

Anti-Emperyalist ve Anti-Oligarşik Mücadelede

KURTULUŞ CEPHESİ

Zafer Bizim Olacaktır !

<http://www.kurtuluscephesi.com>

YIL: 11 SAYI: 56 Temmuz-Ağustos 2000

*“Türkiye’de
Demokratik Devrim Diye,
Toprak Devrimi Diye
Bir Sorun Yoktur”*

*İthalat Patlamasından
Faşist-Mafya Cumhuriyetine*

*Bir “Neo-Popülist”
ve Bir Anti-Neo Popülist*

*“Globalizm”in Vurguncuları:
Türkcell*

*Gümüşlük’te Edebiyat Akademisi
ve Munzur’da Kültür Şenliği*

Globalizmin Dili

*V. İ. Lenin
Rus Sosyal-Demokrat Hareketi
İçindeki Reformculuk*

*Cezaevlerinde
“Yeni” Bir Sürece Girenken*

“TÜRKİYE’DE
DEMOKRATİK DEVRİM DİYE,
TOPRAK DEVRİMİ DİYE
BİR SORUN YOKTUR”!

3

Aralık 1999’da IMF ile yapılan stand-by anlaşmasıyla birlikte ülkemizde başlatılan halk kitlelerinin mülksüzleştirilmesi uygulamalarının buğday taban fiyatının açıklanmasıyla birlikte ortaya çıkardığı gelişmeler ve bunun küçük-burjuva aydınları arasındaki yansılar.

İTHALAT PATLAMASINDAN
FAŞİST-MAFYA
CUMHURİYETİNE

15

Temmuz ayı sonunda açıklanan ilk beş ayın ithalat ve ihracat rakamlarının ortaya çıkardığı büyük dış ticaret ve ödemeler dengesi açığı ve bunun olası sonuçları üzerine bir değerlendirme.

BİR “NEO-POPÜLİST”
VE BİR ANTI-NEO POPÜLİST

19

Halk kitlelerinin yoksullaştırılması ve mülksüzleştirilmesine yönelik IMF uygulamalarına, Hürriyet gazetesi yazarlarından Serdar Turgut’un “öteki Türkiye” söylemiyle ortaya koyduğu tepkiler ve buna karşı Ertuğrul Özkök’ün “neo-popülist” diyerek verdiği yanıt.

“GLOBALİZM”İN
VURGUNCULARI:
TÜRKCELL

24

Çukurova Holding’in büyük hissedar olarak sahip olduğu cep telefon şirketi Türkcell’in New-York borsasına “girişi”yle yaptığı spekülasyon ve Çukurova Holding’in besleme aydınları.

GÜMÜŞLÜK’TE
EDEBİYAT AKADEMİSİ
VE
MUNZUR’DA
KÜLTÜR ŞENLİĞİ

28

12 Eylül askeri yönetiminin en gözde edebiyatçısı olan Latife Tekin’in yeni “sponsorlar”la yaptığı orkide gezileri ve Yazgülü Aldoğan’ın Tunçeli’de duşlu, tuvaletli oda arama macerası...

GLOBALİZMİN
DİLİ

30

Monthly Review’un Temmuz-Ağustos 2000 tarihli sayısında Peter Marcuse imzasıyla yayınlanan bir değerlendirme.

RUS SOSYAL-DEMOKRAT
HAREKETİ İÇİNDEKİ
REFORMCULUK

33

Lenin’in 1911 yılında kaleme aldığı bir yazı.

CEZAEVLERİNDE
“YENİ” BİR SÜRECE
GİRERKEN

39

F-Tipi cezaevleri inşaatlarının hızlandırılması ve siyasi tutsakların buraya sevk edilmelerine yönelik bakanlık açıklamaları ardından gelişen “hücre tipi cezaevi”ne karşı solda başlatılan kampanyalara ilişkin bir değerlendirme.

KURTULUŞ CEPHESİ

SORUMLU (V.i.S.d.P) : **Sezai Görür**

Yazışma Adresi:
Postfach 2501
55514 Bad Kreuznach / Deutschland

İnternet Adresi:

<http://www.kurtuluscephesi.com>

E-Mail Adresi:

kurcephe@kurtuluscephesi.com

Bu sayı İLKER Matbaası’nda
basılmıştır.

Baskı Tarihi: 4 Ağustos 2000

Ederi: 500.000 TL.

5 DM - 15 Ffr.

5 Sfr. - 6 NG

Abone Ederi:

10 Sayı ..... 70 DM

15 Sayı ..... 100 DM

“Türkiye’de Demokratik Devrim Diye, Toprak Devrimi Diye Bir Sorun Yoktur”!

Bundan yıllar ve yıllar önce, ülkemizde ideolojik ve politik tartışmaların yapıldığı, yapılabildiği bir dönemde, tarım ve köylülük üzerine bir sav ortaya atılmıştı: Ülkemizde, köylülük, nüfusun %50’sini oluşturduğu için eski önemini yitirmiştir; kırsal alanlarda nüfus azaldığı için, kırların ve köylülüğün eski önemi kalmamıştır, dolayısıyla, demokratik halk devriminin özü toprak devrimi olamaz.

Oligarşinin 12 Eylül 1980 askeri darbesinden sonra küçük-burjuva aydınlarının hızla sağa kaymaları ve oligarşi ile uzlaşmalarıyla birlikte, köylülük üzerine ortaya atılan bu tez geliştirilmiş ve ülkemizde kapitalizmin egemenliği ve bu egemenliğin “sorunları” temel sorun haline getirilmiştir.

1990 sonrasında solda egemen olan ideolojizlik ortamında, oligarşiye yedeklenen küçük-burjuva aydınlarının ideolojik etkisi, kaçınılmaz bir biçimde sol örgütlenmelerde pek çok ideolojik-politik sorun gibi, köylülük ve toprak sorununun da bir yana itilmesini getirmiştir. Böylece, ülkemiz solunda **kentleri** temel alan, daha tam bir deyişle, **sadece** kentleri faaliyet alanı olarak kabul eden bir çizgi egemen olmuş ve dolayısıyla “toprak devrimi” diye bir sorunun varlığından habersiz bir sol kitle ortaya çıkmıştır.

İşte bu hava içinde IMF ile yapılan stand-by anlaşmasına gelinmiştir. IMF’ye verilen “niyet mektubu”nda kent küçük-burjuvazisi ile köylülüğün büyük ölçekte mülksüzleştirilmesine yönelik hükümlerin açık bir biçimde yer almasına karşın pek az tepki görmesi kaçınılmaz olmuştur.

Hükümetin buğdayın taban fiyatını 102 bin lira olarak açıklamasıyla birlikte, tanımsal üretim ve köylülük kısa bir süre için gündeme gelmişse de, kısa sürede (ve belki de “ülkenin yüklü gündemi” safatasıyla) ikinci plana

itilmiştir. Haziran ortalarından Temmuz ayının ilk haftalarına kadar süren bu zaman diliminde Ziraat Odaları Birliği’nin göstermelik protesto mitingleri dışında ortaya çıkan tek gelişme ise Serdar Turgut’un “Öteki Türkiye” üzerine yazdıkları olmuştur. Hürriyet gazetesinin “ünlü” Genel Yayın Yönetmeni Ertuğrul Özkök’ün “neo popülizm” olarak tanımlayarak hemen karşı çıktığı ve birkaç gün içinde Serdar Turgut’un “hizaya” getirilmeye çalışıldığı bu olaydan sonra, yaz tatilinin “tatlı rehaveti” içinde köylülerin içinde buldukları durum “gelecek taban fiyatlara” kadar bir yana konulmuş görünmektedir.

Oysa ki, ülkemiz tarihinin en büyük **mülksüzleştirme** operasyonu IMF’yle yapılan stand-by anlaşmasıyla başlatılmıştır.

Bu mülksüzleştirme operasyonu, kentlerde faiz oranlarının yapay olarak aşağı çekilmesiyle, T.L.’nin aşın değerlendirilmesiyle ve ücret ve maaşların enflasyonun yansı kadar artırılmasıyla başlatılmıştır. Kırsal nüfusun mülksüzleştirilmesine yönelik uygulamalar ise, bu operasyonun en önemli adımını oluşturmaktadır.

Emperyalizmin sürekli ve resmi örgütlenmeleri olarak Dünya Bankası ve IMF, uzun yıllar köylülüğü (küçük üreticiliği) destekleme yönünde ekonomi-politikalar oluştururken, temel amacı kır gerilla savaşlarını engellemek olmuştur. 1980 sonrasında dünya çapında ortaya çıkan gelişmeler ve özellikle 1991’de SSCB’nin dağıtılmışlığı koşullarında kendisi için uygun bir ortamın oluştuğunu düşünen emperyalizm, küçük üreticiliği destekleme politikasını terk ederek, köylülüğün mülksüzleştirilmesine ve bu yolla kırsal nüfusun azaltılmasına yönelik politikalara dönmüştür.

Emperyalizmin köylülere yönelik politikasındaki bu dönüşüm, kesinkes **amaçlarda**

bir değişim anlamına gelmemektedir.

1980'lere kadar kır gerilla savaşlarına karşı küçük üreticiliği destekleme politikası izleyen emperyalizm, bu politikasıyla kırsal nüfusun **gelir düzeyini** belirli bir seviyede tutmayı esas almıştır. "Tarım sübvansiyonları"yla yürütülen bu politika, feodalizmin devrimci tarzda tasfiye edilmediği koşullarda, aynı zamanda feodal egemen sınıflarla sürdürülen bir işbirliğini ifade etmektedir. Yeni-sömürgecilik uygulamalarının ilk dönemlerinin en tipik özelliği olan bu işbirliği, 1980 dünya ekonomik buhranı ile birlikte, gerek politik açıdan, gerekse ekonomik açıdan emperyalizm için "taşınmaz bir yük" haline gelmiştir.

Ülkemiz somutunda 1970'e kadar oligarşiyi tek başına oluşturamayan işbirlikçi-tekelci burjuvazi (sanayi ve ticaret burjuvazisi olarak), kaçınılmaz olarak egemenliği feodal kalıntılarla paylaşmak durumunda kalmıştır. 12 Mart 1971'de işbirlikçi-tekelci burjuvazi ve emperyalizm ikilisinin feodal sömürücü sınıflara karşı giriştiği ilk büyük hareketi, "reformcu, Atatürkçü, laik" I. Erim hükümetinin kısa sürede etkisizleşmesi ve yerine II. Erim hükümetinin kurulmasıyla noktalanırken; 1975 yılında Süleyman Demirel başkanlığında AP-MSP-MHP-CGP'den oluşan I. MC hükümeti ve 1977 yılında kurulan II. MC, aynı sürecin devam ettiğinin açık göstergesi olmuştur.

Ancak 1980 dünya ekonomik buhranının açık biçimde emperyalizmin yeni-sömürgecilik yöntemlerinin tıkanmasının bir sonucu olarak ortaya çıkması, emperyalizmin geri-bıraktırılmış ülkelere yönelik politikalarında değişikliği zorunlu kılmıştır. Bu değişikliğin en temel halkası, küçük üreticiliğin desteklenmesi politikasından vazgeçilmesi olmuştur. Bu politika değişikliği, kaçınılmaz olarak köylülüğün hızla mülksüzleştirilmesini gündeme getirmektedir. Böylece kırsal nüfusun kentlere göçü hızlanacaktır. Kır gerillasının "denizini kurutmak" stratejisiyle uyumlandırılan bu mülksüzleştirme politikası, diğer yandan geri-bıraktırılmış ülkelerde yukardan aşağıya kapitalizmin geliştirilmesinin zaman içinde ortaya çıkardığı yükselen işçi ücretlerinin düşürülmesini de beraberinde getirmektedir.

Kapitalizmin yukardan aşağıya geliştirildiği, yani emperyalizmin istemlerine ve çıkarlarına uygun olarak kapitalist üretim ilişkilerinin geliştirildiği geri-bıraktırılmış ülkelerde tarımda mülksüzleştirme, aynı biçimde yukardan aşağıya gerçekleştirilmektedir. Uygulanan ekonomi-politikalar, hemen her zaman tarımdaki mülksüzleştirilmenin **zaman içinde** gerçekleştirilmesine yönelik olmuştur. Bu politikanın

izlenmesinde, emperyalizmin ve yerli işbirlikçilerinin feodal sömürücü sınıflarla kurduğu ittifak kadar devrimci mücadelenin gelişimi belirleyici bir yere sahiptir. Bugün ülkemizde IMF ile yapılan stand-by anlaşmasıyla başlatılan geniş kapsamlı mülksüzleştirme operasyonunun devrimci mücadelenin gerilediği bir döneme denk gelmesinin nedeni de budur. Bu aynı zamanda, emperyalizm ve yerli işbirlikçi burjuvazinin üst yapıda varlığını sürdüren feodal kalıntıları topyekün tasfiye etmeye karar vermesi anlamına gelmektedir. ("Laiklik" sloganıyla başlatılan "28 Şubat süreci", bu bağlamda feodal kalıntıların tasfiyesine yönelik siyasal girişimleri ifade etmektedir.)

İşte bu ilişkiler içinde 9 Haziran 2000 tarihinde 102 bin lira olarak açıklanan buğday taban fiyatı ülkemizin yakın tarihinin en önemli olaylarından birini oluşturmaktadır.

Aylar önce IMF'ye verilen "Niyet Mektubu"nda şöyle deniliyordu:

"2000 yılı hububat destekleme fiyatları, destekleme fiyatları ve tahmin edilen dünya piyasa fiyatı arasındaki fark, tahmin edilen dünya c.i.f. piyasa fiyatının %35'inden fazla olmayacak şekilde belirlenecek ve 2001 yılında bu fark daha da azaltılacaktır. Destekleme fiyatları ton başına 150 USD'den aşağı olmayacaktır. İthal tarifeleri, tarife dahil ithal fiyatı, yukarıda açıklanan destekleme fiyatından daha yüksek olacak şekilde ayarlanacaktır. Tahmin edilen dünya fiyatı Şikago Borsası'nda (**Chicago Board of Trade**) kote edilen USA2HRW'nin fiyatına bağlı olarak belirlenecektir. TMO tarafından yapılan hububat alım miktarını düşürmek ve TMO'nun yüksek miktarlı stok tutmasından kaynaklanan zararlarını ortadan kaldırmak için Hükümet, TMO iç satış fiyatlarının (i) TMO'nun alış fiyatı artı satış zamanına kadar olan maliyetinden (stoklara zımni olarak uygulanacak faiz oranı dahil olmak üzere) veya (ii) aynı kalitedeki hububatın ithal tarifesi dahil parite fiyatından, hangisi daha az ise o fiyattan daha düşük olmayacağını açıklayacaktır."

9 Haziran 2000 tarihinde açıklanan buğday taban fiyatı (kilo başına 102 bin lira), IMF'yle yapılan anlaşmaya uygun olarak açıklanırken (ton başına **162 dolar**), Ziraat Odaları Birliği'nin hesabına göre, buğdayın köylüye maliyeti ton başına **196 dolar** görünmektedir. Buna köylünün toplumsal bakımdan gerekli ortalama emek-gücünün değeri eklendiğinde, buğdayın kilo başına fiyatı 158 bin liradan, yani tonu **254 dolardan** satılması gerekmektedir.

Son 5 yıllık buğday destekleme alım fiyatları ve enflasyon oranları

	Alım	Artış	Enflasyon Oranı	
	fiyatı	Oranı	TEFE	TUFE
	(TL)	(%)		
1995	7.433	110	65.6	76.0
1996	22.093	197.2	84.9	79.8
1997	35.125	59.0	91.0	99.1
1998	53.000	50.9	54.3	69.7
1999	80.000	52.0	62.9	68.8

Kaynak: DİE ve TMO kayıtları

Son beş yıllık buğday taban fiyatlarının dolar bazındaki gelişimi ise şöyledir:

1995	162 \$
1996	272 \$
1997	232 \$
1998	203 \$
1999	194 \$
2000	162 \$

Görüldüğü gibi, son beş yıl içinde “stratejik ürün” olarak kabul edilen buğday fiyatları sistemli olarak düşürülmüştür. Buğday fiyatlarının sistemli olarak maliyet fiyatının altına çekilmesinin, kaçınılmaz biçimde köylülüğün yoksullaşması ve mülksüzleştirilmesi olduğu açıktır. Bu durum, aynı biçimde kaçınılmaz olarak buğday üretiminin giderek azalmasını getirmektedir. Ancak ABD’nin gen teknolojiyle buğday üretiminde gerçekleştirdiği artışlar gözönüne alındığında, buğday fiyatlarının aşağı çekilmesinin görünür tek amacı ülke içindeki buğday üretimini tüketimi karşılayamayacak düzeye indirmek ve bu sayede ABD buğdayına ek bir talep yaratmak olarak ortaya çıkmaktadır. Bizim gibi geri-bıraktınlmış ülkelerde kapitalizmin yukardan aşağıya geliştirilmesi, yani emperyalizmin istem ve çıkarlarına uygun olarak geliştirilmesi esprisi budur.

Tüm bu gerçekler ortada dururken, 1980 sonrasında başlatılan ideolojik propagandayla tarıma yönelik destekleme politikalarına karşı bir kamuoyu oluşturulmuştur. Özellikle kent küçük-burjuvazisini hedef alan bu propagandayla, “devlet her yıl 8 milyar dolar tarıma doğrudan ve dolaylı bir destek vermektedir ve bu paralar ‘bizim vergilerimiz’le ödenmektedir” söylemi yaygınlaştırılmıştır. Aynı vergilerle hazine bonolarından yüksek faiz alan kent küçük-burjuvazisi, tarıma ayrılan bu paranın kendisine faiz olarak verileceği beklentisiyle köylülere karşı bir “baskı unsuru” haline getirilmiştir. Ve buna paralel olarak ekme fiyatlarındaki sürekli artışların sorumlusu olarak tarıma yapılan sübvansiyonlar gösteril-

miş ve kent küçük-burjuvazisi başta olmak üzere tüm kentte yaşayan nüfus (ki bunun içinde işçi sınıfı ve kırsal alanlardan kente yeni göç etmiş gecekonduda yaşayan işsiz nüfus önemli bir yere sahiptir) tarım ürünlerine, özellikle de buğday fiyatına düşük taban fiyatı verilmesiyle ekme fiyatlarının ucuzlayacağı beklentisine sokulmuştur.

2000 yılının başına kadar faiz gelirleriyle ülke standartlarının çok üstünde bir yaşam sürdüren küçük-burjuva kesimleri, IMF’yle yapılan stand-by anlaşmasıyla birlikte başlayan yeni süreçte hızla gelir kaybına uğramaya başlamışlardır. Faiz oranlarının düşürülmesiyle birlikte panik halinde bankalardan paralarını çeken faizle geçinen küçük-burjuva unsurlar, hızla kendilerini borsaya fırlatmışlar ve kısa sürede yükselen borsa endeksinin hızla düşüşü geçmesiyle büyük miktarlarda para kaybetmişlerdir. Faiz gelirlerinin düşmesi yanında, borsaya yatırılan ana paranın büyük oranda değer kaybetmesiyle **paniğe** kapılan küçük-burjuva kesimler, değişik biçimlerde seslerini yükseltmek istemişlerse de fazlaca başarılı olamamışlardır. İşte bu ortamda buğday taban fiyatlarının açıklanmasıyla birlikte, bu kent küçük-burjuvazisi, köylülükle açık bir ittifak yolu bulmaya çalışmaktadır. Son dönemde değişik köşe yazarlarının buğday fiyatlarına karşı gösterdikleri “duyarlılık”, 2000 yılının başına kadar yüksek faiz oranlarıyla ülke standartlarının üstünde yaşam sürdüren kent küçük-burjuvazisinin eski konumuna gelmek amacıyla **köylü kitlelerini yedekleme** girişiminden başka bir şey değildir.

Aynı küçük-burjuva kesimlerinin altı ay öncesine kadar “köylüler bizim sırtımızdan kazanıyorlar” diyerek taban fiyatlarına karşı yıllar boyu sürdürdükleri karşıtlık, içinde buldukları mülksüzleşme sürecinde kolayca bir yana bırakılmıştır.

Kent küçük-burjuvazisinin karşı karşıya olduğu mülksüzleştirilme durumunu *Kurtuluş Cephesi*’nin Ocak-Şubat 2000 tarihli 53. sayısında “*Menkul Kıymetler Borsası ‘Kazandı-ryoor’*” yazısında şöyle ifade etmiştik:

“Bugün İstanbul Borsası, geniş halk kitlelerinin ellerindeki her türden birikimlerinin sermayeleştirilmesi işlevini yerine getirmektedir. ‘Faize yatırılmış paraların’, ‘üretim ve yatırıma yöneltilmesi’ demagojisiyle yürütülen bu sermayeleştirme eylemi, borsanın olağan işleyişi içinde geniş bir **mülksüzleştirme**nin bir yansıması durumundadır.

IMF ile yapılan stand-by anlaşmasıyla birlikte resmîyet kazanan mülk-

süzleştirme süreci, öncelikle geniş halk kitlelerinin (kendi deyişleriyle 'küçük yatırımcıların') ellerindeki her türden tasarrufun para-sermaye haline getirilmesi sürecidir. Bugün İstanbul Borsası'nda meydana gelen 'rekorlar', bu sürecin etkin bir biçimde işlediğini göstermektedir.

İlk yapılan, 'küçük yatırımcıların' ellerindeki paraların (ki bunlar sermaye değildir) bir biçimde para-sermaye haline getirilmesi için borsaya yönlendirilmesi olmuştur. Faiz oranlarının düşürülmesi, döviz kur artışının iki yıl süreyle sabitlenmesi ve kira artışının sınırlandırılması kararlarıyla, bu alanlarda toplanmış olan 'küçük yatırımcıların' tasarrufları hızla borsaya yönlendirilmiştir. Böylece, borsaya yatırılan her tasarruf, para-sermaye haline dönüşerek, sermayenin yeniden üretimi sürecine dahil edilmiştir. Ancak dünya ekonomik buhranının niteliği ve ülkemizdeki biçimlenişinin para-sermayeye ilişkin oluşu, bu yönlendirme içinde 'küçük yatırımcıların' dikkatlerinden özenle gizlenmiştir.

Bundan sonraki süreç, kapitalist sistemin kendi içindeki mülksüzleştirme sürecinin gerçek niteliklerinin ortaya çıkması sürecidir.

... Ama kapitalizmin kendi yasaları işlemeye devam etmiştir. Kent küçük-burjuvazisinin gerçek gelirlerinin dışından elde ettikleri 'kazançlar'la sürdürdükleri yaşam koşulları, emperyalist ekonomilerin buhranıyla birlikte sona ermiştir. Ancak yıllardır sürdürdükleri yaşam alışkanlıkları, dünya kavrayışları, bireycilikleri, onların bu gerçeği görmesini ve bilincine varmasını engellemiştir. Şimdi o çok sevdikleri ve içinde 'mutlu' oldukları kapitalizmin yasaları, görmedikleri ve görmek istemedikleri gerçekleri, onları mülksüzleştirerek göstermek durumundadır. **Sınıf olarak**, her zaman mülksüzleşerek **proleterleşmekten** korkan küçük-burjuvazi, yeni 'milenyum'un 'gözkamaşırıncı havayı fişek gösterileri' altında son dansını yapmaya çalışmaktadır. Bu dansın salonu İstanbul Borsası ve sloganı "borsa kazandınyooooo" olmaktadır. Böylece 1982 banker olaylarından sonra, **ülkemiz tarihinin en kapsamlı mülksüzleşme dalgası**, mülksüzleştirilecek olan küçük-burjuvazinin, emperyaliz-

min 'globalizm'inin ve oligarşik yönetimin tezahürat korosu olarak yer aldığı bir törenle başlamıştır."

Kent küçük-burjuvazisinin mülksüzleştirilmesine yönelik "tören", Ocak ayında borsa birleşik endeksinin 20.000'lere çıkmasıyla taçlandırılmıştır. Bu durumun sonuçları *Kurtuluş Cephesi*'nin aynı sayısında şöyle özetlenmiştir:

"Faiz ve repo gelirleriyle yaşamlarını sürdüren ya da belirli bir yaşam standardını sürdürmeye alışmış olan 'rantiye' kesimin büyük bir **niceliğini** oluşturan 'küçük tasarruf sahipleri', 2000 yılı sonu itibarıyla %100 mülksüzleştirilmiş olacaklardır."

Son altı aylık borsa verileri "küçük tasarruf sahipleri"nin büyük oranda mülksüzleştirildiklerini, ellerindeki parasal birikimlerini büyük oranda yitirdiklerini açıkça göstermektedir.

1 Aralık 1999 tarihinde 8.776 olan Ulusal-100 endeksi, IMF ile yapılan stand-by anlaşmasının açıklanması ve uygulamaya sokulmasıyla birlikte (anımsanacağı gibi, aynı anda beş bankaya el konulmuştur), 18 Ocak 2000 tarihinde "tavan" yapmış ve 19.577'ye yükselmiştir. 1999 sonuna kadar günlük ortalama işlem hacmi 200-300 milyon dolar olarak gerçekleşirken, Ocak 2000'de günlük ortalama işlem hacmi 1 milyar 391 milyon dolar olmuştur. 1999 yılında 12 ayda gerçekleşen işlem hacmi 84 milyar dolar iken, Ocak 2000'de (1 ay) toplam işlem hacmi 26 milyar dolar olmuştur.

İMKB Birleşik Endeksinin ve doların son yedi aylık değişimi şöyledir:

	Endeks	Dolar	Aylık
			Enflasyon Oranı
18 Ocak 2000	19.577	549	5,8
18 Şubat 2000	15.364	567	4,1
20 Mart 2000	17.444	582	3,1
18 Nisan 2000	16.709	598	2,4
18 Mayıs 2000	16.440	623	1,7
18 Haziran 2000	14.351	616	0,3
18 Temmuz 2000	12.737	631	

Görüldüğü gibi, İMKB Birleşik Endeksi yılın en yüksek seviyesine ulaştığı 18 Ocak'dan 18 Temmuz'a kadar 6.840 puan kaybetmiştir. Yani son altı ay içinde birleşik endeks %35 değer kaybetmiştir. Oysa, aynı dönemde doların değeri %15 artarken, aylık bazdaki enflasyon oranı %17,4 olmuştur. Birleşik Endeks'in en yüksek değere ulaştığı 18 Ocak'ı esas aldığımızda, borsadaki şirketlerin kendi bilançolarından doğan değer artışları gözünü-

ne alınmaksızın, 18 Temmuz itibarıyla birleşik endeksin seviyesi 23.000 olması gerekmektedir. Enflasyondaki artışın doğrudan endeks değerlerinde yapması gereken bu artışa karşın, endeks 18 Temmuz'da 12.737 seviyesine gerilemiştir. Böylece, Ocak ayında "küçük yatırımcılar"ın yönlendirildiği borsa, reel olarak **%55 değer kaybetmiştir**. Bu değer kaybına, ortalama repo oranları esas alınarak "olası getiri" miktarı eklendiğinde (ortalama repo oranlarının %35'ler seviyesinde olduğunu kabul edersek), "küçük yatırımcı"nın reel kaybı %90'a ulaşmaktadır.

İşte ülkemizdeki "ekonomi kurmayları"nın "istikrar tedbirleri"nin "başarısına" ilişkin olarak yaptıkları açıklamalar, yıl sonu itibarıyla ulaşılması gereken %100'lük mülksüzleştirme **hedefine** ilk altı ayda ulaşılmasının "sevinci"ni ifade etmektedir.

Tüm bu süreçte, "kaybedenler"in yanında "kazanımlar" da vardır. "Kazanımlar", ilk başta emperyalist tekeller ve onların yerli işbirlikçileridir. Çok açık bir biçimde, borsaya yöneltilen "küçük yatırımcının" kaybettikleri, bu kesimler tarafından "kazanılmıştır". Borsada gerçekleşen işlem hacimlerine bakıldığında bu "kazanç"ın **43 milyar dolar** olduğu görülmektedir.

İşte kent küçük-burjuvazisinin bu yoksullaşma ve mülksüzleşme ortamında buğday fiyatlarının kilo başına 102 bin lira olarak açıklanması, nüfusun %48'ini^[1] oluşturan köylülüğün aynı oranda ve aynı biçimde yoksullaştırılması ve mülksüzleştirilmesinin başlangıcını oluşturmuştur.

Şüphesiz süreçler yeni başlamıştır ve kesin sonuçlarına ulaşmaktan uzaktır. Öncelikle kent küçük-burjuvazisinin mülksüzleştirilmesi, henüz parasal birikimini yitirmesiyle sınırlıdır. Düzenli az ya da çok gelir sahibi olan bu kesimin bugünkü kaybı, yaşam düzeyinin düşmesi olarak yıl sonu itibarıyla görünür hale gelecektir. Özellikle okulların açılmasıyla birlikte kent küçük-burjuvazisinin borsa vb. yollarla kaybettikleri, somutlaşacaktır. Özellikle

faiz geliriyle ülke ortalamasının üstünde bir yaşam düzeyine sahip olan kesimler, bu kayıplardan sonra, pekçok harcamalarını yapamaz hale gelecekleri gibi, özel paralı okullarda çocuklarını okutanlar çok daha ağır **sosyal** sorunlarla yüzyüze gelecektir.

Köylülük açısından ise, mülksüzleşme süreci, en açık biçimiyle yoksullaşma olarak belirginleşmekle birlikte, kısa vadede doğrudan kentlere göç şeklinde bir sonuç üretmeyecektir. Köylünün yoksullaşması, Lenin'in açık biçimde ifade ettiği gibi, "onun kente kaçışından önce yer alır". Öncelikle bulunduğu yerde (köyde) kendi ekonomik durumunu devam ettirebilmek için mücadele etmeyi yeğleyecek olan köylüler, bu süreçte "daha az tüketme ve daha çok üretme" yönünde eğilim göstereceklerdir. Ancak bunun, onların proleterleşmesi sürecini hiçbir biçimde kesintiye uğratmayacağı da açıktır.

Kapitalizmin tarihsel eğilimi, köylülüğün sınıfsal farklılaşmasını gerçekleştirmek ve giderek bu sınıf farklılığını belirginleştirmektir. Bu gelişim, normal kapitalist gelişim içinde, küçük üreticilerin büyük bir bölümünün yoksullaşarak ve mülksüzleşerek sanayi ve tarım proleteryası haline dönüşmesini sağlar. Diğer yandan toprağın belli ellerde merkezleşmesini ve buralarda kapitalist çiftliklerin oluşmasını sağlar. Ancak ülkemizdeki kapitalizm iç dinamiklerle gelişmediğinden, emperyalizmin istek ve çıkarlarına uygun olarak yukardan aşağıya geliştirildiğinden, aynı gelişimin ülkemizde ortaya çıkması ya olanaksızdır, ya da çok uzun bir tarihsel dönemi kapsayacaktır. Daha hızlı bir proleterleşme ve toprakta merkezleşmenin ortaya çıkmasının tek koşulu ise, kırsal nüfusun hızla ve kısa sürede doğrudan mülksüzleştirilmesiyle sağlanabilir. Bu ise, 1930'larda ABD'de yaşanan büyük mülksüzleştirmeye benzer bir sürecin yaşanması demektir. (ABD'de gerçekleştirilen bu mülksüzleşme sürecinin kırsal nüfus üzerindeki yıkıcı etkisi J. Steinbeck'in "*Gazap Üzümleri*" romanında çok çarpıcı bir biçimde ortaya konulmuştur.) Bunun ekonomik alandan çok, sosyal ve siyasal alanda doğuracağı sorunlar ve kitlesel tepkilerin "faturası" oldukça yüksek olduğundan, oligarşik yönetim tarafından gerçekleştirilmesi olanaksızdır.

Gerek kent küçük-burjuvazisinin, gerekse küçük ve orta köylünün bugün karşı karşıya oldukları yoksullaşma ve mülksüzleşme durumu, ülkemiz tarihi açısından önemli bir dönüm noktasını oluşturmaktadır.

Böyle bir tarihsel dönemde, ne kent küçük-burjuvazisinin, ne de köylülerin, koşulların

[1] Ülkemizde uzun yıllardır doğru ve düzenli bir istatistik yapılmamaktadır. T. Özal döneminde başlatılan ilçelerin il yapılması, bucakların ilçe haline dönüştürülmesi ve büyük köylerin belde olarak belediyelikler haline getirilmesiyle, kırsal nüfusa ilişkin istatistikler yanıltıcı hale gelmiştir. Ekonomik anlamda olduğu kadar, sosyolojik anlamda da bir yerin **idari olarak** "belediye" haline getirilmesi, oranın "şehir" olduğu anlamına gelmemektedir. Ülkemizdeki kent ve kır nüfusuna ilişkin istatistiklerde, son yirmi yıl boyunca kırsal nüfusun sürekli %48 olarak görünmesi bu idari kararlardan kaynaklanmaktadır.

değiştirilmesine yönelik doğru ve tutarlı bir program ve eylem ortaya koyamayacakları diğer bir tarihsel gerçektir. Yıllar boyu emperyalist propaganda ile şartlandırılmış küçük-burjuva kesimlerinin içinde sokuldukları süreci doğru ve bütünsel olarak kavrayabilmeleri de oldukça güçtür. Bazı küçük-burjuva aydınlarının buğday fiyatlarıyla birlikte başlattıkları “muhalefet”in de açık biçimde gösterdiği gibi, ne kendi durumlarını, ne de köylülerin içinde bulunduğu durumu kavramaktan uzaktırlar. Örneğin, 24 Temmuz 2000 tarihli Hürriyet gazetesinde Cüneyt Ülsever, son gelişmeler üzerine şunları yazmaktadır:

“**Peki ne yapmalı?**” başlıklı yazıma çeşitli tepkiler geldi. Tepkilerden bir kısmı da ‘Tanımda üretici desteği öneriyorsun, bundan kastın nedir?’ şeklinde idi.

Bugün neyi kastettiğimi açıklamaya çalışacağım:

Türkiye de neredeyse dünyadaki her ülke gibi tarımı destekliyor.

Tarım bir ülkede en temel ihtiyacı karşılar. Ancak köyler, yerleşiminin dağınık ve nüfus açısından küçük konumu nedeniyle **kamusal ekonomilerden** yeterince faydalanamaz. Köylü nüfusun bu **dezavantajlı** durumunu bir nebze dengelemek ve **planlanması** çok zor ve **riskli** olan tarımsal üretimi sürdürülebilmek için tanıma destek vermekten kaçış yok.

Tarımda çalışanların **desteklenmesi** gerekli bir edimdir.”

Cüneyt Ülsever, yazısının devamında “ürün destekleme” politikasının “Bağdat Caddesi köylüleri”ne yaradığını, dolayısıyla “fakir köylüye” ulaşmadığını söyledikten sonra şöyle sonlamaktadır:

”Ancak, bu destek [”tarımda çalışanların desteklenmesi”] de geçici bir süre içindir. Uzun vadede hedef *toprağın* işletme verimliliğine uygun şekilde *yeniden dağılımı* ve fakir köylünün **tarım işçisi** olmasıdır.” (italikler bize ait -K.C)

Görüldüğü gibi, C. Ülsever, tarımda sübvansiyonların “zorunlu” olduğundan yola çıkarak ve bu “zorunluluğu” “fakir köylü”nün içinde yaşadığı duruma bağlayarak savunmaktadır.

Bu yaklaşımın ekonomik içeriği yoktur. Tümüyle “hümanist” bir çerçevede konu ele alınmıştır. Ancak Cüneyt Ülsever’in “hümanist” bakış açısıyla “*benim önerim*” diye sunduğu “üretici desteği”, aynı bakış açısıyla IMF

ye verilen “*Niyet Mektubu*”nda şöyle ifade edilmektedir:

“40. Halihazırda uygulanmakta olan tarımsal destekleme politikaları **fakir çiftçilere** destek sağlamanın en düşük maliyetli yöntemi değildir. Yapılan uygulama, piyasadaki fiyat sinyallerini bozarak kaynak dağılımını kötü etkilemekte, **fakir çiftçilerden çok zengin çiftçilere fayda sağlamakta** ve tarım alanındaki karar verme mekanizmasının bir çok Bakanlık ve kamu kurumu arasında dağılmasından ötürü husule gelen parçalı yapı nedeniyle tutarlı olamamaktadır. Bütün bunların ötesinde, bu politikalar, son yıllarda ortalama olarak GSMH’nın %3’ü gibi bir maliyet ile **vergi mükellefleri üzerine ağır yük getirmektedir**. Reform programımızın orta vadeli amacı var olan destekleme politikalarını safhalar halinde ortadan kaldırmak ve **fakir çiftçileri hedef alan** doğrudan gelir desteği sistemi ile değiştirmektir. Bu, ilk öncelikle 2000 hasat yılı için bir pilot program uygulamaya konarak yapılacaktır. Bu pilot çalışmanın sonuçlarına göre, doğrudan gelir desteği sistemini 2001 yılında ülke çapına yaygınlaştıracamız ve bu sistemi 2002 yılı sonuna kadar tamamlamayı bekliyoruz. Bu sistem, 2001 yılı Mart ayına kadar tamamlanacak olan çiftçi kayıt sistemi üzerine kurulu olacaktır.” (abç)

Görüldüğü gibi, “*Niyet Mektubu*” da açık biçimde, Cüneyt Ülsever’in “ürün destekleme” olarak karşı çıktığı ve “Bağdat Caddesi köylüleri”ne yaradığını söylediği tarım destekleme politikasına karşı çıkarak, *tıpkı* Cüneyt Ülsever’in savunduğu gibi “tarımda çalışanları desteklemeyi” 2001 yılı hedefi olarak ortaya koymaktadır. Böylece Cüneyt Ülsever’in, “fakir köylü”yü düşünerek sunduğu “hümanist” “önerisi”, IMF’nin dayattığı önlemlerden başka birşey değildir.

Ama öte yandan, Cüneyt Ülsever’in “hümanist” önerisiyle vardığı sonuç ise, yani “toprağın işletme verimliliğine uygun şekilde yeniden dağıtım” toprak devrimini zorunlu kılarken, “fakir köylünün tarım işçisi olması”, köylülerin topyekün mülksüzleştirilmelerini zorunlu kılmaktadır.

Bu şekilde, bir küçük-burjuva aydını olarak Cüneyt Ülsever, bir yandan IMF’nin dayattığı uygulamalara karşı çıkarken, diğer yandan bunu desteklemekte; bir yandan toprağın yeniden dağılımını savunarak toprak devrimini savunurken, diğer yandan köylülerin topyekün mülksüzleştirilmelerini önermektedir. İşte bu açık çelişkiler, küçük-burjuva aydınının bugün içinde bulunduğu çıkmazı

göstermektedir.

Cüneyt Ülsever'in IMF'yle olan paralelliği bir yana bırakılırsa, sonuç olarak önerdiği "toprağın yeniden dağılımı" ve "fakir köylünün tarım işçisi olması" istemi birbiriyle çelişir. Çünkü bugün ülkemizde tarımsal nüfusun %85'i, üretim yapılan toprağın %51,1'ine sahiptir. C. Ülsever'in "Bağdat Caddesi köylüleri" adını verdiği zengin köylü ve toprak sahipleri ise, nüfusun %5,3'ünü oluştururken, toprağın %36,9'una sahiptirler. 1991 Genel Tarım Sayımı sonuçlarına göre, bu kesimler sayısal olarak 210.612 işletmeden oluşmaktadır. "Fakir köylü" işletme sayısı ise, 3.372.887'dir. Bunların ortalama toprak miktarı ise 30 dönümdür. Ve bu kadar küçük bir toprak parçası üzerinde "verimli" bir üretimin yapılamayacağı açıktır. (Bir traktörün "verimli" kullanımı için ortalama 70 hektar, yani 700 dönüm gerekmektedir.) Bu öylesine net bir durumdur ki, ülkemizde hektar başına (100 dönüm) verimlilik oranı 1.900 kilogramken, Avrupa Birliği ülkelerinde bu oran 5.600 kilogramdır.

Böyle bir tablo karşısında toprağın yeniden dağıtımını zorunlu olmakla birlikte, tek başına yeterli değildir. Toprak dağılımındaki dengesizliğin düzeltilmesi yanında, toprakların verimli bir üretim yapılabilmesi için birleştirilmesi de gerekmektedir. Bu ise, **üretim kooperatifleri** ile **kollektif çiftliklerin** kurulmasını zorunlu kılar. Toprakta özel mülkiyeti kaldırmaksızın gerçekleştirilebilecek bu önlemler, tarımsal üretimde önemli artışlar sağlayacağı gibi, köylülerin yaşam düzeylerinin de yükselmesini getirecektir. Bunu gerçekleştirmenin tek yolu ise, ülkede demokratik devrimin tamamlanmasıdır.

"Fakir köylülerin tarım işçisi olması" ise, hangi açıdan ele alınıralsa alınsın, küçük-burjuva aydınının emek karşısındaki "küçümseyici" konumunu ortaya koymaktadır. Görünüşte "emekten", "işçiden" yana görünen küçük-burjuva aydını, aynı zamanda kendi konumundan yola çıkarak işçi sınıfına ve köylülere yukardan bakar. C. Ülsever, tüm "hümanist" yaklaşımına karşın (IMF ile paralellige düşecek kadar ileri düzeyde), "fakir köylülere" kolayca "tarım işçisi olun" diyebilmektedir. Bu "öneri", açık biçimde köylünün temel üretim aracından, yani topraktan koparılması demektir. Bu ise, köylülerin mülksüzleştirilmesinden başka bir anlama gelmez. Tarihsel olarak bunun iki biçimi vardır: kapitalist mülksüzleştirme ve sosyalist kollektivizasyon. Birincisi, köylünün topraktan kendi iradesine bağlı olmaksızın koparılması ve elindeki toprağın, özel mülkünün alınmasıdır. İkincisi

ise, köylülerin kendi istemleriyle, istemsel olarak topraktaki özel mülkiyetlerini kollektif üretim için birleştirmeleridir.

İşte, özel mülkiyet karşıtı sosyalizm ile özel mülkiyetin baş tacı edildiği kapitalizmin tarımsal üretim ve köylülük karşısındaki konumu böylesine açık bir karşıtlık oluşturur. Bir küçük-burjuva aydını olarak "serbest piyasa" savunucusu Cüneyt Ülsever, çok kolaylıkla **köylülerin elindeki özel mülklerinin alınmasını**, mülksüzleştirilmelerini ve tarım işçisi haline getirilmelerini "hümanistçe" önerebilmektedir. Öte yandan da, toprağın "yeniden dağıtımını" önererek, köylülerin mülk sahibi konumlarının güçlendirilmesini de istemektedir.

Bugün ülkemizde küçük-burjuva aydının karşı karşıya kaldığı ikilem, buğday fiyatlarıyla birlikte böylesine görünür hale gelmiştir. Ya kapitalizm ya da sosyalizm. Bunun dışında bir üçüncü yol yoktur. Marksist-Leninistlerin tarım ve köylülük üzerine ortaya koydukları program, tümüyle burjuva demokratik nitelikte olduğu halde, uygulanabilmesi için devrimci bir yönetim mutlak bir koşuldur.

Tüm bunların yanında, ülkemizdeki tarımsal toprakların dağılımı ve ülkenin coğrafi yapısı toprağın merkezileşmesini ve tekelde toplanmasını büyük ölçüde engellemektedir. Bunun doğal sonucu ise, toprağın merkezileşmesinin olanaklı olduğu yöreler dışında köylülerin tarım işçisi olarak çalışabilmeleri için yerlerin mevcut olmayacağıdır. Demokratik devrimin **gerçekleştirilemediği koşullarda** tarımdaki mülksüzleştirme olanca hızıyla devam edecektir, ancak mülksüzleşen köylülerin tarım işçisi haline dönüşümü aynı biçimde gerçekleşmeyecektir. Böylece topraktan kopartılmış ve çalışma olanaklarına sahip olmayan, kaçınılmaz olarak açlık sınırında yaşam sürdürmeye **zorlanan** büyük bir nüfus ülkemizin geleceği durumundadır. Emperyalizme bağımlı bir sanayinin egemen olduğu ve emperyalist metallerin iç pazara alabildiğine girdiği bir dönemde, topraktan kopartılan köylülerin sanayide istihdam edilemeyeceği de kesindir. Kırsal nüfusun büyük oranda mülksüzleştirilmesi, diğer yandan tarımsal üretimin büyük oranda azalmasını getirecektir. Bu da, tarım ürünlerinin artan oranda ithalini zorunlu kılacaktır. Gerek sanayi üretiminin emperyalist metallerin ithaliyle gerilemesi, gerekse tarım ürünlerinin ihraç edilemez hale gelmesinin tek sonucu ise, döviz yokluğu, yani **ödemeler dengesi açığıdır**. Ödemeler dengesi açığı ise, dış borçların alabildiğine artması ve alınmaz ve de ödenemez hale

gelmesi demektir. Bunun doğal ve kaçınılmaz sonucu ise **Düyunu Umumiye**'dir.^[1]

Bu açık ve kavranabilir duruma rağmen, ithalattaki olağanüstü artışlar ve emperyalist ülke mallarının ülke içine artan oranda girişi karşısında sessiz kalan kent küçük-burjuvazisi ve aydınları, gelir düzeylerinin sürekli olacağı sanısıyla, "Avrupa malı" tüketmenin, "Levi's" kot pantolon giymenin "ayrıcalığı"yla, ülkenin emperyalizme bağımlılığının bir "sorun" olmadığını ileri sürerek "globalleşen dünya" propagandasının öznesi ve nesnesi olmuştur.

Bugün buğday fiyatlarının açıklanmasıyla birlikte küçük üreticinin yoksullaştırılması ve mülksüzleştirilmesi karşısında gösterilen tepkiler, kent küçük-burjuvazisinin mülksüzleştirilmesine karşı duyduğu korkunun dolaylı ifadesi durumundadır. Özellikle "globalleşen dünya" içinde şu ya da bu oranda yer almayı uman ve bu umutla "globalizm" in propagandasını (bilinçli ya da bilinçsiz olarak) yapan küçük-burjuva aydınları, bugün ayrışma sürecine girmişlerdir. Ertuğrul Özkök'ün "neo-popülist" olarak suçladığı bazı dürüst ve onurlu küçük-burjuva aydınları, geçmişteki tüm tutumlarına rağmen, mevcut gelişmelere karşı bir tavır gösterebiliyorlarsa da, bugüne kadar birlikte oldukları ve bugün açık bir biçimde emperyalist sömürden ve mevcut düzenden yana olan diğer küçük-burjuva aydınlarıyla aralarındaki ilişkiyi kesemedikleri ve sınır çizgisini çekemedikleri sürece etkili olmaları olanaksızdır.

12 Mart 1971 askeri müdahalesinden itibaren **küçük-burjuvazinin sağ kanadı, keskin olarak** oligarşinin saflarına geçmiştir. Mahir Çayan yoldaşın sözleriyle ifade edersek, **küçük-burjuvazinin orta kanadı**, 12 Mart öncesinde radikal bir iktidar değişikliği bekle-

diğinden, "kontrol kulesinden" inerek kendisini sola doğru fırlatmıştır. Bu kesim, gerek 12 Mart, gerekse 12 Eylül askeri darbeleriyle birlikte iyice sağa kaymış ve 1990 sonrasında küçük-burjuvazinin sağ kanadıyla **aynı** çizgide ("globalizm" vb. söylemlerle) bulunmaktadır.

Küçük-burjuvazinin sol kanadı, 12 Mart döneminde oligarşinin "balyoz harekâtı" ile büyük bir darbe yedikten sonra içine girdiği demoralize hava içinde 12 Eylül'e gelmiş ve giderek küçük-burjuvazinin orta kanadının boşalttığı yere yerleşmiştir. 1980'lerin ortalarından itibaren küçük-burjuvazinin bu en radikal, en sol kesimleri anti-emperyalist tutumlarını terketmeye başlamışlar ve SSCB'nin dağıtılmışlığı ile birlikte başlatılan "globalizm" propagandasının etkisi altına girmişlerdir. TİP, TSİP ve TKP'nin tasfiye edilmesiyle birlikte, revizyonist ve pasifist ideolojik ve politik perspektiften de yoksun kalan bu sol kesim sınıf mücadelesinden iyice uzaklaşmıştır. Bugün Serdar Turgut'un ve birkaç aydının başlattıkları "öteki Türkiye" tartışmaları, aynı zamanda bu kesimin, gerek içinde buldukları ideolojik ve politik perspektifsizliği, gerekse küçük-burjuva aydınlarının sağ ve orta kesimleriyle olan çatışkılarını açık biçimde ortaya koymaktadır.

Dün olduğu kadar, bugün de, küçük-burjuvazinin sol kanadının, sağ kanadın oligarşinin kesin müttefikini olduğunu, her zaman devrimci saflara, tarihi bir hareket anında ihanet edebileceğini ve ettiğini nedenleriyle birlikte kavraması gerekmektedir. Bu sol kanat, sağ ve orta kanadı artık kendi dostu olarak görmediği zaman, proletarya hareketi ile birlikte olabilecektir. Bugün "neo-popülist"likle suçlanan bu sol kanat aydınlarının, her zaman tek güvenilir müttefikinin proletaryadan başkası olmadığını görmesi fazla uzun sürmeyecektir.

Diğer yandan, bugün yoksullaştırılmanın ve mülksüzleştirilmenin hedef kitesini oluşturan **küçük köylü kitesi** ise, sınıfsal konumu gereği, içinde bulunduğu duruma karşı açık bir tepki gösterebilecek durumda değildir. Marks'ın yıllar önce yaptığı şu belirleme, bugün küçük köylülerin içinde bulunduğu durumu ve siyasal planda nasıl kullanıldığını net olarak ortaya koyacak niteliktedir:

"Küçük köylüler, üyelerinin hepsi aynı koşullar içinde yaşayan ama birbirleriyle gerçek ilişkilerle birleşmemiş bulunan muazzam bir kitle meydana getirir. Onların üretim tarzları, onları, karşılıklı ilişkiler kurmaya götürceği

[1] 1850 yılından sonra Osmanlı İmparatorluğunun dış borçları büyümüş ve 1875 yılına gelindiğinde 17 milyon lira olan devlet gelirlerinin 13 milyon lirası dış borç taksitleri ve faiz ödemelerine gider hale gelmiştir. Bu durumda hazinenin dış borçların faiz ödemelerinin %50'sini ödeyeceğini ilan etmesi üzerine, Avrupa ülkeleri Rusya'yı Osmanlı İmparatorluğuna saldırtmış ve Rus orduları Yeşilköy önlerine kadar gelmiştir. 1878 yılında Berlin'de toplanan barış görüşmelerinde, Osmanlı İmparatorluğu dış borçları ödemeyi taahhüt etmiş ve bu ödemenin denetlenmesi için yabancıardan oluşan bir kurumun oluşturulmasını kabul etmiştir. Düyunu Umumiye adı verilen bu kuruluş, Avrupa ülkelerinin dışişleri bakanlarının yarı-resmî onayı ile seçilmiş kişilerden oluşturulmuş ve tek amacı alacakların tahsilini belirlemiştir. 1881 yılında faaliyete geçen Düyunu Umumiye, bu işlemlerini Osmanlı Bankası aracılığıyla yürütmüştür.

yerde, birbirlerinden ayırır. Küçük köylülerin bu tecrit edilmiş durumu, Fransa'da ulaşım araçlarının kötü durumu ve köylülerin yoksulluğu yüzünden daha da ağırlaşır. Küçük bir tarlanın işletilmesi, hiç bir işbölümüne, hiç bir bilimsel yöntem kullanılmasına elvermez, bu bakımdan da, hiç bir gelişim çeşitliliğine, hiç bir yetenek değişikliğine, toplumsal ilişkilerde hiç bir zenginliğe elverişli değildir. Köylü ailelerinin herbiri, hemen hemen tamamıyla kendi kendisine yeter, tükettiğinin en büyük bölümünü doğrudan doğruya kendisi üretir, böylece geçim araçlarını, toplumla bir değiş-tokuştan çok doğa ile yaptığı değişim yoluyla sağlar. Tarla, köylü, ailesi; onun yanında bir başka aile, bir başka köylü ve bir başka aile. Bu ailelerden belli bir miktar bir köy meydana getirir, belli bir miktar köy de bir idari birimi oluşturur. Böylece, Fransız ulusunun büyük kitlesi, aynı cinsten büyüklüklerin basit bir toplamı ile, hemen hemen patates dolu bir çuvalın bir çuval patates meydana getirmesi gibi, aynı biçimden oluşmuştur. Milyonlarca köylü ailesi, onları birbirlerinden ayıran ve onların yaşayış tarzlarını, onların çıkarlarını ve onların kültürlerini toplumun öteki sınıflarıninkilerle karşı karşıya getiren ekonomik koşullar içinde yaşadıkları ölçüde, bir sınıf meydana getirirler. Ama, küçük köylüler arasında ancak yerel, yani yaşadıkları yerden ileri gelen bir bağ olduğu ve onların çıkarlarının benzeşmesi onlar arasında hiç bir ortaklık, hiç bir ulusal bağ, hiç bir siyasal örgütlenme yaratmadığı ölçüde de bir sınıf meydana getirmezler. Bunun içindir ki, onlar, kendi sınıf çıkarlarını kendi adlarına, ister bir parlamentonun aracılığı ile, ister bir meclisin aracılığı ile savunacak durumda değildirler. Onlar, kendi kendilerini temsil edemezler, temsil edilmek zorundadırlar. Onların temsilcileri, onlara, aynı zamanda, kendilerini öteki sınıflara karşı koruyan ve onlara yukarıdan yağmuru ve güneş ışığını gönderen efendileri gibi, üstün bir yetkili gibi, mutlak bir hükümet gücü gibi görünmelidir. Şu halde, küçük toprak sahibi köylülerin politik etkisi, en yüce ifadesini, toplumun yürütme gücüne bağımlılığında bulur.^[1]

Küçük köylülerin "yürütme gücü" karşısındaki bu konumları, onların "iktidar partileri" yanında tavrı alışlarında ifadesini bulur. Bu köylü kitlesi, kendilerinin yoksullaşması ve mülksüzleştirilmesine yönelik uygulamaların yapıldığı dönemlerde "iktidar partileri"nden uzaklaşarak "muhalafet" partilerine yönelirler. Ülkemizin son iki genel seçiminde görüldüğü gibi, küçük köylülerin bu yönelimi, ilkin RP'nin oylarının artışı sağlamış, ancak RP'nin "28 Şubat süreci" ile birlikte "iktidar" olamayacağını görmelerine paralel olarak MHP'ye yönelmiştir. (Benzer bir gelişim kent küçük-burjuvazisi içinde de ortaya çıkmıştır. Özellikle esnaf ve zanaatkarlar ile küçük sermaye sahipleri, aynı süreçte RP'ye yönelmişlerse de, aynı nedenlerde son genel seçimde MHP'ye yönelmişlerdir.)

Küçük köylülüğün içinde bulunduğu durum, onun sınıfsal niteliğine uygun olarak sürekli bir "arayış" ve "yöneliş" içinde olmasının bir sonucudur. Bu aynı zamanda, bu kesimlerin devrimin ve toplumun lokomotif gücü, öncüsü olamamasının da nedenidir. Köylülüğün bu yapısı, onun her dönemde toplumsal denge içinde yedeklenen bir güç olmasını beraberinde getirir. "*İster feodalizme karşı mücadeleye içinde olsun, köylülük bu mücadelesini başarıya ulaştırabilmek için, ya burjuvazinin ya da proletaryanın önderliğine ihtiyaç duyar.*"

Burjuvazinin tarihsel olarak devrimci niteliğini yitirdiği bir dönemde, köylülüğün burjuvazinin önderliğinde demokratik devrimi gerçekleştirebilmesi olanaksızdır. Hele ki, bizim gibi emperyalizme bağımlı geri-bıraktırlmış ülkelerde, burjuvazinin işbirlikçi niteliği, bu durumu tümüyle gündemden kaldırmıştır. Bu koşullarda, oligarşinin köylülükle ilişkisi, doğrudan yukarıdan aşağıya geliştirilen kapitalist ilişkiler içine çekilmesi, pazar ilişkileri içine sokulması ve siyasal planda kendi politikalarına destek veren bir güç olarak el altında bulundurulması şeklindedir. Oligarşinin köylülüğü yedeklemesinde temel unsur, feodal üretim ilişkilerinin çözülmesi ve gelişen kapitalist ilişkilerle üretici güçlerin nispi gelişmesidir. Ancak gelişen kapitalizmin dış dinamiğe bağımlılığı, kaçınılmaz olarak köylü kitlesinin emperyalist-kapitalist üretim ilişkilerine ve özellikle onun ortaya çıkarmış olduğu "güç"lere karşı tepkisini de gündeme getirir. Bugün buğday taban fiyatlarıyla birlikte ortaya çıkan

[1] Karl Marks, *Louis Bonaparte'nin 18 Brumaire'i*, Seçme Yapıtlar, Cilt: I, s: 276, Sol Yay.

durum, ülkemizin emperyalizme bağımlılığının ortaya çıkarmış olduğu bir sonuçtur. Dolayısıyla, köylü kitlelerinin tepkisi, şu ya da bu biçimde ortaya çıksa da ve yönlendirilse de, nesnel olarak emperyalist üretim ilişkilerine karşıdır. Bu durumda, anti-emperyalist ve anti-oligarşik hedefler içinde köylü kitlelerinin proletarya ile aynı çizgide birleşebilmesinin koşulları somutlaşmaktadır. Bu birleşme, ittifak, doğrudan **toprak devrimi programı** ile tamamlanmak zorundadır.

Ülkemiz somutunda, GAP'ın ortaya çıkarıldığı gelişmeler de gözönüne alındığında, **toprak devrimi programının köylü kitesine götürülmesinin** ivedi bir sorun haline geldiğini ve uzun yıllar bir yana bırakılmışlığının yaratmış olduğu tüm zorluklara rağmen, geçmiş dönemlerden çok daha etkili olacağını söyleyebiliriz. (Bu, aynı zamanda küçük-burjuva aydınlarının içinde buldukları ideolojik ve politik perspektifsizlik açısından da belli bir işleve sahiptir.)

Proletaryanın toprak devrimi programının köylü kitlelerine götürülmesinde tutulması gereken temel halka, 1980 sonrasında, özellikle T. Özal'la birlikte başlatılan emperyalizm yanlısı propagandanın (son dönemde "globalizm" söylemiyle yürütülen propagandanın) gerçek niteliğinin teşhir edilmesidir. Bu teşhirin ana unsuru ise, ülkemizde tarım ürünlerinin maliyetinin "dünya fiyatlarının çok üstünde" olması demagojisini etkisizleştirmektir.

Son ay içinde küçük-burjuva aydınları arasında başlayan tartışmalarda da açıkça görüldüğü gibi, hemen hemen tüm öneriler ve eleştiriler, "dünya fiyatları" öne sürülerek çürütülmeye çalışılmaktadır. Özellikle kent küçük-burjuvazisinin oligarşiye yedeklenmesinde kullanılan bu demagoji, "dünya fiyatları" ile ülkemizdeki tarım ürünlerinin fiyatları arasındaki farkın "bizim vergimizle" karşılandığı, dolayısıyla, "bizim" vergilerimizin "bize" (yani küçük-burjuvaziye) "yol, su, elektrik, baraj vb. olarak geri dönmeyip", köylülere gittiği şeklinde bir kavrayış oluşturmuştur. Böylece, tarım ürünlerinin fiyatlarının "dünya fiyatları seviyesine" ve giderek altına çekilmesi için "kamuoyu desteği" sağlanmakta ve zaten örgütsüz ve politik perspektiften uzak köylü kitleleri yalnızlaştırılarak tepki gösteremez hale getirilmektedir.

Geçen on yıl içinde **tütüne** ilişkin olarak başlatılan bu yöndeki propagandalar, tütün üretiminin sınırlandırılmasını ve tütün üreticilerinin yoksullaştırılmasını getirmiştir. O zaman da ifade edildiği gibi, uygulamanın temelinde, emperyalist sigara tekelleri ile em-

peryalist ülkelerdeki (özellikle ABD'deki) tarım kapitalistlerinin çıkarları yatıyordu. Tekel'in özelleştirilmesine yönelik "kamuoyu baskısı", tütüne verilen taban fiyatlarının "dünya fiyatları seviyesine çekilmesi"ni sağladığı gibi, Tekel'in sigara üretiminin olabildiğince azaltılmasını da sağlamıştır. Bugün aynı oyun, buğday üretimi ve buğday üreticileri üzerinde oynanmaktadır.

Ülkemizdeki tarım ürünlerinin maliyetlerinin "dünya fiyatlarının çok üstünde" olmasının tek nedeni, **toprak devriminin** gerçekleştirilmemiş olmasıdır. Feodalizmin devrimci tarzda tasfiye edilmemişliği ve kapitalizmin dış dinamiklerle geliştirilmesi, kaçınılmaz olarak, gerek sanayinin dışa bağımlılığını, gerekse tarımda gerekli dönüşümlerin gerçekleşmemesini getirmiştir. "Toprak reformu" adıyla belirli bir zaman köylü kitleleri oyalanmışsa da, bunun hiç bir değere sahip olmadığı zaman içinde görülmüştür.

Sorun, somut olarak ifade edersek, buğday başta olmak üzere tarımda üretim maliyetlerinin nasıl düşürüleceğidir.

Bunun mevcut emperyalist üretim ilişkileri içindeki yanıtı, köylülerin yoksullaştırılması ve mülksüzleştirilmesi yoluyla buğday üretiminin **azaltılması** ve **dışa bağımlı** hale getirilmesidir.

Özellikle kent küçük-burjuvazisi tarafından hararetle desteklenen bu çözüm, "üretmeden tüketme"nin mutlak olduğunun bu kesimlerce önsel olarak kabul edilmesiyle geniş bir taraftar bulmaktadır. Ancak, köylülüğün yoksullaştırılması ve mülksüzleştirilmesinin, bir yandan kentlere hızlı bir göçe yol açacağı ve bunun da kentleri küçük-burjuvalar için "yaşanılmaz" hale getireceği korkusu, diğer yandan dış borçlanmaya dayanan kent küçük-burjuvazisinin tüketim olanaklarının gerektirdiği dövizin, herşeye rağmen yine de tarım ürünlerinden sağlandığının bilinmesi, kaçınılmaz olarak bu kesimlerin ayrışmasına neden olmaktadır. Ecevit'in eski ve eskimiş "köy-kent projesi"ni yeniden gündeme getirme çabaları, bu ayrışmanın ortaya çıkmasından kaynaklanmaktadır.

Küçük-burjuva aydınları arasında yeniden canlanmaya başlayan **sosyal-reformizm**, emperyalizmin ülkemizdeki tarımsal üretimi tasfiye etmeyi ve bu yolla kendine bağımlı bir gıda sanayi yaratmayı amaçlayan politikaları karşısında (köylülerin yoksullaştırılması ve mülksüzleştirilmesine yönelik uygulamalarla) "ürün destekleme politikası" yerine "yoksul köylüyü destekleme politikası"nın ikame edilmesi şeklinde ortaya çıkmaktadır. Bunun, ta-

nın ürünlerinin maliyetinin aşağıya çekilmesiyle hiçbir ilişkisi olmadığı ortadadır. Bu sosyal-reformist yaklaşımın, hızla yoksullaştırılan ve mülksüzleştirilen köylülerin toplumsal ve siyasal tepkilerinin **pasifize edilmesinden** başka bir anlamı yoktur.

Tarımsal üretimle az çok tanışıklığı olan herkesin bileceği gibi, ülkemizdeki tarımsal ürünlerin maliyetlerinin yüksekliğinin ana nedeni, uygulanan ekonomi-politikaların bir sonucu olarak sanayi ürünlerinin ülke içinde tekel fiyatlarıyla satılmasından kaynaklanmaktadır. **Tarımsal üretim girdileri** olarak, gübre-den traktöre kadar tüm maliyet unsurları, bu ekonomi-politika sonucunda “dünya fiyatları üstünde” köylüye ulaşmaktadır. Burjuva ekonomistlerinin sözleriyle ifade edersek, sanayi ile tarım arasındaki “makas” olabildiğince açılmıştır. Bu da, **emperyalizme bağımlı** sanayinin kaçınılmaz ürünüdür.

Tarımsal üretimdeki maliyetlerin yüksekliğinin diğer bir nedeni ise, **üretim tekniklerinin** geriliği ve geri bırakılmışlığıdır.

Genellikle köylü kitlesinin “cahilliği” olarak sunulan üretim tekniklerindeki gerilik, ilkin, devletin kırsal alanlardaki “sosyal harcamaları”nın en alt düzeyde tutulmasını sağlamaktadır. İkinci olarak, geri üretim tekniği tarımsal üretimin daha sınırlı bir sermayeye ve daha çok emek-gücüne dayanmasını getirmektedir. Böylece emperyalizme bağımlılığın bir sonucu olarak ülke içi sermaye birikiminin sınırlılığı ile tarımın sermaye ihtiyacı arasında bir “denge” kurulmaktadır. Bunun somut ifadesi ise, tarım kredilerinin sanayi kredilerine oranla çok küçük seviyede tutulmasıdır. Ülke içi sermaye kaynaklarının tarım yerine sanayiye yönlendirilmesinin bir sonucu olan üretim tekniklerindeki gerilik, aynı şekilde emperyalizme bağımlılık ortadan kaldırılmadan ortadan kaldırılamaz.

Üçüncü neden, tarımsal üretim alanlarının küçük toprak parçalarından oluşmasıdır. Kapitalizmin yukardan aşağıya da olsa gelişmesine paralel olarak, ülkenin belirli bölgelerinde toprağın merkezileşip yoğunlaşmasını önleyen coğrafi etmenler burada ikincil unsur durumundadır. Küçük toprak parçaları üzerindeki üretimin yaygınlığı, doğrudan devlet politikalarının bir sonucu olmaktadır. Yazımızın başında da belirttiğimiz gibi, burada belirleyici unsur, kırsal alanlarda gelişecek olan devrimci mücadelenin önlenmesi olmaktadır. Bu nedenle, küçük de olsa köylülerin özel mülk sahibi olarak tutulmaları devlet politikası durumundadır.

Aynı şekilde, küçük toprak mülkiyetine

sahip köylülerin, üretim kooperatifleri aracılığıyla birleşik ve kolektif üretime yönelmeleri, köylü kitlesini içinde tutulduğu yalıtılmışlıktan çıkartacağı için (“sosyal uyanışın ekonomik gelişmeyi aşması”), her türlü yol kullanılarak engellenmiştir. Burada kullanılan en temel yöntem, oluşturulan kooperatiflerin hızla yozlaştırılması olmaktadır. Özellikle kooperatif yöneticilerinin yaptığı yolsuzlukların propagandası ile köylü kitleleri kooperatifçilikten uzaklaştırılmıştır. (Burada 1980 öncesinde CHP’nin sosyal-reformizminin bir sonucu olarak uygulamaya sokulan ve büyük bir propaganda ile sunulan **Bafa Gölü** projesinin işlemez hale getirilmesinin özel bir yeri vardır.)

Tarım ürünlerinin maliyetini etkileyen dördüncü unsur, tarım makinelerinin geri teknolojiyle üretilmesidir. Bu ise, emperyalizme bağımlı otomotiv sanayiiyle ilgili bir sonuçtur. İç piyasada tekel durumunda bulunan otomotiv şirketleri, teknolojik olarak geri tarım makineleri üretimini yıllardır sürdürmektedir. Emperyalist ülkelerde üretime son verilmiş her türden tarım makinesinin üretimine dayanan bu sektör, bu sayede tarımdan yüksek kârlar sağlamaktadır. (Bu, aynı zamanda, emperyalist otomotiv tekellerinin kendi donanımlarını yenilerken, eski donanımlarını “sanayinin kaydırılması” paravanası altında geri-bıraktırılmış ülkelere satmalarının bir sonucudur.)

Beşinci maliyet unsuru ise, toprağın ıslah edilmemesidir. Toprağın verimliliğini arttırmaya yönelik toprak ıslahı, drenaj kanallarının açılması, sulama sistemlerinin kurulması, tümüyle tarıma yeni sermaye yatırımı anlamına gelir. Küçük üreticiliğin yaygın olduğu ülkemizde tarıma yönelik ek sermaye yatırımları, kaçınılmaz olarak devlet kredileriyle sağlanmaktadır. Daha önce belirttiğimiz gibi, bu da, dışa bağımlı sanayiye yönlendirilen kredilerin azaltılması anlamına gelmektedir. Emperyalizme bağımlı bir ülkede bunun gerçekleştirilmesi ise olanaksızdır.

Altıncı maliyet unsuru ise, ülkemizdeki toprak dağılımının dengesizliğidir. Köylülerin önemli bir kesimi “topraklı işçi” durumundadır. Yoksul köylünün üzerinde üretim yaptığı toprak parçası, çoğu zaman kendi ihtiyacını karşılayacak düzeyde ürün elde etmesini olanaksız kılmaktadır. Bunun ortadan kaldırılabilmesi için, toprağın genel yeniden dağılımı zorunlu olmaktadır. Yoksul köylünün verimli bir üretim yapmaya elverişli büyüklükte toprağa sahip kılınması ise, büyük topraklar üzerindeki **özel mülkiyetin** kaldırılmasıyla, yani buraların kamulaştırılmasıyla olanaklıdır. Büyük toprak sahiplerinin ve tarım kapitalist-

lerinin oligarşinin bir parçası olduğu bir ülkede bunun gerçekleştirilmesi, oligarşik yönetimin devrilmesiyle olanaklıdır.

Görüldüğü gibi, tarım ürünlerinin “dünya fiyatlarının çok üstünde” olan maliyetlerinin düşürülmesi olanaklıdır ve bu olanak sadece demokratik bir devrimle (demokratik halk devrimi ile) birlikte gerçekleştirilecek olan toprak devrimi ile olanaklıdır. Ülkemizde toprak devrimi diye bir sorunun mevcut olmadığına ilişkin her türden demagojiye rağmen, tarımsal üretim ve köylülüğe ilişkin sorunların toprak devrimini böylesine önemli kılması, şüphesiz pekçok kişiyi şaşırtmıştır. Oysa ki, emperyalizmin yeni-sömürgecilik yöntemlerinin geri-bıraktınlmış ülkeleri bu noktaya getirdiği çok uzun zamandır bilinen bir gerçektir. Bütün sorun, bunun bilincine varılması ve devrimin gerçekleştirilmesi için mücadelenin sürdürülmesidir.

İthalat Patlamasından Faşist-Mafya Cumhuriyetine

Temmuz ayının son haftasına girildiğinde Devlet İstatistik Enstitüsü Ocak-Mayıs dönemine ilişkin ithalat ve ihracat rakamlarını açıkladı. Ecevit'in bir hafta önce "ithalatta endişe verici bir gelişme var" diyerek açıkladığı veriler basın bültenlerinde şöyle yer alıyordu:

"DIŞ TİCARET AÇIĞI ARTIYOR

Devlet İstatistik Enstitüsü (DİE), Türkiye'nin bu yılın Ocak-Mayıs döneminde, 11 milyar 167.9 milyon dolarlık ihracat, 20 milyar 370.3 milyon dolarlık da ithalat yaptığını açıkladı.

DİE verilerine göre, söz konusu dönem, geçen yılın Ocak-Mayıs dönemi ile karşılaştırıldığında, ihracat yüzde 4.8, ithalat ise yüzde 37.6 oranında arttı. Geçen yıl 5 ayda, 10 milyar 658.6 milyon dolarlık ihracat, 14 milyar 803.1 milyon dolarlık da ithalat yapılmıştı. Geçen yıl Ocak-Mayıs döneminde 4

milyar 144.5 milyon dolar olan dış ticaret açığı, yüzde 122 oranında artarak, bu yılın aynı döneminde 9 milyar 202.4 milyon dolara yükseldi. Bu yıl 5 ayda, ihracatın ithalatı karşılama oranı ise yüzde 54.8'e düştü. Geçen yıl söz konusu dönemde, ihracatın ithalatı karşılama oranı yüzde 72 düzeyinde gerçekleşmişti."

Bu sayısal veriler, ekonomi-politikaları yakından izlemeyen pek çok kişi için, Ecevit'in yaptığı açıklamada söylediği "endişe verici"likten öte bir anlam taşımamaktadır. Diğer yandan, "globalizm" yanlısı küçük-burjuvalar için ise bu veriler, yeni ve çok "ithal malı" anlamına geldiğinden, endişe yerine bir sevinç kaynağı durumundadır.

Ekonomiyle az çok ilgilenen herkesin bileceği gibi, ülkemizin son 40 yıllık tarihinde, hemen hemen tüm askeri darbeler, dış öde-

	Mayıs			Ocak-Mayıs		
	1999	2000	Değişim	1999	2000	Değişim
İhracat (000 \$)	2.255.595	2.175.690	%-2,2	10.658.632	11.167.960	%4,8
İthalat (000 \$)	3.409.307	4.648.262	%36,3	14.803.154	20.370.385	%37,6
Dış Ticaret Açığı	-1.153.712	-2.472.572	%108,9	-4.144.522	-9.202.425	%122
Karşılama Oranı %	65,8	46,8		72,0	54,8	

İthalatın sektörel dağılımı (000 \$)

	Mayıs			Ocak-Mayıs		
	1999	2000	Değişim	1999	2000	Değişim
Tarım ve Ormancılık	158.474	243.958	%5,2	714.999	1.062.137	%48,6
Balıkçılık	173	423	%144	699	1.012	%44,7
Madencilik	288.461	450.772	%56,3	1.436.444	2.514.067	%75
İmalat sanayi	2.954.360	3.859.921	%30	12.617.819	16.655.917	%32

meler dengesindeki büyük açıkların ardından gelen devalüasyonlarla birlikte gerçekleşmiştir. Ve aynı dönemde, dış ödemeler dengesindeki açık, **dış borçlanmanın** sürekli artışını da beraberinde getirmiştir.

Dış ödemeler dengesi adı verilen hesaplamalarda esas alınan dış borçlar, dış borç takisit ve faiz ödemeleri ile dış ticaret açıklarıdır. Bu niteliği ile dış ödemeler dengesi, bir devletin döviz işlemlerinin hesabı olarak tanımlanabilir. Dış ödemeler dengesinde meydana gelen açık, döviz rezervlerinin azalması anlamına geldiği için, doğrudan ulusal paranın değer kaybetmesiyle sonuçlanır. Gerek dış borçların ödenmesi için (ana para ve faizler olarak), gerekse ithalat ile ihracat arasında ortaya çıkan farkın kapatılabilmesi için, dış ödemeler dengesi açığı veren her ülke, ya kendisine yeni döviz kaynakları bulacaktır, ya da devletin iflasa süreklenmesini göze alacaktır.

Genel kural olarak dış ödemeler dengesi açığı veren emperyalist ülkeler, tek tek ya da birleşik olarak ekonomik buhrana sürüklenirler. Aynı durum emperyalizme bağımlı ülkelerde ise, artan dış borçlanma ve bunların faizlerini ödemek amacıyla ülke içi üretim değerlerinin alabildiğine düşük fiyatla ihracı şeklinde ortaya çıkar. Tüm bunlara karşın, dış ödemeler dengesi vermeye devam eden ülkelerin, günümüzün popüler söylemiyle ifade edersek, uluslararası kredi kuruluşlarının verdiği notları sürekli düşer. Bu düşüş, o ülkenin yeni kredi (dış borç) bulamaması ya da çok yüksek faiz oranlarıyla (tefecî faiz oranıyla) küçük kredi bulabilmesi sonucunu doğurur. Bu süreç devam ettiği takdirde, alacaklı ülke ve kuruluşlar, borçlu ülkenin borçlarını ödeyebilmesi için IMF tarafından hazırlanan "istikrar tedbirleri" paketini kabul etmeye zorlarlar. IMF paketinin özü, borçlu olan ülkenin dış ödemeler dengesindeki açığı kapatacak önlemlerin alınmasıdır. Bunun somut ifadesi ise, devlet bütçesindeki harcamaların azaltılması ve böylece devletin bütçe dengesini tutturarak gelirlerini dış borçların ödenmesine yönlendirmesidir. Ve herkesin bildiği gibi, bunun en açık görünümü ise ücret ve maaşların dondurulması ya da görüntüsel zamlar yapılmasıdır.

Dış ödemeler dengesi açığının diğer bir sonucu ise, ulusal paranın sürekli değer kaybetmesi, yani sürekli devalüasyonlardır. Bu devalüasyonlar, bir yandan ülke içindeki üretim değerini döviz bazında sürekli düşürürken, diğer yandan bu ürünlerin düşük fiyatla ihracatı anlamına gelmektedir. Böylece ala-

caklı ülkeler (emperyalist ülkeler), çift yönlü bir kâr sağlarlar. Bir yandan verilen dış borçların faizlerini alırken, diğer yandan uluslararası piyasa fiyatlarının çok altında satın aldıkları ürünleri uluslararası fiyatlarla satarlar. Bunun ülke içindeki en açık yansıması ise tarım ürünlerinin fiyatlarının reel olarak düşmesi, köylülüğün yoksullaşmasıdır.

Bu ekonomik durumun siyasal yansıması ise, görüntüsel de olsa seçimle işbaşına gelen hükümetlerin bulunduğu ülkelerde, siyasal iktidarın kendi iktidarını tehlikeye atmadan dış ödemeler dengesi açığını kapatmaya yönelik IMF reçetelerini uygulamaya sokamamasıdır. Emperyalizm yanlısı ekonomistlerin "popülist politikalar" olarak adlandırdıkları bu durum, alınacak önlemlerin doğrudan seçmen kitlesinin çoğunluğunun zararına olmasından kaynaklanır. Ücret ve maaşların dondurulması ya da görüntüsel artışlara karşın reel olarak düşürülmesi işçi sınıfı ile kent küçük-burjuvazisini etkileyen uygulamalar durumunda olduğu gibi, tarım ürünlerinin ihracatında uygulanan politikalar da köylülüğün durumunu etkilemektedir. Dolayısıyla aynı zamanda seçmen olan nüfusun %90'ını etkileyen IMF reçetesinin uygulayıcılarının seçimlerde kazanma şansı hemen hemen hiç yoktur. Bu durumda, IMF reçetelerini uygulamaktan kaçınan her politikacı ve parti, emperyalizm yanlısı kesimler tarafından hemen "popülizm"le suçlanmayı göze almak zorundadır. Bu ise, emperyalizme bağımlı bir ülkede emperyalist ülkelerle o politikacının ve partilerin ilişkilerinin "bozulması" demektir ki, bu ilişkiler varolduğu sürece iktidar olabilmesi hemen hemen imkansızdır.

Bu nedenlerden dolayı, geri-bıraktırılmış ülkelerde gerçekleştirilen her askeri darbenin, birinci gerekçesi ülkedeki düzenin anarşi ve terör nedeniyle bozulması iken, ikinci gerekçesi "popülist politikacılar" olmaktadır.

İşte Ecevit'in "ithalatta endişe verici bir gelişme var" diyerek ifade ettiği ithalat patlaması, Ocak-Mayıs döneminde dış ödemeler dengesinde 9.2 milyar dolarlık bir açık anlamına gelmektedir. Ülkemizin düzenli olarak aldığı borçlar düşülürse, bu açık 5 milyar 58 milyon dolar olarak ortaya çıkmaktadır. Yalçın Doğan gibilerinin IMF ile yapılan stand-by anlaşması sonrasında ellerinde hesap makineleriyle yaptıkları tüm hesaplar, uygulamanın ilk beş ayında boşa gitmiş durumdadır.

Anımsanacağı gibi, Yalçın Doğan gibi IMF destekçisi pek çok küçük-burjuva, stand-by anlaşmasıyla birlikte ülkemize milyarlarca dolar kredi akacağına ve bundan herkese (ta-

bii en çok kendilerine) pay düşeceğini ilan ederken, teleffuz ettikleri rakamlar IMF'nin üç yıl süresinde vereceğini tahhüt ettiği 4 milyar dolar ile Dünya Bankası'nın aynı dönemde vereceği ilan edilen 5 milyar dolar olmuştur. Oysa ki, sözü edilen 9 milyar dolarlık krediler üç yıl içinde parça parça verileceği gibi, Dünya Bankası kredisi doğrudan proje kredisi durumundadır. Böylece devletin elindeki tek hazır kaynak Marmara depremi nedeniyle toplanan 4 milyar dolarlık yardım parası olmaktadır. Bu para bile, beş ay içinde ortaya çıkan dış ticaret açığını karşılamaktan uzaktır.

Şüphesiz küçük-burjuva ekonomistleri, bu tablo karşısında, ülkenin Standart&Poor gibi kuruluşların Türkiye'nin kredi notunu artırdıklarını söyleyerek "elverişli koşullarda" yeni krediler alındığını, dolayısıyla "endişe edilecek" bir durumun olmadığını ileri süreceklerdir.

Ödemeler dengesi verilerine bakıldığında, 2000 yılının ilk üç ayında alınan kredi toplamı 3 milyar 253 milyon dolar iken, aynı dönemde dış borçların anapara ödemeleri 3 milyar 143 milyon dolar olduğu görülmektedir. Yine aynı dönemde dış borçların faiz ödemeleri 1 milyar 358 milyon dolardır. Böylece alınan yeni krediler dış borçların anapara ve faiz ödemelerini bile karşılayacak durumda değildir. Dolayısıyla bugün dış ticaret açığında meydana gelen 9 milyar 202 milyon dolarlık açık, büyük oranda mevcut döviz rezervlerinden karşılanmak durumundadır.

Özetlersek, 1999 yılında 10 milyar 447 milyon dolar olan dış ticaret açığının, 2000 yılında rekor bir düzeye çıkarak, tahminen 20 milyar dolar düzeyinde gerçekleşmesi şaşırıcı olmayacaktır. Bu ise, cari işlemler dengesini, yani ithalat, ihracat, turizm ve yeni kredilerin oluşturduğu işlemlerin 15 milyar dolar civarında açık vermesi anlamına gelmektedir. Cari işlemler açığının, 1995 yılında 6,800 milyar dolar; 1996'da 5,465 milyar dolar; 1997'de 7 milyar dolar; 1998'de 3,743 milyar dolar ve 1999'da 6,539 milyar dolar olduğu gözönüne alındığında, ülkemiz tarihinin en yüksek açığı olmak durumundadır.

Elbette böylesine yüksek bir cari işlemler açığının ortaya çıkacağı aylar öncesinden bilindiğinden IMF ile yapılan stand-by anlaşması bu açığın gerektirdiği dövizin sağlanması ve olabildiğince aşağıya çekilmesi için gerekli "önlemleri" içermektedir. Bu "önlemler"nin başında, her zaman olduğu gibi, tarım ürünleri ve tarıma dayalı sanayi ürünleri (tekstil) ihracatının artırılması gelmektedir. Bu artışın ger-

çekleştirilebilmesi için ise, ülke içinde üretilen tarım ürünlerinin dünya fiyatlarının altına çekilmesi zorunludur. Buğdaya verilen son taban fiyatı, bu zorunluluğun bir sonucudur. Tonu 162 dolardan satın alınacağı ilan edilen buğday, büyük ölçüde tüccar aracılığıyla satın alınmakta ve bu nedenle fiyatı 130-140 dolara kadar düşmektedir. Dünya buğday rekoltesinin 2000-2001 mevsiminde "iklim koşullarının genelde kötü gidişinin" bir sonucu olarak düşeceğinin IGC (Uluslararası Tahıl Konseyi) tarafından açıklanmasıyla buğday fiyatında meydana gelecek artış, ülke içi üretimin salt dış ticaret açığını kapatmak amacıyla büyük ölçekte ihraç edilmesini getirecektir. Bunun somuttaki yansıması ise, ülke içinde buğday fiyatlarının uluslararası fiyatlarla orantılı olarak yükselmesi ve buna bağlı olarak un fiyatının ve ekmek fiyatlarının artması olacaktır.

Öte yandan, bütçe "disiplini" "tavizsiz biçimde" yürütülerek, kamu harcamalarının azaltılması sağlanarak, vergi gelirlerinin büyük oranda dış borç ödemeleri ve ithalatı karşılamak için kullanılması söz konusudur. Bu yöndeki ilk uygulama ücret ve maaşlara yapılan %29'luk artışla başlatılmıştır. IMF'ye verilen "Ek Niyet Mektubu", bu yöndeki uygulamanın yeni hedef kitlesi olarak esnaf, zanaatkarlardan oluşan kent küçük-burjuvazisini hedeflediğini açıkça ilan etmiştir:

"10. Bir sonraki program gözden geçirmesine kadar Hükümet, Bağ-Kur'un (sosyal güvenlik fonlarından biri) sağlık harcamalarının bütçe tahsisatı ile sınırlı olması ve gecikmiş borçlarındaki artışın önlenmesi için aşağıdaki tedbirleri alacaktır: İlk olarak, maliyetler üzerindeki kontrolü artırmak ve bu alandaki yolsuzlukların önüne geçmek için idari tedbirler alınacaktır. İkinci olarak, Parlamento'ya Bağ-Kur'un idaresinin iyileştirilmesi için sunulan taslak kanun Bağ-Kur'un sigortalısından, **bakmakla yükümlü olduğu kişiler için de sağlık primi tahsil etmesini ve muayeneler için ödenen ek ücretin artırılmasını sağlayacak maddeler içerecektir.** İdari tedbirlerin uygulanması ve kanunun Parlamento'ya sunulması ikinci gözden geçirmenin tamamlanması için yapısal benchmarklardır." (abc)

Böylece, mülksüzleştirilecekler kitlesine esnaf ve zanaatkarların da dahil edildiği açıkça ilan edilmektedir.

Bütün bunların IMF'nin "istikrar tedbirleri"nin tüm yükünün halka ödettilmesinden

başka bir anlamı olmadığı açıktır. Ama her zaman olduğu gibi, bundan “kazananlar” vardır. Ve yine her zaman olduğu gibi, bunlar emperyalizm ve onun yerli işbirlikçileridir.

Bu öylesine açık bir gerçektir ki, 1998 yılında patlak veren Asya Krizi ile başlayan dünya ekonomik buhranı, emperyalist ülkelerde durgunluk ortaya çıkartırken, dünya çapındaki aşırı-üretim sorununun alabildiğine büyümesine neden olmuştur. Bütün emperyalist ülkeler için mal stoklarının eritilmesi, yani bunların ihraç edilmesi yaşamsal bir öneme sahiptir. Doğal olarak, emperyalist metallerin ihracı, bir başkalarının ithal etmesi ile olanaklıdır. İşte ülkemizde meydana gelen ithal patlamasının konjonktürel nedeni budur.

Emperyalizme bağımlı ekonomiye sahip olan bizim gibi geri-bıraktınlmış ülkelerdeki sanayinin dışa bağımlılığının getirmiş olduğu ithalat artışı, emperyalist metropollerdeki aşırı-üretim buhranıyla birlikte, emperyalist metallerin doğrudan ithaliyle birleşerek ithalatın olağanüstü artmasını getirmiştir. Burada dikkat çekici yan ise, emperyalist metallerin geri-bıraktınlmış ülkelere artan ihracatında **bu metalleri tüketen bir kitlenin yaratılmış olmasıdır**. İşte bu kitle, Serdar Turgut’un 6.5 milyon olarak verdiği ve tüm ekonomi-politikaların bunlar için yapıldığını söylediği kitledir.

Bu emperyalist metallerin tüketicisi kitle, aynı zamanda ülke nüfusunun eğitim düzeyi yüksek kesimlerini oluşturmaktadır. Bir başka deyişle, küçük-burjuvazinin aydın kesimini içermektedir. Bunların herşeyde olduğu gibi, ithalatta meydana gelen büyük artış karşısında “endişeye gerek yok” türünden açıklamalar yapmaları çok doğaldır.

İthalatta meydana gelen büyük artışın ortaya koyduğu en temel gerçek ise, 2000 yılı sonu itibarıyla ithalatın 60 milyar dolarlar seviyesine ulaşabileceğidir. GSMH’nın 160-179 milyar dolar olduğu bir ülkede, 60 milyar dolarlık bir ithalat, üretmeden tüketmek anlamına gelmektedir. Bu sürecin, birkaç yıl içinde

(IMF’yle yapılan stand-by anlaşması süresinde) ülkeyi ödemeler dengesi krizine sokacağı ve giderek **Porto-Rico’laştıracağı** söylemek için fazla bir ekonomi bilgisine sahip olmak gerekmemektedir. Bu ise, ülkenin geriye dönüşün olanaksız olduğu bir sürece girmesi demektir. “İstikrar tedbirleri”nin 2002 yılına kadar “tavizsiz uygulanması”yla varılacak yer, Türkiye’nin emperyalist metallerin açık pazarı haline gelmesiyle sonuçlanacaktır. Bu durumda, ülke içi sanayi üretimi ile birlikte tarımsal üretimin alabildiğine gerilemesi kaçınılmaz olacaktır. Üretimdeki bu gerilemenin doğal sonucu ise insanların yaşamlarını sürdürebilmek için çalışacak iş bulamamalarıdır.

Elbette “büyükler”in ve IMF’nin bu durumu gözönüne alarak bazı “planlar” yaptıkları da kesindir. Bu plan, ülkenin “turizm cenneti” haline getirilmesi ve insanların bu “cennet”in hizmetkarları olarak “iş sahibi kılınması” şeklindedir.

Ve hemen Ertuğrul Özkök, Yalçın Doğan gibiler “fena mı? Bir yandan insanlar tatil yaparken, diğer yandan para kazanacaklar” diyerek “cennet”ten parseller satmaya başlayacaklardır. Ve yanlarında büyük bir tezahürat korusu “Avrupa, Avrupa duy sesimizi, gelen Türk’ün ayak sesi” diyerek onlara eşlik ederken, bunun yaratıcısı ve uygulayıcısı MHP olacaktır.

O gün geldiğinde, 1980 öncesinde “ikinci bir Kerensky olmayacağım” diyen Ecevit’in “ikinci von Papen” olduğunu görecek olan küçük-burjuva aydınları için gidebilecekleri “öteki Türkiye” de olmayacaktır. Tek “Türkiye”, faşist mafyaların siyasal yönetimi altında “zevk, eğlence ve fuhuş cumhuriyeti” olarak önlerine serilmiş olacaktır. O zaman, ya o “turizm cenneti” “Türkiye”de, deniz kenarındaki devre mülklerinde beyaz elbiselerinin altına nasıl beyaz çorap giyebileceklerinin hayali ile yaşam sürdürecekler ya da ...

Bir “Neo-Popülist” [*] ve Bir Anti-Neo Popülist

Televoleci Ekonomistler

Serdar TURGUT

[Hürriyet, 12 Temmuz 2000, Çarşamba]

BU köşeden başlatılan ve oldukça kapsamlı, güzel bir tartışmaya neden olan acıklı ekonomik durumumuzla ilgili tespitler, çok insanı rahatsız etti.

Tepkiler çok enteresandı, ekonomiyle ilgili yazılara.

Bu köşeye ciddi yazının yakışmadığından tutun da, kimsenin bu söylenenlerle ilgili olmadığına ve hatta bu tür yazıları yazmayı sürdürürsem yazarlık yaşamım, okuyucum kalmayacağı gerekçesiyle sona ereceğine kadar giden yelpazede laflar söylendi bana.

Ben bu şekilde tepki oluşmasını son derece olumlu buluyorum. Çünkü tepki oluşuyorsa eğer, hâlâ Türkiye’de içinde bulunduğumuz son derece çarpık ekonomik-sosyal yapıdan vicdan azabı duyuluyor demektir.

Açıkça söyleyeyim, ben bazı çevrelerde bu vicdanın da çoktan yok olmuş olduğuna inanıyorum yazılara başlamadan önce.

Şimdi en azından bazı insanların, yapılan tespitlerin belirli ideolojik bir kaygıyla yapılmadığını görebilmeleri durumunda belirli adımların atılıp, Türkiye ekonomisini Afrika’laşmaktan kurtarabileceğimize inanıyorum.

* * *

Çok komik ve de çok acıklı bir şey ama en az tepki, gazetelerde köşelere sahip olan profesyonel ekonomistlerin büyük bölümünde ortaya çıktı.

Bu nokta çok ilginç; çünkü kimse açılan tartışmada rakamlarla da ortaya konulan Türkiye tablosuna “**Hayır, bu yanlış**” diyemiyor. Sade-

ce bu tabloyu görmemezlikten geliyor.

Bakın neler demişiz, bir daha hatırlatayım:

1- Bu ülkede modern ekonomi bütün gücüyle takriben 6 milyon insan için çalışıyor. Yarattıkları güzellikleri, zenginliği bu sayıda insan paylaşıyor, bu insanlar para kazanabiliyor, harcayabiliyor.

2- 58 milyon kadar insan, bugün en azından geçinme sıkıntısı çekiyor. Bakın en azından diyorum, yani bu 58 milyon içinde en iyi durumda olanlar ayın sonunu zor getiriyorlar. Fazla rakamlarla kafa yormaya gerek yok, bugün en kıdemli profesör bile 500 milyon lira aylık alıyor. Bu para 50 milyon kadar insan için rüyalarını süsleyecek kadar fazla bir miktar.

3- Hayvancılık tamamen yok olmuş durumda. Çok yakında eğer ithal edemezsek et, süt, yoğurt, yumurta gibi şeyleri biz de rüyamızda göreceğiz.

4- Tarım da aynen hayvancılık gibi yok olma sürecinin sondan bir önceki aşamasına girdi.

5- Türkiye, bilime, altyapıya, eğitime yatırım yapmıyor. Para harcanan tek yatırım türü, altı milyonluk Türkiye’nin eğlenme ve dinlenmesine yönelik projelere yapılan yatırımlar.

Şimdi bu tablonun sadece altı milyonluk bölüme bakanlar habire, “**Türkiye ilerliyor, Türkiye şöyle mükemmel, böyle harika**” diye söylenip duruyorlar.

* * *

Ben bu ideolojik yanılsama içinde olanları, Türkiye’nin sosyolojik yapı araştırmasını sadece İstanbul’un yarı-magandasal gece kulüpleri için-

[*] “Popülizm”, sözcük anlamı olarak “halkçılık”, “halktan yana yönetim” anlamına gelmektedir. 1800’lerin sonlarına doğru Rusya’da ortaya çıkan Narodnikler (Rusça “halkçı” anlamına gelmektedir), köylülüğü esas alan politik görüşleriyle popülist politikanın ilkleri olmuşlardır. Marksist-Leninist literatürde “popülizm”, çoğu zaman köylülüğü temel alan politik görüşleri tanımlamak için kullanılmıştır. Marksist-Leninist terminolojiden genel politik dile geçen “popülist” sözcüğü “halk dalkavukluğu” anlamında yaygın bir kullanıma sahiptir. Bu nedenle, yalın bir biçimde Türkçeleştirilerek kullanıldığında ortaya çıkan anlam ile politik anlamı birbirinden farklıdır.

de yapmayı tercih eden insanlara benzetiyorum. Bunlar ideolojik yapının televocileri.

Ve tabii bunların içine gayet tabii ki birçok gazetede köşe yazıları yazan ekonomistlerin büyük bölümü de dahil.

Şu yukarıda çizilmiş olan Türkiye tablosuna itiraz etmeyip bu konuda TEK BİR YAZI BİLE yazmamayı tercih eden insanlar, bence profesyonel açıdan sıfırdırlar.

Mesleki ve vicdani açıdan sıfırı tüketmişler, şimdi var güçleriyle meseleleri teknik tartışmalara çekip tahminler yapıyorlar, televizyon programlarına çıkıp sohbetler ederek birbirlerini tasdik ediyorlar, birbirlerinin kitaplarını övüyorlar. Hatta kendileri ideolojinin babasını savunmuyormuş gibi, ideolojik yaklaşımlarla alay etmeye çalışan amatörce yazılar da yazıyorlar.

Bu meselelerin temelinde sınıfsal ve tabii ki Türkiye'nin tarihi gelişimiyle ilgili konular yatıyor. Bunu görmeyen mümkün değil doğru laf edemez.

Bu adamların ise çoğuna "sınıf" dediğiniz-

de akıllarına gelen tek şey Hababam oluyor.

Turgut Özal bunları Türkiye'ye toparlayıp getirdi, getirmeseydi çoğu şimdi Amerika'da orta sınıf bir yatırım şirketinde, orta düzeyde bir personel olacaktı.

Özal bunları seçti getirdi; çünkü kendi kura- cağı işadamı yerine binlerce minik düzenbaz yaratacak sistemi bunların büyük bir iştahla savunacağını, toplumun büyük bir kesimi yoksullaştırılırken küçük bir bölümün hızla ilkel birikim yoluyla zenginleşmesine teorik çerçeve sağlayacaklarını, "tahrip edici" bir şekilde büyük paralar kazanan bir toplum kesiminin bu insanların fikirlerini duymaktan çok memnun olacağını, onlara iyi bakacaklarını biliyordu.

Maşallah görevlerini çok da iyi yaptılar, Türkiye bu hale geldi!

(Yarın: İşin ilginç yanı şu ki, çözüm yolunu bir tartışmada DİSK Başkanı da, belki üzerinde fazla düşünmeden söyledi. Ama şimdi moda sendikacıyı dinlememek olduğu için bu da doğal olarak es geçildi. Bu konuyu açacağım.)

Çözümün anahtarı

Serdar TURGUT

[Hürriyet, 13 Temmuz 2000, Perşembe]

'Öteki Türkiye' adını verdiğim nüfusun neredeyse yüzde 87'sine varan toplum kesiminin vahim durumunun tartışıldığı "İskele-Sancak" programında, DİSK Başkanı son derece önemli bir tespitte bulundu.

"Bugün Türkiye'de sanayici zor şartlar altında çalışıyor. En pahalı krediyi onlar kullanıyor, en pahalı enerjiyi onlar satın almak zorunda, dış bağlantılarda onlara zor şartlar dayatılıyor. Bu durumda sanayici kendisini kurtarmak için elinde bulunan tek kozu oynuyor ve bize, yani işçiye baskı yapmaya başlıyor, kendi üzerindeki yükü işçisine aktarıyor. Sanayicinin içinde bulunduğu bu durum sürdükçe Türkiye'de işçi-işveren ilişkilerinde normalleşme zor olur."

Böyle dedi DİSK Başkanı.

Ben bu tespite çok önem veriyorum ve daha da ileri giderek Türkiye'nin kurtuluşunun bu tespitten yola çıkılarak gerçekleşeceğini düşünüyorum.

* * *

Basit bir neden var bunu düşünmem için.

Bugün benim altı milyonluk bölüm diye adlandırdığım toplum kesimi, aslında iktisadi açıdan intihar etme sürecinde.

Gündelik para kazanma hırsı ve keyfi içinde bunun henüz farkında değil.

"Ekonomi-politik" bilimi, bir ülkede iç piya-

sanın sürekli daralması durumunda sermaye içinde büyük bir kriz çıkacağını söylemektedir.

Normal gelişme sürecinde kapitalizm kendi iç piyasasını sürekli olarak genişletir.

Böylece mal satımı sürekli kılınır, paralar kazanılır ve yeni yatırımların yapılması mümkün olabilir.

Biz unutmak istesek de, isimlerini duyunca küçük burjuvaya özgü minik krizler geçirek de bu tespiti bilimsel açıdan ilk net olarak yapan **Karl Marx** ve **Lenin**'dir.

Lenin'in yanılmıyorsam toplu eserlerinin üçüncü cildinde yer almakta olan "Köylü Sorunu" ile ilgili makalesi bir iktisat teorisi klasiğidir.

Kapitalizmin kendisini yenilemesi ve krize düşmemesi için kendi iç piyasasını sürekli olarak genişletmesi ve derinleştirilmesi, aslında demokrasinin de olmazsa olmaz önkoşuludur.

Çünkü bu süreç, kapitalist demokrasinin var oluş koşulu olan kapsamlı bir orta sınıfın yaratılması açısından da zorunludur.

* * *

Türkiye kendi sınıfsal tarihinin tuhaf özellikleri nedeniyle bugün orta sınıf denilen kavramı tamamen ortadan kaldırmış, iç piyasasını sürekli küçülten ve derinliğini yok eden, kapitalist büyüme sürecini de altı milyonluk bir nüfusun çalışma alanı içine sınırlayan bir yapıya sahip.

Bu yapı değişmediği takdirde, bundan en büyük zararı SANAYİCİ VE İŞADAMI görecektir.

DİSK Başkanı'nın bence o gece anlatmaya çalıştığı şey de buydu aslında.

Yeni yatırım yapamayan, piyasası sürekli büyüyen, gittikçe artan hızda yeni malları piyasada satamayan sanayici ve işadami, orta vadede yok olmaya mahkûmdur.

Türkiye ekonomisi şimdi bu açmazın içinde ve bir şeyler yapılmadığı takdirde kısa süre içinde sanayicinin büyük bir krize girmesi ihtimali büyüktür; çünkü dünyada iç piyasası Türkiye gibi süratle daralan başka bir ülke yoktur.

* * *

Bu yazılara başladığım andan itibaren Türkiye'nin bir yeni ve dinamik kalkınma stratejisine, bu stratejinin hedeflerine ulaşılmasını sağlayacak bir eylem planına ihtiyacı olduğunu vurguluyorum.

Televoleci ideologlar bu lafları duyar duymaz, o 1980'lere özgü laubalilikle tepki vermeye başlıyorlar.

Halbuki böyle bir eylem planı olmadığı takdirde, sanayicisinden köylü üreticiye kadar tüm Türkiye'yi bir arada ele alıp, iç piyasanın yeniden büyümesini sağlayacak adımları atmak mümkün değil.

İç piyasanın büyümesi, ancak gelir dağılımının son derece radikal biçimde ve hızla iyileştiril-

mesine bağlıdır.

Gelir dağılımının iyileştirilmesine karşı sınıfsal tavır alan çevreler, bu yapılmadığı takdirde kendi sınıflarının ekonomik temelinin kısa sürede tükenmeye başlayacağını görmelidirler.

Gelir dağılımı radikal bir eylem planı çerçevesinde iyileştirildiği takdirde, Türkiye bir iki sene içinde yeniden büyük ve güçlü bir ekonomi olma yoluna girebilir.

* * *

Çalışmaya bugünden başlamalı ve fikir üretmeliyiz. Çünkü enflasyon oranını yüzde 80'den yüzde 40'a indirmenin toplumsal maliyeti, bu oranı yüzde 40'tan yüzde 20'ye indirmenin yaratacağı toplumsal maliyetin yanında hiç kalır.

Çok değil bir yıl içinde Türkiye, bugünkünden çok daha vahim bir bölüşüm sorunu ve iç piyasanın bırakın daralması, yok olması meselesiyle karşı karşıya kalacak.

Ülke sermayesini böylesine bir büyük krize mahkûm etmemek ve "Öteki Türkiye"yi de modern bir ülkeye yakışan ekonomik düzeye getirmek için bugün gecikmeden yeni Türkiye'nin Modernleşme Programını hızla tartışıp uygulamalıyız.

İnsanlarının büyük bölümünü sürekli fakirleştiren bir ülke vatandaşı olmanın ayıbından kurtulmamız gerekiyor.

Neo popülizmin ayak sesleri

Ertuğrul ÖZKÖK

[Hürriyet, 15 Temmuz 2000, Cumartesi]

Hükümetin ekonomik programı açıkladığı günlerde güvendiğim bir ekonomist şu yorumu yapmıştı: "**Bu programın en kritik dönemi, gelecek yıl yaz aylarında başlayacak. Çünkü programın acıtıcı etkileri o tarihlerde hissedilecek ve kamuoyunda sesler yükselecek.**"

Dediği doğru çıktı.

ÖTEKİ TÜRKİYE

Ama bir farkla.

Ses, bu programın acısını çeken dar ve orta gelirliilerden değil, "**bir kısım aydından**" gelmeye başladı.

Üstelik de, ekonomik kavramlarla değil, alabildiğine "**popülist**" bir üslupla.

İlk ateşi **Serdar Turgut** yaktı.

Bana göre, önümüzdeki seçimde popülist politika izleyecek siyasi partilerin üzerine atılması gereken bir kavram üretti.

"Öteki Türkiye..."

Serdar Turgut'ün tezi şu:

"Türkiye'de bütün ekonomik faaliyet 6.5 milyon insan için yapılıyor. Toplumun geriye kalan bölümü ise neredeyse açlık seviyesinde."

Serdar'ın "**Öteki Türkiye**" dediği kesim de

işte bu insanlardan oluşuyor.

İkinci aşamada **Zet Nielssen** grubunun yaptığı bir gelir dağılımı araştırması ortaya atıldı.

Bu araştırmanın tek cümlelik özeti şu:

"Türkiye'de gelir dağılımı uçurumu büyüyor."

Böylece 1960'lı yıllarda Devlet Planlama Teşkilatı'nın yaptığı ilk gelir dağılımı araştırmasında ortaya konan gerçek, 30 yıl sonra yeniden keşfedilmiş oldu.

Önce buradan başlayalım.

Türkiye'nin gelir dağılımında büyük, hatta çok büyük bir dengesizlik bulunduğu aşikâr.

Bunu görmemek için insanın gözünün kör olması gerekir.

Görmek için de öyle çok derin araştırmalara ihtiyaç yok.

HANGİSİ

Ancak bu dağılımın yıllar boyunca nasıl geliştiğine bakmak gerekiyor.

Tek başına, "**Gelir dağılımındaki açık giderek büyüyor**" demek meseleyi her boyutuyla anlatmıyor.

Çünkü gelir dağılımındaki açığın büyümesi, iki türlü olabilir.

En üst kesimdeki varlıkların geliri giderek büyürken, alt kesimdeki dar gelirlielerin geliri reel olarak giderek düşüyor mu?

Yoksa en üst düzeydeki varlıklı kesimin geliri giderek artarken, alt kesimin geliri de artıyor, ama onun artışı daha az olduğu için aradaki fark büyüyor mu?

Eğer sıradan bir popülizm yapmıyorsanız, bu basit genellemenin derinine gitmeniz gerekir.

YA BU ARABALAR

Çünkü birincisinde, ekonomik açıdan bir çarpıklık var demektir.

İkincisinde ise, bugün gelişmişler arasında yer alan birçok ülkenin izlediği yol izleniyor demektir.

Mesela İtalya'nın...

Oysa önümüze konan ve daha çok işin sadece sosyal görüntüsüyle ilgili olan tahlillerde, son 30 yıldaki gelişmeyi tam olarak göremiyoruz.

Bunu yapmayınca da gözümüzün önündeki bazı şeyleri açıklamakta zorluk çekiyoruz.

Mesela, yoksul kesim giderek daha fazla yoksullaşıyorsa, yollardaki bunca otomobil, evlerdeki müzik setleri, beyaz eşya ve televizyonlar nasıl alınıyor?

Acaba otomobil fiyatları mı düşüyor, yoksa "Öteki Türkiye"nin de geliri mi yükseliyor?

Sadece popülist ve sosyal kavramlarla konuşmaya başladığımız zaman, bu somut işaretleri değerlendirmemiz de zorlaşıyor.

"Neo popülizmin" üzerinde hiç durmadığı bir başka olay daha var.

Yaptıkları çıkışlarda, tahlillerde bir şey dikkatimi çekiyor.

Hemen hiçbirisi "enflasyondan" söz etmiyor.

Hemen hiçbirinde enflasyonun nasıl indirileceğine dair somut bir öneri yok.

Oysa gelir dağılımındaki adaletsizliğin en büyük nedeni bu.

İşte bu noktada yazımın başına dönüyorum.

Bu hükümet, 24 Ocak kararlarından beri ekonomik tarihimizin en önemli adımlarını attı.

Bugüne kadar da başarıyla yürüttü.

O nedenle yükselen popülizme rağmen bu programın tavizsiz biçimde uygulanması gerekiyor.

Kritik dönemin "management"ında, en önemli an budur.

Yani yükselen popülizme direnebilmek.

Biliyorum, kitle partileri için bu çok zor bir şeydir.

FATURA "ÖTEKİLERE"

Ama herkes bilmeli ki, Türkiye'nin önünde başka yol yok.

Yükselen popülizmin Türkiye'ye getireceği tek şey, yükselen enflasyon olabilir.

Onun bedelini de en ağır ödeyecek kesimler, bu adaletsiz gelir dağılımının alt sıralarında oturanlar olur.

Çok şey öğrendim

Serdar TURGUT

[Hürriyet, 24 Temmuz 2000, Pazartesi]

"ÖTEKİ Türkiye" hakkında çıkan tartışma bana çok şey öğretti.

Gerçi bu öğrendiklerimin birçoğu "bilgi" olarak yeni şeyler değildi, ancak teorik düzeyde bildiğim bazı şeylerin böylesine çarpıcı bir şekilde teyit edilmiş olması bana yine de ilginç geldi.

Şu ana kadar yaşanan tartışmalardan edinmiş olduğum en büyük ders Türkiye'de gerçek anlamda düşünen insan sayısının hayli kısıtlı sayıda olduğudur.

Her okumayı yazmayı bilen, okuduğu kitaplardan alıntı yapan insan düşünür olamıyor gayet tabii ki.

Aydın bir insan olabilmenin olmazsa olmaz önkoşulu başka insanlar ve fikirler hakkında önyargısız olmaktır.

Kendiniz hakkında da önyargısız olacaksınız ayrıca. Kendinizi durmadan kafanızda var olan hayali bir formüle göre tanımlayıp, bu formüle uygun gelmeyen her şeyi, onlardan hiçbir şey öğrenmemek için durmadan çabalayarak reddet-

memeyi de öğreneceksiniz.

Tanım bu şekilde yapıldığı an Türkiye'de entellektüel tartışma ortamının neden yıllardır sadece bazı isimlerin etrafında döndüğünü, yenilik olamadığını ve Allah gecinden versin ama bu insanlar da bir gün gelip yaşama veda edince düşünce ortamının neden tamamen kurumaya mahkûm olduğunu görebilirsiniz.

Genç kuşak YÖK düzeni altında yetişti. YÖK insanı gerçekten düşündürmemeye uğraşan, bunun için aktif mücadele veren sistemin adidir ve YÖK düzeni altında üniversite okumuş gençlerin büyük bölümü de kaybedilmiş kuşaktır.

Bunların en zeki olanları da maalesef kolay para kazanacakları teknik alanlarda uzmanlaşıyorlar.

Kendilerini kurtarıyorlar diye onları suçlamam tabii ki imkânsız ama bu tavır da Türkiye'de sosyal bilimlerin geleceksiz olmasına gayet tabii ki büyük katkı yapıyor.

* * *

Düşündüğü iddia edilen insanlar hakkındaki yargımla ilgili bir küçük örnek vereyim.

Şu benim bir aralar büyük tartışma yaratan Beyaz Türkler meselesine bir bakalım.

Ben o yazının kendi üslup hatalarım nedeniyle yanlış anlaşılabilir olabileceğini, o yazıda kendimi iyi anlatamamış olabileceğimi, Beyaz Türkler kavramı ile asıl kastettiğim şeyin “**insanın kalbinin, zihninin beyaz olmasını, yani hangi sınıf ve hayat koşulunda olursa olsun önyargısız, yeniliğe açık insanları**” anlatmaya çalıştığımı anlatıp duruyorum.

Şimdi gidin bakın cumartesi günü Hürriyet’te çıkan benimle yapılan mülakata.

Yine aynı şey soruluyor Beyaz Türkler hakkında ve ben yine aynı açıklamayı yapıyorum.

Ama bu, bu kez de editörlerimi ikna etmeye yeterli olamıyor.

Yana Beyaz Türkler ile ilgili bir spot çıkmışlar ve ben sanki Beyaz Türk olarak bu altı milyon insanı kastediyormuşum gibi spotta yorum yapılmış.

Mantığı sürdürürseniz doğal sonucuna kadar, o zaman benim bütün tartışma boyunca 6 milyon insandan oluşan kitlenin “**önyargısız insanlardan oluştuğunu**” söylüyor olmam gerekiyor.

Oysa tartışmada kesinlikle söylememiş olduğum en net şey belki de bu.

İşte bu tavrı Türkiye’de değiştirmek galiba mümkün değil. Düşünen insan konumunda olan insanlar bizim ülkemizde maalesef çok önyargılı ve karşıdakilerini dinlemeye hiç de açık değiller.

Hem kendilerini bir formüle göre tanımlamışlar, hem de başkalarını kategorilere sokup duruyorlar hiç durmadan. Oysa formüller ve kategorilerin değişime açık olması gerekiyor ki hayatın dinamizmini en azından beynimizde yakalamaya çalışalım.

* * *

Bu noktaya haddinden fazla yer verdiğimi

biliyorum ama bence hata olan bu davranışı yapan insanları tanıyor ve seviyorum.

Dolayısıyla bu eleştirimi arkadaşlar arasında bir tartışma olarak görmeleri dileğimdir.

Çıkan tartışmada başka şeyler de öğrendim tabii ki.

Şöylesine yaygın bir tavır var; bazı yazarlar Türkiye’de fakirler olmasını o fakir insanların suçlu olarak görüyorlar.

“**Para kazanmasını bilmiyorsan, para kazanamaz ve fakir kalırsın**” diye formüle ediliyor bu.

Sosyal içerikli olmaya çalışan yazarlar ise aynı tavrı “**Haklar onu kullanmayı bilenler için vardır, haklarını kullanamıyorsan bunda suçlanacak tek insan haklarını kullanmayı bilemeyen insandır**” diyerek sürdürüyorlar.

İlk formülasyon ise televoleci iktisatçılardan bir tanesine ait.

Aynı televoleci, dünyada artık sınıfların kalmadığını da düşünüyor.

Her zaman söylerim şimdi de kendimi tekrar etmem gerekiyor. Bir insan **Adam Smith, Ricardo** ve **Marx**’ı anlayarak okumadan katiben iktisatçı olamaz.

Olsa olsa banka danışmanı olabilir.

Sınıf kavramını mahalle bakkalının yaşam biçimine bakarak yok saymak bugün birazcık düşünmesini bilen bir insanın kahkahalarla güleceği bir entelektüel intihar biçimidir.

Bu ve bunun gibi yazan televoleci iktisatçıların Türkiye gerçeğini neden kavramakta zorluk çektikleri şimdi anlaşıldı.

Ben bunların kötü niyetli olduğunu zannediyordum, yanıltmışım. Türkiye gibi sınıfsal dinamiklerin bu derece yoğun yaşandığı bir ülkede, sosyal bilimin en önemli kavramını yok saymak gibi bir meseleleri var bu insanların.

Onun için onlarla tartışmak galiba vakit kaybından başka da bir şey değil.

“Globalizm”in Vurguncuları: Türkcell

Tarihler 10 Temmuz 2000’i gösterirken, ülkemizdeki tüm basın ve yayın kuruluşlarının “flaş” haberi “**Türkcell Tarih Yazdı**” şeklindeydi. “ABD borsasında işlem gören ilk Türk şirketi” ünvanıyla New York Borsası’nda 17.60 dolardan 96 milyon hisse senedini satışa çıkaran Türkcell, aynı anda İMKB’de de 44.000 liradan hisselerini “halka arz” ediyordu.

Çukurova Holding’in ve Türkcell’in %50 sahibi olan Mehmet Emin Karamehmet’in New York Borsası önündeki “sokak şenliği” ile başlayan bu “tarih”in ilk gününde, Türkcell hisseleri New York Borsası’nda “büyük bir çıkış” yaparak 18.15 dolardan işlem gördü. Ve aynı anda İMKB’de Türkcell hisseleri 48.500 seviyesine yükseldi.

Böylece “tarih yazan” (ve büyük ölçüde bu tarih, Yapı-Kredi Kültür Yayınları arasında Enis Batur tarafından kitap haline getirilecektir!) Türkcell, borsaya girişinin ilk gününde “yatırımcısına” hisse başına 55 cent kazandırmıştı. New York Borsası’nda “halka arz edilen” hisse miktarının 96 milyon olduğundan yola çıkıldığında, toplam “getiri” 52 milyon dolar ve Türkcell’in elde ettirmeyi hedeflediği “ek finansman” ise 1 milyar 680 milyon dolar olarak ortaya çıkıyordu.

Bir hafta sonrasına gelindiğinde İstanbul Borsası’nda 305.000 “yatırımcıya” satılan Türkcell hisseleri 48.500’den 42.500’e gerileyerek, “yatırımcısı”na %12.37 kaybettirdi.

Aynı şekilde New York Borsası’nda işlem gören Türkcell hisseleri %4.55 değer kaybederek “halka arz” fiyatının altına inerek 17.4 dolara geriledi.

Temmuz ayının son haftasına girildiğinde (27 Temmuz 2000), Türkcell hisseleri İstanbul Borsası’nda 43.000’den işlem görürken, New York Borsası’ndaki değeri 16.81 dolara

düşmüştür. “Tarih yazılan” ilk günde 55 cent “kazandıran” Türkcell, iki hafta içinde “halka arz” fiyatı üzerinden 79 cent, ilk gün sonu değeri üzerinden 1 dolar 34 cent “kaybettirmiş” tir.

“Globalizm” söyleminin bu ilk büyük “global” vurgununun başlangıç törenine eski bakanlardan **Güneş Taner**, **Necdet Menzir** ile eski YÖK başkanı Prof. **İhsan Doğramacı**’nın da katılması, “yatırımcılar”ın nasıl bir görünüm altında dolandırıldıklarını açık biçimde sergilemiştir. Ancak, yine de bu “globalizm” vurgununun tek aktörleri bunlar değildir. Türkcell olayına yakından bakıldığında karşılaşılan tablo, politikacılardan gazetecilere, şairlerden çizgi romancılara dek uzanan pek çok aktörün sahne önünde oynadığı ve iplerin Çukurova Holding ve onun yabancı ortaklarının elinde olduğu bir boyuta ulaşmaktadır.

Ülkemizdeki iki “GSM operatörü”nden birisi olan Türkcell, Çukurova Holding, Murat Vargı ve Kavala Grubunun yerli işbirliğiyle **Finlandiya Telekom**’unun bir yatırımı olarak ortaya çıkmıştır. KVK adını verdikleri (Karamehmet, Vargı ve Kavala) şirket aracılığıyla cep telefonlarını pazarlayan bu grup, 2000 yılında 6 milyon 150 binlik bir abone sayısına ulaşmıştır. İki yıl önce içine girdikleri mali kriz sonucu Kavala grubu Türkcell hisselerini Bilka’ya (Bilgi ve Kaynak A.Ş.) devretmiştir.

Bugün Türkcell’in ortaklık yapısı Çukurova Holding %50, Sonera Group %41, Murat Vargı %7 ve Bilka %2 şeklinde oluşmaktadır.

Sonera Group, Finlandiya Telekom’unun oluşturduğu şirketler topluluğunun yeni adıdır. Sonera Group’un %53.3’ü Finlandiya devletine ve %34’ü Ericsson başta olmak üzere birkaç yabancı şirkete aittir. Bu grubun mobil telefonlarda ortak olduğu şirketler ve ül-

keler şöyledir:

Türkcell	%41
Aerial, ABD	%19.4
Pannon GSM, Macaristan	%23
Eesti Mobiltelefon, Estonya	%24.5
Latvijas Mobilais, Letonya	%24.5
UAB Omnitel, Litvanya	%27.5
North-West GSM, Rusya	%23.5
Libancell, Lübnan	%14

İşte ülkemizde “entellektüel yaşam”ın en gözde unsurları olan Mete Tuncaylar, Murat Belgeler, Tarih Vakıflarıyla, Helsinki Yurttaşlar Derneği ile ortaya çıktıklarında ve dergi, kitap yayınladıklarında, yat yarışları düzenlediklerinde “sponsor”luklarını, her zaman Kavala grubu, Telecom Finland ve Ericsson’un yapmasının arkasında yatan gerçek, cep telefonları yatırımı olmuştur.

Ancak Türkcell’de en büyük hisseye sahip olan Çukurova Holding, ülkemizin “entellektüel yaşamı”na Kavala’dan sonra girmeye başlamıştır. 1970 sonlarına doğru Çukurova Holding’in sahibi olduğu Yapı ve Kredi Bankası, 1996 yılından itibaren Enis Batur’un “güzide yönetimi” altında “kültür ve sanat yaşamımıza” yeni bir “soluk” ve “sanatçılara” (yani küçük-burjuva aydınlarına) yeni imkanlar sağlamaya başlamıştır. Yapı-Kredi Kültür-Sanat Yayıncılık Ticaret ve Sanayi A. Ş aracılığıyla başlatılan bu “entellektüel” faaliyetin en önemli etkinliklerinden birisi **Vedat Nedim Tör Müzesi**’nin kurulması olmuştur.

Vedat Nedim Tör, 1926 yılında TKP Merkez Komitesi üyeliğine kadar yükselmiş eski TKP’lilerdendir. Kavala grubunun İletişim Yayınları tarafından yayınlanan ve “editörlüğünü” Ertuğrul Kürkçü’nün yaptığı *Sosyalizm Ansiklopedisi*’nde ifade edildiği gibi, “TKP Genel Sekreteri Şefik Hüsnü’yü parti yönetimi konusunda anlayamayan Vedat Nedim Tör

polise ihbar ederek yakalatmıştır.” Böylece ihbarcı Vedat Nedim Tör, tümüyle Kemalist yönetimin adamı haline gelmiş ve 1932-34 arasında **Kadro** dergisini Şevket Süreyya Aydemir, Burhan Belge, Yakup Kadri Karaosmanoğlu ile birlikte çıkartarak “kemalizm”in teorisyenliğine soyunmuştur.

İşte Yapı-Kredi Kültür-Sanat Yayıncılık Ticaret ve Sanayi A. Ş’nin en önemli etkinliği olarak oluşturulan Vedat Nedim Tör Müzesi, böyle bir tarihin mirasçısıdır.

Diğer yandan “editörlüğünü” Enis Batur’un yaptığı Yapı-Kredi Kültür-Sanat yayınları 1996’ dan itibaren Osman Kavala-Murat Belge işbirliğinin bir örneğini vermeye başlamış ve İletişim Yayınları’nın işlevini yerine getirmeye başlamıştır. Bu işlev, sol küçük-burjuva aydınlarının satın alınmasıdır. Ve böylece Enis Batur’un denetimi altında yüzlerce sanat ve edebiyat dünyasının ünlü “sollar”ının kitapları Yapı-Kredi Kültür-Sanat yayınları tarafından yayınlanmış ve bu sayede, bu “sollar”ın yaşamlarını “idame ettirmeleri” için gerekli parasal kaynak sağlanmıştır. Yapı-Kredi tarafından **yüksek telif ücretiyle** kitapları basılan bazı sanat, edebiyat, düşün vb. “adamlarımız” şunlardır:

Demir Özlü, İlhan Berk, Sina Akyol, Metin Altıok, Behzat Lav, Arif Damar, Ahmet Oktay, Alpaz Kabacallı, Gülten Akın, Ülkü Tamer, Ragıp Duran, Aydın Engin, Selçuk Demirel, Suna Kili, Haydar Kazgan, Bülent Tanör ve Latif Demirci.

İşte ülkemiz tarihinin en büyük açık borsa vurgunu böylesine aktörlerin arkasında gerçekleştirilmiştir. Ve her zaman olduğu gibi, burada “kazanana”, yine emperyalizm ve onun yerli işbirlikçisi olmuştur. Bu yerli işbirlikçi Mehmet Emin Karamahmet’in Çukurova Holdingi’dir.

Çukurova Holding Şirketleri

Bank Kreiss A.G.
Banque de Commerce et de Placements S.A.
Pamukbank T.A.Ş.
Yapı ve Kredi Bankası A.Ş.
Yapı-Toko Bank
Genel Yaşam Sigorta A.Ş.
Halk Reasurans A.Ş.
Halk Sigorta T.A.Ş.
Halk Yaşam Sigorta A.Ş.
Türkiye Genel Sigorta A.Ş.
Borak S.A.
Çukurova Holding A.Ş.
Demir Toprak A.Ş.
Endüstri Holding A.Ş.

Genborsa Menkul Değerler Ticareti A.Ş.
Interlease-Uluslararası Finansal Kiralama A.Ş.
Pamuk Factoring A.Ş.
Sınai ve Mali Yatırımlar Holding A.Ş.
Uluslararası Yatırım Holding A.Ş.
Yapı Kredi Finansal Kiralama A.O.
Yapı Kredi Factoring A.Ş.
Yapı Kredi Kart Hizmetleri A.Ş.
Yapı Kredi Yatırım A.Ş.
Agro-San Kimya Sanayi ve Ticaret A.Ş.
Auer İmalat A.Ş.
Atkasan Atık Kağıt Değerlendirme A.Ş.
BMC Sanayi ve Ticaret A.Ş.
Comag Continental Madencilik A.Ş.

- Çukurova Çelik Endüstrisi A.Ş.
 Çukurova İnşaat Makinaları A.Ş.
 Çukurova Kimya Endüstrisi A.Ş.
 Çukurova Sanayi İşletmeleri T.A.Ş.
 Çumitaş-Çukurova Makina A.Ş.
 Kaplamin Ambalaj A.Ş.
 Maysan Makina ve Yedek Parça. A.Ş.
 Maysan-Halla Otomotiv Parçaları A.Ş.
 Noksel Çelik Boru Sanayi A.Ş.
 OVA-SCA Packaging Ambalaj A.Ş.
 SCA Packaging Ambalaj A.Ş.
 Selkasan Kağıt ve Paket Malzemeleri A.Ş.
 Auer Dayanıklı Tüketim Malları Pazarlama
 Bayındırlık İşleri A.Ş.
 Baytur İnşaat Taahhüt A.Ş.
 Baytur S.A.
 Baytur Trading S.A.
 Çukurova Dış Ticaret A.Ş.
 Çukurova İthalat ve İhracat T.A.Ş.
 Çukurova Tüketim Ürünleri Pazarlama A.Ş.
 Çukurova Ziraat Endüstri ve Ticaret A.Ş.
 Equipment and Parts Export Inc.
 Etken Tekstil Endüstri Ticaret A.Ş.
 Embo Emaye ve Boyalı Eşya A.Ş.
 KVK Mobil Telefon Sistemleri Ticaret A.Ş.
 Ompaş-Otomotiv Mamülleri Pazarlama A.Ş.
 Sinova (HK) Limited
 Sovtur İthalat İhracat ve Ticaret A.Ş.
 Aslı Gazetecilik ve Matbaacılık A.Ş.
 Basın Yatırım Sanayi ve Ticaret A.Ş.
 Bilpa-Bilgi İşlem Pazarlama A.Ş.
 Dost Basın Yayın Dağıtım Pazarlama A.Ş.
 Hobim Bilgi İşlem Hizmetleri A.Ş.
 Mobicom Bilgi İletişim Hizmetleri A.Ş.
 SuperOnline
- Topaz Telekomünikasyon Yayıncılık Reklam-
 cılık Sanayi ve Ticaret A.Ş.
 Anadolu Turizm Yatırımları A.Ş.
 Dersaadet Turistik İşletmeleri A.Ş.
 Enternasyonal Turizm Yatırım A.Ş.
 Kartal Otel Marmaris
 Köroğlu Turizm A.Ş.
 Kumköy Turizm A.Ş.
 Pegasus Hava Taşımacılığı A.Ş.
 Sultanahmet Turizm A.Ş.
 Akşam Denizcilik ve Ticaret A.Ş.
 Akşamüstü Denizcilik ve Ticaret A.Ş.
 Barbaros Denizcilik İşletmesi A.Ş.
 Batı Denizcilik İşletmesi A.Ş.
 Çukurova Havacılık A.Ş.
 Doğu Denizcilik ve Ticaret A.Ş.
 Gemhur Gemicilik Taşımacılık Hurda Sanayi
 Genel Denizcilik Nakliyat A.Ş.
 Intercon Danışmanlık ve Eğitim Hiz. A.Ş.
 Interdepo-Uluslararası Özel Antrepo A.Ş.
 Intercorp Elektronik Sanayi ve Ticaret A.Ş.
 Liman İşletmeleri ve Nakliyecilik A.Ş.
 Ören Denizcilik Nakliyat ve Ticaret A.Ş.
 Pamukspor Spor ve Turizm Hizmetleri A.Ş.
 Preveze Beynelmillel Nakliyat A.Ş.
 Seydi Reis Denizcilik İşletmesi A.Ş.
 TAPP-Ticaret Alanları Pazarlama, Promosyon
 Yapı Kredi Kültür-Sanat Yayıncılık A.Ş.
 Yapı Kredi Plaza Bakım ve Onarım A.Ş.
 Daussan-Çukurova Kimya San. ve Tic. A.Ş.
 Ericsson-Çukurova Telekom A.Ş.
 Eterplast Plastik Sanayi A.Ş.
 Satel Sabah Televizyon Prodüksiyon A.Ş.
 TurkcCell İletişim Hizmetleri A.Ş.
 Verinet Uydu Haberleşme San. ve Tic. A.Ş.

“Çukurova Grubu’nun kurucuları Eliyeşil ile Karamehmetler, Tarsus’un büyük toprak sahipleriydi. 30 Ekim 1918’de imzalanan Mondros ateş-kes anlaşmasından hemen sonra ekonomik ve stratejik önemi olan Tarsus, 19 Aralık 1918’de Fransızlar tarafından işgal edilmişti. Yörenin direniş hareketi 19 Mart 1920’de Tarsus Müdafai-i Hukuk Teşkilatı’nın kurulmasıyla canlılık kazanacaktı. Bu arada “müfrezelerin iase, malzeme ve sair ihtiyaçlarını karşılamak üzere” ikinci bir Tarsus Müdafai-i Hukuk Heyeti oluşturulmuştu. Heyetin başkanlığını Çukurova Grubu’nun kurucularından Sadık Paşa (Eliyeşil) yapıyordu. Diğer Çukurova kurucusu Karamehmetzade Hafız Mehmet Bey de Heyet’in üyeleri arasındaydı.

Müdafai-i Hukuk Cemiyeti’nin kurulması ve milli müfrezelerin oluşturulmasından sonra Mersin ve Tarsus’ta Fransızlarla çarpışmalar olacak, nihayet 1921’de Fransızlar Tarsus’u boşaltacaklardı. Eliyeşil ve Karamehmet aileleri Kuvayi Milliye önderleri olarak biliniyordu. Bir ara Sadık Eliyeşil ve kayınpederi Suphi Paşa için Fransızlarla işbirliği yaptıkları iddiası ortaya atılmış ve söz konusu kişiler tutuklanacakken, yörenin büyük toprak sahiplerinden ve sonraları Adana milletvekili olan Damar Arıkoğlu’nun Atatürk’e gönderdiği mektup sayesinde serbest bırakılmışlardır.

Kuvayi Milliye’de üstlenilen rol, Eliyeşillerin CHP divan üyeliği ile sürecek, bu ilişki pamukla içli-dışlı Çukurovalıların sanayiye geçişine de basamak oluşturmaktı.

Eliyeşil ve Karamehmetlerin ilk ciddi girişimi, 1887’de kurulan azınlıklara ait

“Mavromati ve Şürekası İplik Fabrikası”nın 1925’de devralınmasıydı. Tarsus’daki fabrika 50 çırçır ve 500 iğlik kapasiteye sahipti. Fabrikada 1932’de yeni yatırımlara gidilecekti. Çırçır fabrikası günde 20 ton pamuk çırçırlayıp balyalamakta ve 20 bin iğ ve 130 dokuma tezgahı ile İplik ve Dokuma Fabrikalarının üretimi 4 ton iplik ve 10 bin metre bez olarak gerçekleşmekteydi...

1949’da çalıştırdığı işçi sayısı 3 bine ulaşan Tarsus fabrikasında ilginç sportif faaliyetler de yapılıyordu. Tesislerdeki poligonlardan işçilere 22 çaplı tüfeklerle silah eğitimi veriliyordu...

Kapitalist çiftlikler, pamuk işletme ve ticaretiyle Çukurovalılar, 1950’lere gelindiğinde artık, salt Güneyin değil, Türkiye’nin sayılı kapitalistleri arasına girmişlerdi.

Nitekim 1950’de Dünya Bankası aracılığıyla Türk Sınai ve Kalkınma Bankası’nın önde gelen bankalar ve sermayedarlarla kurulması gündeme geldiğinde aday ortaklar arasında Çukurova Sanayi İşletmeleri T. A. Ş.’nin adı geçecek ve şirket TSKB’nin ortakları arasında yer alacaktı.

Çukurova Grubu, Cumhuriyetin ilk yıllarında tekstil sanayiinde önemli adımlar atarken, bir yanda da 1940’lara doğru tarım araçları acenteliği-temsilciliği işine giriyor, asıl büyük atılımını ise iş makineleri temsilciliği ile yapıyordu.

1950’lerde başlayan karayolu, baraj gibi büyük çaplı altyapı yatırımlarında kullanılan iş makinelerinin hemen tümünü Karamehmet ve Eliyeşil Aile Şirketi ithal ediyordu. **Caterpillar**’ın temsilciliği ile başlayan ve kısmen imalatçılığı ile süren bu ilişki, gruba önemli sıçrama yapma olanağı sağlayacaktı. 1954’te kurulan Pamukbank ise bu büyümede yeni bir kaldıraç olacaktı.

Grup, 1972 yılında merkezi Adana olmak üzere Çukurova Holding A. Ş. adı altında holdingleşecekti.

Çukurova Holding’in bankacılık alanındaki atılımı Pamukbank’la sınırlı kalmayacak, grup, 1970’lerin ikinci yarısında krizli bir döneme giren Yapı ve Kredi Bankası’nı satın alarak kontrolündeki banka sayısını ikiye çıkaracaktı.”

(M. Sönmez, *Kırk Haramiler*, s: 235-239)

Gümüşlük'te Edebiyat Akademisi ve Munzur'da Kültür Şenliği

"Sana selam olsun
Sürgünler, mahkumlar, hastalar!
Alacağın olsun
Seni İstanbul seni
Seni Bursa, Çankırı, Malatya,
Sizlere selam olsun üniversiteler!
Öğretmenleri alınmış kürsüler,
Öğretmenler!
Sizlere selam olsun
Hürriyeti yazan eller, dizen eller!
Sizlere selam olsun makineler
Entertipler, rotatifler, bobinler!
Bu gülünç, aşağılık,
Namussuz şeyler dışında..."

E n v e r

Gökçe

30 Temmuz 2000 tarihli Hürriyet gazetesindeki "köşe"sinde papyon giravatlı Doğan Hızlan şöyle yazıyor:

"Sevgili Arsız Ölüm romanı yayınlanınca, edebiyat dünyasının adları arasında **Latife Tekin** de katıldı.

Ardından Berci Kristin Çöp Masalları, Gece Dersleri, Buzdan Kılıçlar onun ününü pekiştirdi.

Kendine özgü bir dünyayı, çok değişik bir üslupla bize yansıtmıştı.

Latife Tekin'in 'Ebediyat Evi' projesi, **Garanti Bankası** tarafından desteklendi, mimar **Hüseyin Ersöz**'ün 1998 yılında hazırladığı mimari proje ile, 1999 yılında inşaat başladı. Ressam **Hale Arpacıoğlu**'nun, **Koç Grubu** şirketlerinden aldığı destekle, aynı mimari projenin parçası olarak Sanat Evi'nin yapımına başlandı.

Latife Tekin, şimdi **Bodrum Gümüşlük**'te, herkesin yazabileceği, tartışabileceği, sanatçıların, büyük şehrin

dağdağasından uzak eser üretebileceği bir mekanın tamamlanması için olağanüstü çalışıyor. Tekke inşa eden bir dervişin inancıyla...

Gümüşlük Akademisi Vakfı, 1995 yılında 30 üyenin katılımıyla kuruldu.

Latife Tekin hayalinin gerçekleşmesini neden istiyor.

'**Kurulu sisteme eklemlenmemiş, hayatın başka bir yerden de kurulabileceğine inanan, farklı kuşak ve uluslardan yazar ve şairleri buluşturmak.**'

Burada akşamüstüleri, hatta **Latife Tekin**'e göre ay ışığında şiirler okunur, oyunlar oynanır, tartışmalar yapılır. Sanık yüzyıllar öncesinin Akademilerindeki özgürlük ve ruh içinde.

Akademi'ye bugüne kadar katkıda bulunanların listesini veriyorum. Çünkü hala destek bekliyorlar, kişilerden, kurumlardan.

Ben şimdiye kadar maddi katkıda bulunanların sanata verdikleri önem açısından da onları kutluyorum:

Garanti Bankası, Profilo, Koç Grubu Şirketleri, Koleksiyon Mobilya, Öztüre Holding, Çanakkale Seramik, Simko-Siemens, Göktepe Plastik, Uğur Dondurucuları." (Koyu yazılar D. Hızlan'a aittir.)

"Ünlü edebiyatçı"larımızdan Latife Tekin'in yeni uğraşısına ilişkin olarak papyon giravatlı Doğan Hızlan böyle yazıyordu.

Kimdir Latife Tekin?

Latife Tekin, Y. Küçük'ün 12 Eylül romanları ve romancılarının başında yer verdiği ve "Küfür romanları" olarak tanımlandığı 12 Eylül öncesindeki devrimci mücadeleye ve devrim-

cilere karşı her türden aşağılamanın, karalamanın yer aldığı Sevgili Arsız Ölüm'ün yazandır. 12 Eylül askeri darbesi koşullarında devrim ve devrimcilere yönelik aşağılama ve karalama kampanyasının bu önde gelen "edebiyatçı"sı Latife Tekin, bugün bu hizmetlerinin karşılığını "kurulu sistem"in "kurumlar"ından böylesine aleni bir biçimde almaktadır. Oligarşi, biraz geç de olsa, kendine hizmet edenleri, yaşlılıklarında da yalnız bırakmaktadır. Tek koşulla: yine kendilerine hizmet etmeye devam etmek.

"Akademi faaliyete geçmiş bile", diye yazıyor D. Hızlan, "şortlu gençler dolaşiyor, öğrenmeye, yaratmaya açık bir yeni günün hazırlığını yapıyorlardı." Ve bu hazırlıkların devamını Latife Tekin'in kendi yazısından bir bölüm aktararak anlatmaya devam ediyor D. Hızlan:

"Çapalarımızı, kovalarımızı alıp dağlara **orkide** sökmeye gittik. Dönüp geldiğimizde, insanın içinde her şeyi onarmak isteyen bir ruh var diye konuştuk.

Papatyaların inekler tarafından çiğnenmesinin sessizce dağlara gitmemize neden olması... dağlarda çamura batmamız, tüm o orkideler... Her şey kendiliğinden doğru bir biçimde olup bitiyor. aklın erişemediği bir hızla işte. Ne yapmış olduğumuzu sonradan anlıyoruz... Düşünmeye çalışmanın boşunluğu." (abç)

Aynı gün *Posta* gazetesinde **Yazgülü Aldoğan** "*Tunceli'de kurtuluş sevinci*" başlıklı yazısında 1. Munzur Kültür ve Doğa Şenliği'ne gidişini ve yaşadıklarını şöyle yazıyordu:

"Ben de bu yaz sıcakta Tunceli yerine Bodrum'a gitmiş olsaydım, hiç kuşkusuz daha rahat etmiş olacaktım. Ama şeytan azapta gerek.

Vatanın her köşesi bizimdir, zor da olsa Tunceli'ye de gidilir! Tunceli, Malatya, Elazığ üçgeni, benim 'canım Türkiyem'de görmemiş olduğum tek yerdi.

Tunceli'de havaalanı yok, en yakın havaalanı Elazığ'a da uçakta yer olmanın Malatya üzerinden gidip bir taşla hepsini vurmuş oldum....

İlk izlenimlerime göre ise 20 yıl önce gittiğim Ağrı'dan bile daha az gelişmiş!

Tunceli'nin gelişmemiş olması tabii ki **terör** belasından..."

Yazgülü Aldoğan, azaptaki şeytan misali nelerle karşılaştığını devamla şöyle yazıyor:

"İstanbul, Ankara, Malatya, Elazığ güzergahı ile uçak ve otobüsle yaptığımız yolculukla gece yarısına doğru Tunceli'de olunca önce güzel bir alabalık ve rakıyla ödüllendirildik...

Ama arkasından gittiğimiz 'kentin en güzel oteli' Demir'deki, güneşten iyice kızmış, beş metre kare ve tek lüksü iki yatak ve bir lavabosu olan odamız! Beni Tunceli seferine çıkartan gazeteci arkadaşım Miyase İlknur, pek mahçup olup yandaki öğretmen evinden bir oda ayarlıyor gece yansı. Orası tuvaletsiz ama banyolu. Ertesi sabah her Türk vatandaşının başı sıkışınca yaptığını yapıyor, askerden yardım istiyoruz.

Bize çok rahat bir oda verdikleri için söylemiyorum ama, Tümgeneral Dursun Bak, burada askerle halkı kaynaştırmış, güveni sağlamış, eğitim, sağlık, spor gibi işlere el atarak halkla bütünleşmiş ve huzuru getirmiş."

İşte Yazgülü Aldoğan'ın izlenimleriyle 1. Munzur Kültür ve Doğa Şenliği büyük "coşku" ile böyle başlatılmıştır.

Ve...

Bu yazının devamı yoktur ve olmamalıdır. Onlara ilişkin söylenebilecek tek söz Ahmet Arif'in şu dizelerinde ifadesini bulur:

"Öyle yıkma kendini,
Öyle mahzun, öyle garip...
Nerede olursan ol,
İçerde, dışarda, derste, sırada,
Yürü üstüne üstüne,
Tükür yüzüne celladın,
Fırsatçının, fesatçının, hayının...
Dayan kitap ile
Dayan iş ile.
Tırnak ile, diş ile,
Umut ile, sevda ile, düş ile."

Globalizmin Dili

Peter Marcuse

The Language of Globalization

[*Monthly Review*, Temmuz-Ağustos 2000, Vol. 52, n° 3]

Globalizmin dili, özel bir dikkat gerektirir. *Globalizmi* sözcük olarak ele alarak başlarsak, değişik kullanım biçimlerinde hiç bir anlamı bulunmamaktadır: 1970'den itibaren bakacak olursak, globalizm sözcüğü, değişik şeylerin tek bir kategoride ifade edilmesi için kullanılmaktadır. Örneğin, iletişim teknolojisindeki gelişmeler, hava taşımacılığının yaygınlaşması, döviz spekülasyonları, sınır ötesi sermaye hareketlerinin artması, kültürün Disneyleştirilmesi, kitle tüketimi, global ısınma, genetik mühendisliği, çokuluslu şirketlerin güçlenmesi, yeni uluslararası işbölümü, emeğin uluslararası hareketi, ulus-devletin gücünün azalması, post-modernizm ya da post-fordizm gibi.

Burada sorun, sözcüğün kaygısız bir biçimde birden çok anlamda kullanılmasıdır. Zihinsel olarak, sözcüğün böylesine kullanımı, nedeni etkiden ayırmakta, kimin tarafından, kime, niçin ve hangi etkiyle ne yapıldığını tahlil etmek için her türlü çabayı belirsizleştirmektedir. Politik olarak ise, sözcüğün belirsizleştirilmesi ve hayaletle dönüştürülmesi, onu, kendi başına bir yaşamı olan birşey haline getirmekte, onu bir güç haline dönüştürmekte, insanın iradesi dışında, kaçınılmaz ve önünde durulamaz bir bağımsız varlığa sahip birşeymiş gibi fetişe etmektedir. Sözcüğün kullanımındaki bu belirsizlik, analitik ve politik sonuçlarında olduğu gibi, globalizm tartışmalarındaki diğer unsurları da bozmaktadır. Burada bazı sorunlu alanları ve bazı önemli farklılıkları göstermek istiyorum.

İlkin, globalizm kavramının kendisini ele aldığımızda, globalizmin, güneşin altında yeni birşey olmadığı, ama kapitalizmin özgün bir biçimi, kapitalist ilişkilerin coğrafi olarak ve insan yaşamının her alanını etkileyen bir genişlemesi olduğunun altını çizmek gerekmektedir. Ancak 1970'lerden beri kapitalist ilişkilerin gelişmesine ilişkin var olan iki farklı düzey (teknolojideki gelişmeler ve iktidar gücünün yoğunlaşmasındaki gelişmeler) sık sık globalizm başlığı altında biraraya getirilmektedir. *Teknolojik ilerlemeyi ekonomik gücün global yoğunlaşmasından ayırmak*, onların bileşiminin *sınıf ilişkilerini* nasıl değiştirdiğini göstermek, yapılan tahlillerin ve politik stratejilerin bir eleştirisidir.

Teknolojik ilerleme ile ekonomik gücün yoğunlaşması arasındaki bağ, zorunlu bir bağ değildir. Bilgisayarlaşma, iletişim teknolojisindeki ilerleme ile olanaklı olan iletişimdeki hız, tek merkezden kıtalararası denetimin sağlanabilmesi, insan ve metallerin taşınmasında etkinliğin ve hızın artması, üretim esnekliğinin kolaylaşması ve rutin görevlerin otomasyonu, bir bütün olarak ekonomik gücün yoğunlaşmasında tanık olduğumuz önemli gelişmelerdir. Ancak teknolojideki bu ilerlemeler tamamen farklı biçimlerde de kullanılabilir (eğer onların tasarlanmış

kullanımı farklı olsaydı, gerçekten tamamen farklı olabilirlerdi). Teknolojik ilerleme, mal ve hizmetlerin daha az çabayla aynı kalitede üretilmesi ya da aynı çabayla daha fazla üretilmesi anlamına da gelmektedir. Bu, daha az çalışma ya da daha çoğuna sahip olma sonucu doğuracağından herkes için daha iyi olacaktır. Oysa böyle yapılmamaktadır. Bunun nedeni, teknolojinin bu yolda kullanılamayacağı için değil, ama iktidar sahiplerinin, güçlerini artırmak ve yoğunlaştırmak için onları diğer yöne yönlentmeleri ve kullanmalarıdır. Teknolojik ilerleme, sınıflar arasındaki güç dengesini değiştirmek amacıyla kullanılmıştır. Bu nedenle, dikkatler, teknolojinin kendisine değil, bu noktaya odaklanılmalıdır.

Teknolojik globalizm ile gücün globalleştirilmesi arasındaki fark —salt analitik olarak değil, politik olarak da— önemlidir. Burada şöyle bir soru ortaya çıkmaktadır: “Eğer bu iki şey birbirinden ayrıştırılabilirse, ortaya çıkacak olanaklar nelerdir?” *Gerçeklikte mevcut olan globalizm* olarak teknolojik globalleşme ile gücün globalleşmesinin mevcut bileşimi tartışılmalıdır, ki bu, dikkatleri *alternatif bir globalleşmeye* yöneltecektir. Gerçeklikte mevcut olan globalizmin tahrip edici sonuçlarına karşı, soldan olduğu kadar liberal bakış açısıyla da gösterilen muhalefet, ona uygun yanıt verme konusunda bölünmüş durumdadır. Dünya Ticaret Örgütü’ne (WTO) karşı Seattle’da atılan slogan —ya küçült ya da durdur— ile Nisan ayında IMF ve Dünya Bankası’na yönelik Washington gösterisinde atılan slogan —ya küçült, ya da batır— gibi, masada bir yer mi istiyoruz, yoksa başka bir masa mı ya da hiç masa istemiyor muyuz gibi soruların tümü hedeflere ilişkin çelişkileri göstermektedir. Konu, gerçekten zordur. Ama alternatif bir globalleşmenin gerçekleştirilmesi konusu, en azından hedefler konusundaki tartışmanın önemli bir kısmını oluşturacak; gerçeklikte mevcut olan globalizm üzerine yapılan tartışmaları daha geniş olasılıklara açık hale getirecektir.

Bunun yanı sıra, globalleşmenin ulus-devletlerin gücünü azalttığına ya da yok ettiğine ilişkin yapılan atıflar, gerek kavramsal gerekse dilsel açıklığa ihtiyaç göstermektedir. *Güçsüz devlet miti*, mevcut durum tahlillerini bulandırmaktadır. Sanayileşmiş kapitalist dünyada devlet faaliyetlerinin önemi, sistemin uluslararası genişlemesine paralel olarak işlevsel olarak azalmamış, tersine artmıştır. Eğer devletler, sermayenin ve metallerin hareketini denetlemezlerse, bu, bunu yapmadıklarından değil, yapmayı istemediklerinden dolayıdır. —bu, devletin güçten düşmesi değil, *devlet gücünün geri çekilmesi*dir. Uluslararası çıkar çevrelerinin Dünya Ticaret Örgütü’ne (WTO) verdikleri büyük önem, gümrük tarifeleri anlaşması, düşünce ürünleri üzerindeki mülkiyet hakkının ve sözleşme hükümlerinin hükümetler tarafından yürütülmesi, ulus-devletin önemini büyütüyorsa da, sürdürmesine neden olmaktadır.

Bunun yanında, fetişleştirimin önemli bir unsuru da, farklı politik tercihlerle “devlet” sözcüğünün kullanılmasıdır. Buna, *homojen devlet safsatası* denilebilir ve bu, “rekabetçi devlet” ya da Kuzey ve Güney “devletler”inin yararları ve zararları söylemiyle ortaya çıkmaktadır. Devletler ve kentler içsel olarak bölünmüştür; bir grup ya da sınıf için iyi olan bir devlet ya da kent, diğerleri için çok değişik sonuçlar ortaya çıkarabilmektedir. Hükümetler, yine de belirli bir özerkliğe sahiptirler, ve çok sınırlı olarak, kendine özgü politik liderlerin ve bürokrasinin ya da rejimin çıkarlarına uygun hareket eden devletlerden ve kentlerden sözedilebilir, ama daha gerçek olan, hükümetler değişik çıkarların temsilcisidir ve eyleminin çoğunluğuna özgün çıkarlar egemendir. “Ulusal çıkar”dan söz etmek, genellikle bazı özgün çıkarların gizlenmesine hizmet ettiği gibi, devletten, kendi içinde yaşayan herkesin temsilcisi gibi söz etmek, gerçeklerin gizlenmesini sağlar.

Bu bağlamda, “Birleşik Devletler”in (ABD) uluslararası ilişkilerdeki egemenliğinden söz etmek için, ABD’nin politikasında kimin egemen olduğu ile bu politikadan kimlerin dışlandığı arasında açık bir ayrım yapılması gereklidir. Güney ülkelerinin temsilcilerinin kendi hükümetlerinden farklı bir tutum takındıkları Seattle’daki tartışmalarda açıkça görüldüğü gibi, bu aynı zamanda devletler için de geçerlidir. Devlet ile halk arasındaki bu ayrım, devletin politik ve resmi işlem-

leri açısından olduğu kadar, devletin ekonomik olarak kimi temsil ettiği açınsından da önemlidir. Uluslararası ekonomik görüşmelerde devleti temsil edenler, homojen ulusal ekonomik çıkarları temsil etmezler. Homojenlik, belki pazarlık masalarında çıkarların bir karakteristiği olarak gözönüne alınır, yani sınıfsal olarak aynı olan kesimlerin, sektörel bazdaki ayrılıklarının mali ve iş ilişkilerindeki bütünselliği olarak. Ana bölünme, devletler arasında değil, sınıflar arasındadır; homojenlik ise, devletler içinde değil, sınıflar içindedir.

Globalizm tartışmalarında kullanılan diğer bir dil, onun savunucuları tarafından ortaya atılan, ancak daha çok karşıtları tarafından kullanılan, aktüel olarak olanların belirsizleşmesine neden olan dildir. Örneğin, “insan sermayesi”, gerçek içeriğiyle “emek ustalığı”yken, ters anlamda kullanılmaktadır. “Yönetim” (governance), küçültülmüş yönetimlerin örtüsüdür ve yönetimin küçültülmesi anlamında kullanılması gerekir. “Yatırım”, üretim kapasitesinin genişletilmesi anlamında da kullanılır, salt spekülasyon anlamında da. “Serbest” piyasa, serbest kamu eğitiminde olduğu gibi ücretsizdir; gerçek anlamında ise “özel piyasa” demektir ve insan özgürlüklerine ilişkin pekçok kavramın sınırlandırılmasıdır. Tabii ki “reform”, medyanın kullandığı gibi özelleştirme değildir. Fark gözetmeden kullanılan “üretici hizmetleri”, onun sosyal anlamından “üretici” kavramını yalıtılmaktadır. Basılmış hisse senetleri raporları “üretici hizmetleri” sayılmaz, çünkü onları makineleri çalıştıran işçileri basar, onlar “hizmet vericiler” (service providers) değildir, ama “üretici” olarak tanımlanan borsa simsarları ise, sözcüğün gerçek anlamında böyle kabul edilemez.

Tüm bunlar, salt terminolojik sorunlar değildir. Gerçekte varolan globalleşme tarafından üretilmiş olan hastalıklar karşısında durmaya çalışan çeşitli gruplar arasında henüz açık bir fikir birliği olmadığını da göstermektedir. En ılımlı hedef, basitçe şeffaflık ve katılımcılık olarak tanımlanmaktadır; katı liberaller, global kurumlar ve kurallar sisteminin yeniden yapılanmasını istemektedirler; radikaller, global kurumların tamamen ortadan kaldırılmasını ya da yerine ekonomik ve politik olarak, ulus-devletler içinde ve arasındaki ilişkilerin yeni ve farklı bir sisteminin kurulmasını savunmaktadırlar. Seattle’dan sonraki tartışmalar, ABD’nin Kongresinin, ticaret temsilciliklerinin, Birleşmiş Milletler delegelerinin ya da çeşitli uluslararası ajanslarının ve kurumlarının ortaya koydukları gibi, ulusal düzeyde özgün programatik talepler çevresinde bir birlik oluşturamamıştır. Sayısız grup ve bireyler, eylem için hedefleri, platformları ve özgün talepleri formüle etme sorunu ile uğraşmaktadırlar. Bir görüşe uygun olan talepler, diğer görüşlere ters düşmektedir; hedeflerin genelleştirilmesi ve gerek stratejik, gerekse taktik farklılıkların birleştirilmesi, daha fazla düşünmeye ve netliğe gereksinme göstermektedir. Dildeki belirsizlik, kısa vadede bir ittifak kurulmasını kolaylaştırabilir, ama kalıcı ve uzun erimli bir ittifak, tam bir kavrayış birliğine ulaşılmasını zorunlu kılar. Teknolojinin globalleşmesi ile gücün globalleşmesi arasındaki farklılık konusunda çok dikkatli olunmalı, alternatif globalleşme her zaman gündemde tutulmalı, güçsüz devlet mitinden ve homojen devlet safatasından uzak durulmalı, globalizmin Orwellci dilinin tuzaklarına dikkat edilmelidir. Bunların tümü, uzun erimli hedeflerde ve gelecek adımlarda genel bir anlaşmaya varılmasına yardımcı olabilir.

Rus Sosyal-Demokrat Hareketi İçindeki Reformculuk

V. İ. Lenin

Son on yıllarda kapitalizmin yaptığı çok büyük ilerleme ve bütün uygar ülkelerde işçi sınıfı hareketinin hızla gelişmesi, burjuvazinin proletaryaya karşı tutumunda büyük bir değişiklik yarattı. Özel mülkiyetin ve rekabet özgürlüğünün mutlak dokunulmazlığının savunulmasında, ideologları ve siyasal önderleri tarafından temsil edilen Amerikan ve Avrupa burjuvazisi, sosyalizmin bütün temel ilkelerine karşı açık, ilkel ve doğrudan bir savaşım vermek yerine, toplumsal devrim fikrine karşıt olarak, sözde toplumsal reformları, giderek artan bir biçimde savunmak yoluna giriyorlar. Sosyalizme karşı liberalizm değil de, sosyalizme karşı reformculuk — modern, “ileri” eğitim görmüş burjuvazinin formülüdür. Ve belli bir ülkede, kapitalizmin gelişmesi ne denli yüksek ise, burjuvazinin yönetimi o denli katıntısız olur, ve siyasal özgürlük ne denli büyükse “en yeni” burjuva sloganlarının kullanılması o denli yoğun olmaktadır: devrim *karşı* reform, burjuva düzeninin devrimci yolla alaşağı edilmesine *karşı*, çalışan sınıfı bölmek ve zayıflatmak ve burjuvazinin egemenliğini sürdürmek amacıyla yıkılması kaçınılmaz olan düzenin kısmen de olsa onarılması.

Sosyalizmin evrensel gelişmesi açısından bu değişme, ileri doğru atılmış büyük bir adım olarak değerlendirilmelidir. Sosyalizm önce varolmak için savaştı, ve gücünden emin ve ekonomik ve siyasal görüşlerinin bütünleyici bir sistemi olarak liberalizmi, cesaretle ve kararlı bir biçimde savunan bir burjuvazi ile karşı karşıya geldi. Sosyalizm bir güç haline gelmiş ve artık bütün uygar dünyada varolma hakkını elde etmiştir. Şimdi *iktidar uğruna* savaşıyor ve çözülen ve kaçınılmaz sonunu gören burjuvazi, kısmi ve yüzeysel ödünler karşılığında bu günü geciktirmek ve bu yeni koşullar altında da yönetimini sürdürmek için her türlü çabayı harcamaktadır.

İşçi sınıfı *içinde* devrimci sosyal-demokrasiye karşı reformcu savaşımın yoğunlaştırılması, uygar dünyanın her yerinde, tüm ekonomik ve siyasal durumdaki değişmelerin kesinlikle kaçınılmaz bir sonucudur. İşçi sınıfı hareketinin büyümesi, zorunlu olarak, saflarına, belli sayıda küçük-burjuva unsurları, burjuva ideolojisinin büyümesine kapılmış, bu ideolojiden kendilerini kurtarmayı beceremeyen ve sürekli olarak bu ideolojiye kayan kimseleri çekmektedir. Bu savaşım olmaksızın, bu devrim *öncesinde*, sosyalist *Mountain* ve sosyalist *Gironde* arasındaki ilke sorunlarına açık-seçik bir ayırım çizgisi çekmeksizin, ve bu devrim *sırasında* oportünist küçük-burjuva unsurlar ile proleter, yeni tarihsel gücün devrimci unsurları arasında bir kopma olmaksızın, proletarya tarafından toplumsal devrimin gerçekleştirilmesini düşünemeyiz.

Rusya’da da durum temel olarak aynıdır; ancak, burada sorun daha karmaşık, daha bulanık, daha değişiktir, çünkü biz Avrupa’nın (ve hatta Asya’nın gelişmiş bölümlerinin) arkasında emeklemekteyiz, ve daha burjuva devrimleri döneminden geçiyoruz. Bu yüzden Rus reformculuğu kendine özgü inatçılığıyla ayırdedilir; adeta daha öldürücü bir hastalığı temsil eder, ve proletaryanın ve devrimin davası için çok daha zararlıdır. Ülkemizde, reformculuk aynı anda iki yerden kaynaklanır. Birincisi, Rusya, Batı Avrupa ülkelerinden çok daha fazla bir küçük-burjuva ülkesidir. Bu nedenle ülkemiz, sosyalizme karşı, genel olarak küçük-burjuvazinin özelliği olan çelişkili, kaypak, yalpalayan tutumlarıyla (“ateşli bir aşk” ve aşağılık bir ihanet arasında dönüp dolaşan bir tutumla) ayırdedilen bireyler, gruplar ve eğilimleri çok daha sık yaratır. İkincisi, ülkemizdeki küçük-burjuva yığınları, burjuva devrimimizin herhangi *bir* evresindeki başarısızlığında, yüresizleşmeye ve dönecek bir havayla paniğe kapılmaya çok daha

eğilimlidirler; Rusya'yı her türlü ortaçağ ve serflik kalıntılarından kurtaracak olan tam bir demokratik devrim amacından vazgeçmeye çok daha hazırdırlar.

Birinci kaynak üzerinde uzun boylu durmayacağız. Yalnızca, dünyada, sosyalizme yakınlık duymaktan, bizim Struve'lerimizin, İzgoyev'lerimizin, Karaulov'larımızın vb. vb. ortaya koydukları karşı-devrimci liberalizme yakınlık duymaya böylesine bir çabuklukla "kayan" bir ülkenin zor bulunacağını belirtmemiz yeter. Ne var ki, bu baylar istisna değildir, tek başlarına kalmış kişiler değillerdir, yaygın eğilimlerin temsilcileridirler! Sosyal-demokrat hareketin saflarının dışında pek çok bulunan, ama aynı zamanda içerisinde de oldukça çok sayıda bulunan ve "aşırı" polemiklere karşı, "kesin sınır çizgileri çizme tutkusuna" karşı vaazlar vermeyi seven bu duygusal tipler, Rusya'da sosyalizmden liberalizme kaymak yolundaki "aşırı" "tutkunun" doğmasına neden olan tarihsel koşulları kavrayamadıklarını ortaya koymaktadırlar.

Rusya'daki reformculuğun ikinci kaynağına dönelim.

Bizim burjuva devrimimiz tamamlanmamıştır. Otokrasi bu devrimden bize kalan ve ekonomik gelişmenin tüm nesnel gelişiminin yüklediği sorunları çözmenin yeni yollarını bulmaya *çalışıyor*, *ama bunu yapma yeteneğinde değildir*. Ne eski çarlığın yenileştirilmiş bir burjuva monarşisine dönüştürülmesi yolunda atılan en son adım, ne soyuluşun ve burjuvazinin kaymak tabakasının ulus çapında bir örgütlemeye (Üçüncü Duma) gitmesi, ne de kırsal yöneticilerin uyguladığı burjuva tarım politikası — bu "aşırı" önlemlerin hiç biri, çarlığın, geriye kalan *son* alanda, burjuva gelişimine uyarlanma alanında, yapmış olduğu bu "en son" çabaların hiç birinin yeterli olmadığı görülmüştür. Hiç biri işe yaramıyor! *Böylesine* yollarla "yenileşen" bir Rusya, Japonya'ya yetişmek şöyle dursun, belki de Çin'in bile gerisine düşmeye başlıyor. Çünkü burjuva demokratik görevler tamamlanmadan bırakılmıştır, devrimci bir bunalım hâlâ kaçınılmazdır. Yeniden olgunlaşmaktadır, ve bir kez daha, yeni bir yolda, öncekine *benzemeyen* bir yolda, aynı olmayan adımlarla, ve yalnızca eski biçimlerle de değil, ona doğru yöneliyoruz — ama ona yöneldiğimizden hiç kuşku yoktur.

Bu durumda ortaya çıkan proletaryanın görevleri, tümüyle ve açık bir biçimde kessindir. Çağdaş toplumun tek tutarlı devrimci sınıfı olarak eksiksiz bir demokratik devrim için bütün halkın savaşımında, tüm çalışan ve sömürülen halkın ezenlere ve sömürülenlere karşı savaşımında, önder olmak zorundadır. Proletarya, ancak proletaryanın hegemonyasının bilincinde olduğu ve bu fikri uygulamaya soktuğu ölçüde devrimcidir. Bu görevin bilincinde olan bir proleter, köleliğe karşı başkaldırmış bir köledir. Sınıfının önder olması gerektiği düşüncesinin bilincine varmamış ya da bu düşüncüyü kabul etmemiş bir proleter, bir köle olarak kendi konumunu kavramamış bir köledir; olsa olsa bir köle olarak durumunu iyileştirmek yolunda kavga veren bir köledir, *ama* köleliği alaşağı etmek uğruna kavga veren biri *değildir*.

Bu nedenle, Rus Sosyal-Demokrat Partisinin "hegemonyayı *değil* de bir sınıf partisini" temsil etmesi gerektiğini söyleyen bizim reformcularımızın genç önderlerinden birinin, *Naja Zarya*'nın Bay Levitski'sinin ünlü formülünün, en tutarlı reformizmin bir formülü olduğu açıktır. Bunun da ötesinde, bu, tam bir dönemlik formüldür. "Hegemonya *değil* de, bir sınıf partisi" demek, burjuvaziden yana olmak çağımızın kölesine, ücretliye "bir köle olarak durumunu düzeltme yolunda savaş, ama köleliği alaşağı etme düşüncesine zararlı bir ütopya olarak bak!" diyen liberalden yana olmak demektir. Bernstein'ın "hareket her şeydir, son amaç hiç bir şey" şeklindeki ünlü formülünü, Levitski'nin formülü ile kıyaslayın, göreceksiniz ki, bunlar aynı düşüncenin çeşitlemeleridir. Her ikisi de *yalnızca* reformları kabul eder, devrimi reddederler. Bernstein'ın formülü kapsam yönünden daha geniştir, çünkü sosyalist bir devrimi (= burjuva toplumunun bir partisi olarak, sosyal-demokrasinin son amacı) hesaba katar. Levitski'nin formülü daha da dardır; çünkü genel olarak devrimi kabul etmezken, özel olarak, 1905-1907'de liberallerin en çok nefret duydukları şeyi —yani tam bir demokratik devrim için savaşımında, proletaryanın, halk yığınlarının (özellikle köylülüğün) önderliğini onlardan *koparıp alması* olgusunu— reddettiği anlamını taşıyordu.

İşçilere, onlar için gerekli olanın "hegemonya *değil* de bir sınıf partisi olduğunu" öğretmek, proletaryanın davasını liberallere satmak demektir; *sosyal-demokrat* emek politikası yerine *liberal* bir emek politikasının konması gerektiğini öğretmek anlamına gelir.

Ne var ki hegemonya düşüncesinin reddi, Rus sosyal-demokrat hareketi içerisindeki en kaba reformculuk biçimidir, ve işte bu yüzden bütün tasfiyeciler, düşüncelerini böylesine kesin terimler içinde açıklamak cesaretini gösteremezler. Bunlardan bazıları (örneğin Bay Martov), gerçeği örtbas ederek, hegemonyanın reddedilmesiyle tasfi-

yecilik arasında bir bağ olduğunu yadsımaya kalkıştılar.

Reformcu görüşleri “gerçekleştirmek” yolundaki daha “kurnaz” bir girişim de şu tezdır: Rusya’da, burjuva devrimi son bulmuştur; 1905’ten sonra ikinci bir burjuva devrimi olamaz, demokratik devrim için ulus çapında ikinci bir savaşım olamaz; bu nedenle Rusya devrimci bir bunalımla değil, “anayasa” bir bunalımla karşı karşıyadır, ve işçi sınıfının yapacağı tek şey, bu “anayasal bunalım” temeline dayanarak haklarını ve çıkarlarını savunmaya özen göstermektir. Tasfiyeci Y. Larin’in *Dyelo Jizni*’de (ve daha önce de *Vozrozdenniye*’de) ileri sürdüğü tez budur.

“Ekim 1905, gündemde değildir” diye yazıyor Bay Larin. “Eğer Duma ortadan kaldırılsaydı, Anayasayı 1851’de, yalnızca, dokuz yıl sonra, 1860’ta, herhangi bir devrim olmaksızın [buna dikkat edin!], sırf egemen sınıfların en etkin kesiminin, ekonomisini kapitalist bir çizgide yeniden kurmuş olan kesimin çıkarlarına olduğu için yeniden kabul etmek üzere ortadan kaldırılan devrim sonrası Avusturya’dakinden daha da çabuk yeniden kurulmuş olurdu.” “Şimdi içerisinde bulunduğumuz evrede, 1905’tekine benzer, ulus çapında devrimci bir hareket olanaksızdır.”

Bay Larin’in bütün tezleri, RSDİP’in Aralık 1908’de yapılan Konferansında Bay Dan’in söylediklerinin genişletilmiş olarak yeniden söylenmesinden başka bir şey değildir. “1905 Devrimini doğuran ekonomik ve siyasal yaşamın temel etmenlerinin *işlerliğini sürdürdüğü*” yolundaki, yeni —“anayasal” değil de *devrimci*— bir bunalımın gelişmekte olduğunu belirten karara karşı çıkan tasfiyecilerin Golos’unun yazarları şöyle bağıryorlardı: “Bunlar [yani RSDİP] bir kez yenildikleri kapıyı yeniden zorlamak istiyorlar.”

Devrime doğru yeniden zorlamak, değişen durumda yorulmadan çalışmak, devrimci düşüncüyü yaymak ve işçi sınıfının güçlerini onun için hazırlamak — reformcuların görüşüne göre bu RSDİP’nin başlıca suçudur, devrimci proletaryanın *günahı* işte budur. Niçin “bir kez yenildikleri kapıyı yeniden zorlamalı” — dönemlerin, herhangi bir yenilgiden sonra yüreksizleşmiş kimselerin aklı böyle işler.

Ama Rusya’dan daha eski ve daha “deneyimli” ülkelerde, devrimci proletarya iki, üç ve dört kez, “bir kez yenildiği bir kapıyı zorlamak” yeteneğini göstermiştir; Fransa’da, en ağır yenilgilerden sonra, tekrar tekrar başkaldırarak ve şimdi artık son düşmanı olan gelişmiş burjuvazi ile yüzyüze kaldığı bir cumhuriyetin kurulması işini başararak, 1789 ve 1871 arasında *dört* devrim gerçekleştirmiştir; sosyalizmin zaferi yolunda en son savaşım için zorunlu olan koşullara uygun düşen tek devlet biçimi olan bir cumhuriyetin kurulması işini başarmıştır.

Sosyalistler ile liberaller, ya da burjuvazinin savunucuları arasındaki ayrım budur. Sosyalistler, devrimin kaçınılmazlığını, ve proletaryanın, yeni bir devrimci savaşımı hazırlamak, daha gelişmiş bir halkla birlikte, daha geniş bir alanda devrimi yinelemek için, toplumdaki *tüm* çelişiklerden, düşmanlarının ya da orta sınıfların her türlü zayıflığından yararlanması gerektiğini öğretirler. Burjuvazi ve liberaller, devrimlerin zorunlu olmadığını, hatta işçilere zararlı olduğunu, devrimin kapılarını “zorlamamaları” gerektiğini, uslu küçük çocuklar gibi, reformlar için uysalca çalışmalarını gerektiğini öğretirler.

Rus işçilerini sosyalizmden uzaklaştırmak için burjuva fikirlerinin tutsağı olmuş reformcular, işte bu yüzden, *durmadan* 1860’ların *Avusturyası*’nı (ve Prusya’yı) örnek olarak gösterirler. Niçin bu örneklerden böylesine hoşlanmaktalar? Y. Larin, baklayı ağzından çıkarıyor; çünkü bu ülkelerde, “başarısız” 1848 Devriminden sonra burjuva dönüşümü “*herhangi bir devrim olmadan*” tamamlanmıştı.

İşin bütün sırrı bu! Yüreklarını hafifleten işte budur, çünkü, bu burjuva değişmesinin devrim olmaksızın da olabileceğini gösteriyor görünüyor!! Eğer durum buysa, biz Ruslar, niçin bir devrim uğruna başımızı ağrıtip duruyoruz? Niçin “herhangi bir devrim olmaksızın” Rusya’nın burjuva dönüşümünü gerçekleştirmeyi toprakbeylerine ve fabrika sahiplerine bırakmıyoruz!

Avusturya ve Prusya’da proletarya, zayıf olduğu içindir ki, toprak sahiplerinin ve burjuvazinin, bu dönüşümü işçilere *en zararlı* bir biçimde, monarşiyi, soyluluğun ayrıcalıklarını, kırsal kesimde keyfi yönetimi ve bir sürü öteki ortaçağ artıklarını koruyarak, işçilerin çıkarlarını *gözönünde tutmadan* gerçekleştirmesini önleyememişti.

1905’te bizim proletaryamız, Batıda herhangi bir burjuva devriminde eşi görülmemiş bir güç göstermiştir, gene de bugün Rus reformcuları, *kendi* din değiştirmelerini haklı bulmak, *kendi* dönem propagandalarını “kanıtlamak” için, kırk-elli yıl önceki öteki ülkelerin işçi sınıflarının güçsüzlüklerini örnek olarak kullanmaktadırlar!

Reformcularımızın pek sevdikleri, 1860’ların Avusturyası ve Prusyası örneği, kendi tezlerinin teorik sakatlığının ve günlük politikada burjuvaziye sığınmalarının en iyi kanıtıdır.

Gerçekten de, eğer Avusturya 1848 Devriminin yenilgisinden sonra ortadan kaldırılan anayasayı yeniden getirdiyse, ve 1860'larda Prusya'da bir "bunalım dönemi" ortaya çıktıysa, bu neyi kanıtlar? Bu, birincil olarak, bu ülkelerde burjuva dönüşümünün tamamlanmamış olduğunu kanıtlar. Rusya'daki hükümet sisteminin (Larin'in dediği gibi) daha *şimdiden* burjuvalaştığını, ve ülkemizde hükümet iktidarının artık feodal bir nitelik taşımadığını (gene Larin'e bakınız) ileri sürüp, aynı zamanda da Avusturya ve Prusya'yı bir örnek olarak vermek, insanın kendi kendini yalanlamasıdır! Genel anlamda, Rusya'da burjuva dönüşümünün tamamlanmamış olduğunu yadsımak gülünç olacaktır: burjuva partilerinin, anayasal-demokratların ve ekimcilerin güttükleri politikaların bunu kanıtladığından hiç kuşku yoktur, ve Larin'in kendisi de (daha ilerde göreceğimiz gibi) bu tutumunu terketmemektedir. Monarşinin, kendini burjuva gelişimine uyarlamak için —daha önce de söylediğimiz gibi, ve Partinin de kabul ettiği bir kararda değinildiği gibi (Aralık 1908)— bir adım daha atmakta olduğu da yadsınamaz. Ama, bu uyarlamanın bile, burjuva tepkisinin, ve Üçüncü Dumanın, ve 9 Kasım 1906 (ve 14 Haziran 1910) toprak yasasının bile, Rusya burjuva dönüşümünün sorunlarını *çözmediği*, daha da yadsınamaz.

Biraz daha ileriye bakalım. 1860'ların Avusturyası'nda ve Prusyası'ndaki "bunalımlar", niçin devrimci değil de *anayasal* idi? Monarşinin durumunu kolaylaştıracak bir sürü özel koşul vardı da ondan (Almanya'da "tepeden inme devrim", Almanya'nın "kanla ve zulümle" birleştirilmesi); bu ülkelerde, bu sırada proletarya son derece zayıf ve gelişmemişti ve liberal bujuvazi, tıpkı günümüzde Rus kadetleri gibi temelinde korkaklık ve ihanetin bulunmasıyla göze çarpıyordu da ondan.

Bu yılların olaylarına bizzat katılan Alman sosyal-demokratlarının durumu nasıl değerlendirdiklerini göstermek için, ilk bölümü geçen yıl yayınlanan Bebel'in anılarında (*Yaşamımdan Yapraklar*) açıkladığı düşüncelerin bir kısmını aktarıyoruz. Bebel, Bismarck'ın, o zamandan sonra herkesin de öğrendiği gibi, 1862'de Prusya'daki "anayasal" bunalım döneminde kralın çok büyük umutsuzluğa kapıldığını, yazgısına küstüğünü, ve onun, Bismarck'ın önünde, ikisinin de darağacında öleceğini öne sürerek hüngür hüngür ağladığını anlattığını söylemektedir. Bismarck, korkağı ayıplamış ve onu savaşa girmekten çekinmemeye ikna etmişti.

"Bu olaylar", diyor Bebel "liberallerin durumdan yararlanma olanağını bulunca neleri başarabileceklerini gösteriyor. Ama, daha o zaman, kendilerini destekleyen işçilerden korkuyorlardı. Bismarck'ın, eğer sıkışırса Acheron'u harekete geçireceğini [yani alt sınıfları, yığınları bir halk hareketine kıskırtacağı] söylemesi, yüreklerine korku salmıştı."

"Herhangi bir devrim olmaksızın" ülkesinin bir burjuva-junker monarşisine dönüşmesini tamamlayan "anayasal bunalımdan yarım yüzyıl sonra, Alman sosyal-demokratlarının önderi, o zamanki durumun, liberallerin işçilerden korkmalarından ötürü yararlanmadıkları *devrimci* olanaklarına değiniyor. Rus reformcularının önderleri, Rus işçilerine şöyle diyorlar: Alman burjuvazisi korkak bir kralın önünde korkaklaşacak kadar alçaldığına göre, öyleyse neden *biz de* Alman burjuvazisinin bu parlak taktiklerini kopya etmeyi denemeyelim? Bebel, burjuvaziyi, sömürücüler olarak, halk hareketinden korkmaları nedeniyle, "anayasal" bunalımdan bir devrim gerçekleştirmek için "yararlanmamakla" suçluyor. Larin ve ortakları, Rus işçilerini, hegemonya kurmaya çalıştıkları (yani yığınları, liberallere karşın, bir devrime çekmeye çalıştıkları) için suçluyor, ve onlara "devrim için *değil*" de "Rusya'nın kapıyı çalan anayasal reformunda çıkarlarını savunmak için" örgütlenmelerini öğütüyorlar. Tasfiyeciler, Rus işçilerine, çürümüş Alman liberalizminin, çürümüş görüşlerini "sosyal-demokrat" görüşler olarak sunuyorlar! Bundan sonra, böyle sosyal-demokratları "Stolipin sosyal demokratları" olarak adlandırmamak olanağı var mı?

Prusya'da 1860'ların "anayasal" bunalımını değerlendirirken Bebel, burjuvazinin işçilerden korktuğu için monarşiye karşı savaşmaktan korktuğunu söylemekle yetinmiyor. O sırada işçilerin arasında neler olup bittiğini de bize anlatıyor. "İşçilerin giderek daha kesinlikle farkına varmakta oldukları siyasal gelişmelerin korkunç durumu" diyor, "doğal olarak onların havasını da etkiledi. Herkes değişiklik için bağırıp çağırıyordu. Ama amacını açık-seçik gören ve işçilerin güvenini kazanmış olan tümüyle sınıf bilinciyle donanmış bir önderlik olmadığından, ve güçleri biraraya getirecek bir güçlü örgüt olmadığından, bu hava dağılıp kayboldu [*verpuffte*]. Özünde öylesine parlak [*in Kern vortreffliche*] bir hareketin, sonunda, böylesine boş çıktığı görülmüştü. Bütün toplantılar dolup taşıyor, ve en ateşli konuşmacılar günün kahramanları olarak selamlanıyordu. Özellikle de Leipzig'deki İşçi Eğitim Derneğinde egemen olan hava buydu". Leipzig'de 8 Mayıs 1866'da 5.000 kişiye ulaşan bir halk toplantısı, genel, tek

dereceli ve eşit seçim, gizli oya dayalı, silahlı halkın desteklediği bir parlamentonun toplanmasını isteyen Liebknecht ve Bebel'in önerdiği bir kararı oybirliğiyle kabul etti. Bu karar, aynı zamanda, "Alman halkının yalnızca her türlü eskiden kalma merkezi hükümet gücünü tanımayan kimseleri milletvekili olarak seçeceği yolundaki umudu" da içeriyordu. Liebknecht ve Bebel tarafından önerilen karar, nitelik yönünden kuşkuyla yer vermeyecek kadar devrimci ve cumhuriyetçi idi. Böylece görüyoruz ki "anayasal" bunalım sırasında *Alman sosyal-demokratlarının önderleri* kitle toplantılarında cumhuriyetçi ve devrimci nitelikte kararları savunuyorlardı. Yarım yüzyıl sonra, gençliğini anımsayan, çok eskilerde kalmış olayları yeni kuşaklara anlatan Bebel, o sırada yeterli sınıf bilincine sahip ve devrimci görevleri kavrayabilen bir önderliğin bulunmayışından (*yani proletaryanın hegemonyası ile belirtilen görevi kavrayan devrimci bir sosyal-demokrat parti bulunmamaktaydı*); güçlü örgütlerin bulunmayışından; devrimci havanın "sönüp gittiğinden" son derece büyük bir hayıflanma ile söz eder. Ne var ki Rus reformcularının önderleri son derece yüzeysel olarak, "herhangi bir devrim olmadan" da işleri yürütebileceğimizi kanıtlamak için, 1860'ların Avusturya ve Prusyası'nı örnek gösteriyorlar! Ve karşı-devrimin sarhoşluğuna dayanamayan ve liberalizmin ideolojik köleleri olan şu bayağı darfakalılar, hâlâ RSDİP'nin adını lekelemeye cesaret ediyorlar!

Elbette, sosyalizmi terkedene reformcular arasında Larin'in açık-seçik oportünizminin yerine, işçi sınıfı hareketinin en önemli ve en temel sorunları açısından bin dereceden su getiren diplomatik taktikleri koymak isteyen kimseler vardır. Bunlar, Bay Martov'un, örneğin yasal olarak yayınlanan basında, (yani Stolipin'in onu, RSDİP üyelerinin vereceği doğrudan bir karşılıktan koruduğu basında) Larin ve "ortodoks bolşeviklerin 1908 kararlarında" özdeş bir "plan" önerdiklerini ileri sürmesi gibi, konuyu bulandırmaya, ideolojik anlaşmazlıkları birbirine karıştırmaya, onları bozmaya çalışıyorlar. Bu, gerçeklerin, ağız küfür saçan bir yazara yaraşır açık bir çarpıtılmasıdır. Bu aynı Martov, Larin'e karşı çıkıyormuş havasına bürünerek, "elbette ki" "Larin'de reformcu eğilimler olduğu gibi bir kuşkusu olmadığını" yazılı olarak açıkladı. Martov, *salt* reformcu görüşler sergileyen Larin'in bir reformcu olduğu *kuşkusunu taşııyordu!* Bu, reformcu diplomatların başvurdukları bir hile örneğidir.* Kimi budalaların Larin'den daha "solda", daha güvenilir bir devrimci olarak gördükleri bu aynı Martov, Larin'le olan "farklılığı" şu sözcüklerle özetlemiştir:

* Parti yandaşı menşevik Dnevniiski'nin, Larin'in reformculuğu ve Martov'un kaçamakları konusunda *Tartışma Bülteni*'nin 3. sayısında (partimizin merkez organına ek) yaptığı haklı uyarmalarla karşılaştırın.

"Özetlersek: bugünkü düzenin mutlakiyetçilik ile anayasacılığın özünde çelişkili bir bileşimi olması, ve Rus işçi sınıfının, bu rejimin çelişkilerindeki Aşıl topuğundan onu vurmada, Batının ileri ülkelerinin işçi sınıflarının örneğini izleyebilecek kadar olgunlaşmış olduğu olgusu, marksizme bağlı olan menşeviklerin şimdi yapmakta oldukları şeyin teorik doğrulamasının kanıtı ve siyasal haklılığı için yeterli malzemedir."

Martov, konudan kaçmak için ne denli çok çalışırsa çalışsın, bir özet yapmak için giriştiği ilk çabada, sonuç, başvurduğu bütün kaçamakların kendiliğinden çökmesi oldu. Yukarıya aktarılan sözler, sosyalizmin tam bir reddini ve yerine liberalizmin konduğunu göstermektedir. Martov'un "yeterli" diye adlandırdığı şey, *yalnızca* liberaller, *yalnızca* burjuvazi için yeterlidir. Mutlakiyetçilikle, Anayasacılığın bileşiminin çelişkili niteliğini kabul etmeyi "yeterli" sayan bir proleter, *liberal işçi* politikasının bakış açısını kabul etmektedir. O bir sosyalist *değildir*, o, halk yığınlarının, çalışan ve sömürülen halk yığınlarının, mutlakiyetçiliğin her biçimine karşı başkaldırması, bujuvazinin yalpalamalarına, direnmelerine karşın ülkenin tarihsel yazgısına *bağımsız olarak* katılmak için başkaldırmalarını isteyen sınıfının görevlerini *anlamamıştır*. Ama burjuvazinin hegemonyasını alaşağı eden yığınların bağımsız tarihsel eylemi, "anayasal" bir bunalımı bir devrime dönüştürür. Burjuvazi (özellikle de 1905'ten sonra) devrimden korkmakta ve ondan tiksiniyor; öte yandan proletarya ise, halk yığınlarını devrim düşüncesine bağlılık ruhuyla eğitmekte, onlara görevlerini açıklamakta, ve yığınları yeni devrim kavgalarına hazırlamaktadır. Devrimin ne zaman ve hangi koşullar altında gerçekleşeceği, belli bir sınıfın isteğine bağlı değildir; ama yığınlar içerisinde yürütülen devrimci çalışma hiç bir zaman boşa gitmez. Yığınları sosyalizmin zaferine hazırlayan tek eylem türü budur. Larinler ve Martov'lar sosyalizmin bu temel abecesini unutuyorlar.

RSDİP ile bağlarını tümünden kesmiş olan Rus tasfiyeciler grubunun görüşlerini ifade eden Larin, kendi reformculuğunu sergilemede işi sonuna vardırımdan sakınmıyor. İşte *Dyelo Jizni*'de (sayı 2, 1911) yazdıkları — ve bu sözler sosyal-demokrasi ilkelerine değer veren herkesin aklında tutması gereken sözlerdir:

“İnsanlar yarın ne olacağını, hangi görevlerin kendilerini beklediğini bilmedikleri zaman ortaya çıkan bir şaşkınlık ve kuşku durumu — işte belirsiz, kararsız bir ruh halinden, devrimin bir yinelenmesi ya da ‘bekleyelim, göreceğiz’ şeklindeki belli-belirsiz umutlardan çıkan sonuç budur. İvedi görev, hiç bir şey yapmaksızın bir şeylerin çıkagelmesini beklemek değil, Rus yaşamının bundan sonraki tarihsel döneminde, işçi sınıfının kendisini ‘devrim için’ değil ‘bir devrim umudu için’ değil, ama salt [bu *ama salt*’a dikkat edin] yaşamın her alanında kendi özel çıkarlarının kararlı ve sistemli bir savunusu için; bu çok yanlı bir karmaşık eylem uğruna güçlerini biraraya getirmek ve eğitmek için; genel olarak sosyalist bilinçlenmenin bu yoldan eğitimi ve gelişimi için; özellikle, feodal gericiliğin ekonomik olarak kaçınılmaz bir biçimde kendi kendini yoketmesinden sonra, ülkenin kapıyı çalan anayasal reform döneminde Rus toplumsal sınıflarının birbirine girmiş ilişkileri içerisinde kendini koşullara uyumlama [yolunu bulma] —ve kendini kabul ettirme— yeteneğini kazanmak için örgütlenmesi gerektiği yolundaki yolgösterici düşünce ile geniş çevreleri doldurmaktır.”

Bu, su katılmamış cinsten, tam açık ve dargörüşlü reformculuktur. Devrim düşüncesine karşı, devrim “umutları”na karşı (reformcunun gözüne böyle “umutlar” *belli-belirsiz* görünür, çünkü o çağdaş ekonomik ve siyasal ilişkilerin derinliğini anlamaz) savaş; güçleri örgütlemek ve zihinleri devrime hazırlamak yolundaki her eyleme karşı savaş; devrimci sosyal-demokratların verecekleri doğrudan bir karşılıktan Stolipin tarafından korundukları legal basında sürdürülen savaş; RSDİP’nden tamamen kopmuş olan bir grup legalci adına sürdürülen savaş — Potresov, Levitski, Larin ve onların dostlarının yaratmaya çalıştıkları Stolipin işçi partisinin program ve taktikleri işte budur. Bu adamların gerçek program ve taktikleri, yukardaki alıntıda tam terimleriyle ifade edilmektedir — onların “*da* sosyal-demokrat” oldukları, onların “*da*” “uzlaşmaz enternasyonal”e dahil oldukları yolundaki ikiyüzlü resmi yeminlerine karşın. Bu yeminler, vitrinlemeden başka bir şey değildir. Davranışları, gerçek toplumsal özleri, liberal bir emek politikasını sosyalizm yerine koyan bu programda ifadesini bulur.

Reformcuların içine düştükleri gülünç çelişkilere bir bakın. Eğer, Larin’in dediği gibi, Rusya’da burjuva devrimi tamamlandıysa, o zaman tarihsel gelişimin ikinci aşaması sosyalist devrimdir. Bu apaçıktır; bunu, sırf yaygın bir ad kullanarak işçileri kandırmak için sosyalist olduğunu söylemeyen herkes bilir. *Bu*, devrim “beklentisi içinde” “devrim için” (sosyalist devrim için), *bir sosyalist* devrimin “umutları” (belli-belirsiz “umutlar” değil, tam ve çoğalan bilimsel verilere dayanan *kesinlik*) uğruna örgütlenmek *zorunda* oluşumuz için daha da geçerli bir nedendir.

Ama asıl sorun da bu — reformcunun tamamlanmış burjuva devrimi konusunda gevezelik etmesi (Martov’un Aşil’in topuğu konusunda vb. gevezeliği gibi) *her türlü devrimi reddedişini* örtmek için kullandığı laf örtüsünden başka bir şey değildir. Burjuva demokratik devrimin, onun tamamlanmış olduğu ya da mutlakiyetçilik ile anayasacılık arasındaki çelişkiyi kabul etmenin “yeterli” olduğu bahanesi ile reddeder, ve sosyalist devrimi de, “şu sırada”, “yalnızca”, Rusya’nın “kapıyı çalan anayasal reformu”na katılmak için örgütlememiz gerektiği bahanesiyle reddeder!

Ama siz, sosyalist kılığına bürünerek çalım satan saygıdeğer kadetler, eğer Rusya’nın “kapıyı çalan anayasal reformunun” kaçınılmaz olduğunu görüyorsanız, o zaman ülkemizde burjuva demokratik devrimin *tamamlanmamış olduğunu* böylece kabul etmiş olduğunuzdan ötürü kendinize karşı çıkmış oluyorsunuz. Kaçınılmaz olarak “feodal gericiliğin *kendi kendini tüketeceği*”nden söz ederken, proletaryanın devrimci *halk* hareketi yolunda yalnızca feodal *gericiliği* değil, ayrı zamanda feodalizmin tüm kalıntılarını *ortadan kaldıracığı* düşüncesine dudak bükerken, kendi burjuva niteliğini zi tekrar tekrar ele veriyorsunuz.

Stolipin işçi partisi kahramanlarımızın liberal vaazlarına karşın, Rus proletaryası, karşı-devrim döneminin onu mahkûm ettiği *tüm* zor, çetin, günlük, sıkıcı ve gösterişsiz işlerine, her zaman ve değişmez bir biçimde, demokratik devrim ve sosyalist devrime bağlılık ruhunu katacak; güçlerini devrim yolunda örgütleyecek ve toparlayacak; hainleri ve dönekele acımasızca geriye püskürtecek; ve “belli-belirsiz umutlarla” değil de, devrimin yeniden geleceğine ilişkin bilimsel temele dayanan inancın yolgöstericiliğiyle yürüyecektir.

Eylül 1911

Cezaevlerinde “Yeni” Bir Sürece Girerken

“Olaysız” geçen 1 Mayıs sonrasında ülkemiz solunun tüm dikkati, neredeyse tümüyle “hücre tipi cezaevi” inşaatlarının hızlandırılması ve siyasi tutsakların buralara sevk edileceği konusunda toplandı. Bazı sol söylemlerle ifade edersek, ülkemiz solunda herşey F-tipi cezaevi olarak tanımlanan hücre tipi cezaevi konusuna “kilitlendi”.

Bu durum, her zaman olduğu gibi, solda, hangi eylem biçiminin yapılacağı tartışmalarını başlattı. Süresiz açlık greviden ölüm orucuna kadar “değişik” eylem biçimlerinin değişik “ tarafları”, ellerindeki her türlü teknolojik aracı kullanarak (ve bu yolla Bülent Akarcalı'nın izinden giderek) yapılmasını savundukları eylem biçimleri için “kamuoyu” oluşturmaya yöneldiler. Açılan “izolasyona karşı” ya da “hücre işkencedir” temalı ve isimli internet “siteleri” ve hergün birbirini yineleyen e-mail trafiği, neredeyse, sorunun kendisinden çok, siyasi tutsakların yapması gereken eylemin biçimi konusunda yoğunlaştırılmaktadır.

Bu gelişim, ülkemizdeki mevcut durumun öne çıkarmış olduğu tüm konu ve sorunların bir yana bırakıldığı ve tek bir konunun, cezaevi konusunun, solun tek faaliyet alanı haline getirildiği bir durum yaratmıştır. Böylece, oligarşik yönetimin söyleminde ifadesini bulan “marjinalleşme” olgusu, görünür hal almıştır.

Bu ortamda, siyasi tutsakların yapacakları her eylemde “kendi” siyasal söyleminin ya da siyasal ilişkilerinin bir ifadesini görmek isteyenlerden, her eylemi kendi politik faaliyetinin bir uzantısı haline getirmek isteyenlere kadar bir dizi yapılanma ya da zihniyetin cezaevi sınırları içinde kıyasıya “savaş” içinde oluşan, kaçınılmaz olarak, her siyasal yapılanmanın ya da örgütlenmenin kendi “içsel” ya

da “dışsal” durumlarına bağlı olarak eylem biçimlerini öne geçirmektedir.

Genel görünüm olarak, cezaevlerinde gerçekleştirilecek ya da gerçekleştirilen eylemlerin, özellikle de ölüm oruçlarının, “olaysız” geçen ayların getirmiş olduğu “edilgenlik” ortamında “etkin” bir itici güç oluşturduğu ya da oluşturacağı sanısı egemen durumdadır. Oysa ki, 1995 1 Mayıs'ında niceliksel olarak kitlesel katılımı ortaya çıkaran gelişme ve 1996 yılı 1 Mayıs'ındaki olayların ardından gelişen 1996 süresiz açlık grevi ve ölüm orucu, bu sanıyı pekiştiriyor görünmekle birlikte, nitelik olarak büyük bir sorunun varlığını da ortaya çıkarmıştır.

Özellikle 1996 süresiz açlık grevi ve ölüm orucu sürecinde belirli gecekondu bölgelerinde belediye otobüslerine, küçük dükkün ve mağazalara yönelik “molotoflama” eylemleri, cezaevlerindeki eylemlerin “etkin” bir itici gücüyle gerçekleştirilmekten çok, 1995 yılındaki Gazi olaylarının azalan etkisiyle ortaya çıkmıştır. Bu eylemlerin en önemli sonucu ise, belediye otobüslerinin “molotoflanması”nın nedenlerinin ve bu hedeflerin neden seçildiğinin “kamuoyuna” açıklanamaması olmuştur. Bu eylemlerin, birkaç genç ve yeni unsuru “etkin” hale getirmesi, ne denli “kazanım” olmuşsa, kitlesel ölçekte o denli fazla kayıplar ortaya çıkarmıştır.

Yine cezaevlerinde siyasi tutsakların gerçekleştirmek zorunda bırakıldıkları açlık grevleri ve ölüm oruçları karşısında, giderek azalan ve “marjinalleşen” “kamuoyunun duyarlılığı”, izlenen çizginin zaaflarını daha görünür kılmıştır. Özellikle 1996 süresiz açlık grevi ve ölüm orucunun son günlerinde “devreye giren” küçük-burjuva aydınlarının (Yaşar Kemal, Zülfü Livaneli, Orhan Pamuk gibi) “kefaleti”

altında gerçekleştirilen görüşmelerde ortaya konulanlar ve buna bağlı olarak oluşturulacağı ilan edilen sürekli “cezaevlerini izleme komiteleri”nin asla varolmayışı, cezaevlerine yönelik devlet uygulamaları için daha elverişli koşullar yaratırken, aynı zamanda bu küçük-burjuva aydınlarının içinde buldukları tutarsızlığı ve sürekli bir mücadelenin unsuru olmayacaklarını da açıkça ortaya koymuştur.^[1] Bunda belirleyici unsur, siyasi tutsakların mücadelesinin desteklenmesi sorununun salt “**hümanist**” bir çerçevede ele alınması olmaktadır. Bu bağlamda, bugün Türkiye Barolar Birliği’nin “hücre tipi cezaevleri” konusundaki “olumlu” tutumu fazla şaşırtıcı değildir.

1984 yılından günümüze kadar siyasi tutsakların gerçekleştirdikleri süresiz açlık grevleri ve ölüm oruçları tarihine bakıldığında, birkaç istisna dışında, tüm sorunun “eylem biçimleri” noktasında odaklaştırıldığıdır. Bunun kaçınılmaz sonucu ise “kamuoyunun duyarlılığı”nın “hümanist” bir temelde artırılmasına dayanan destek eylemleri olmaktadır.

Ve yine aynı tarihsel süreçte, genel nitelikte gerçekleştirilen her eylem, Ceza ve Tevkif Evleri Genel Müdürlüğü’nün “genelgeler”ine karşı topyekün bir karşı koyuş olarak ortaya çıkmıştır. Yine aynı şekilde, her eylem sonrasında “kazanımlar”ın yeniden yitirilmesi olasılığı gündeme gelmiştir. Böylece süresiz açlık grevlerinin örgütlenmesi ve gerçekleştirilmesi ile bunlara paralel olarak **küçük-burjuva aydınlarının** “hümanist” desteklerinin kazanılmasına yönelik bir faaliyet, ülkemiz cezaevlerinin bir geleneği haline gelmiştir. Son günlerde “*halkın kurtuluşu ve gerçek özgürlük için mücadele eden işçilere, yoksul halklarımıza, kamu emekçisi memurlara, avukatlara, doktorlara, mühendislere, aydın ve sanatçılara*” yapılan çağrılardaki artış, bu geleneğin ne denli körce izlenildiğini göstermektedir.

1996 süresiz açlık grevi ve ölüm orucuyla doruk noktasına ulaşan bu mücadelenin en belirgin özelliği, eylemlerin **amaçları ile araçları** arasındaki büyük çatışkıdır. Bu çatışkının en açık görünümü ise, Ankara Merkez Kapalı Cezaevi’nde geçen yıl gerçekleştirilen kitle-

sel katliamda ortaya çıkmıştır.

Herkesin bildiği gibi, Merkez Kapalı Cezaevi’ndeki siyasi tutuklu sayısındaki artış, yeni koğuş talebini gündeme getirmiş ve bu talep karşısında cezaevi yönetiminin “duyarsız” kalışı, siyasi tutsakları, sorunu “fiilen” çözmeye yöneltmiştir. Böylece başlatılan “koğuş işgali” eylemi, bir ayı aşkın süren “görüşmeler”in sonucunda kitlesel katliamla sonuçlanmıştır. Sağmalcılar Cezaevi’ndeki bir siyasi tutsak örgütlenmesi tarafından yapılan açıklamada, bu katliam öncesinde “kendilerinin” çözüm için araya girdikleri ve en son noktada cezaevi yönetiminin “yakında çıkacak bir af sonrasında bu sorunu çözeceği” konusunda bir söz vermesi halinde eylemin sonuçlandırılacağını ifade ettiklerini, ancak buna rağmen saldırının gerçekleştirildiği ifade edilmiştir. Bu açıklamada da görüldüğü gibi, eylemin amacı ile aracı arasındaki çatışkı alabildiğine büyüktür.

Burada altı çizilmesi gereken nokta, cezaevlerine ilişkin sorunlarda, ana konu **hangi eylemin yapılacağı** değil, **hangi amaçlarla** mücadele edileceği sorundur. Amaçları açık ve net olarak belirlenmemiş ve uzun dönemli olarak tanımlanmamış her cezaevi eylemi, belirli bir zaman dilimi için kısmi kazanımlar sağlasa bile, oligarşik yönetim tarafından **istediğinde ve istediği zaman** ortadan kaldırılabilir sonuçlar doğurmaktadır. Sorunun bu şekilde açık ve görünür olması, **sadece**, cezaevlerinde yıllardır sür-git devam eden siyasi tutsakların karşı karşıya kaldıkları durum ve buna karşı sürekli mücadele içinde bulunmalarından kaynaklanmamaktadır. Sorunun bu açık ve görünür niteliği, asıl olarak, oligarşik yönetimin cezaevlerini **tüzük, yönetmelik ve genelgelerle yönetmesinden** kaynaklanmaktadır.

Ülkemiz cezaevlerinin tüzük, yönetmelik ve genelgelerle yönetilmesinin ortadan kaldırılması, her zaman ve her yerde geçerli demokratik bir yasal çerçeveye oturtulması ve tutsakların haklarının yasal güvenceye sahip kılınması, cezaevleri için olmaz-sa-olmaz koşul durumundadır. Ceza İnfaz Yasası’ndan Terörle Mücadele Yasası’na kadar pek çok yasa ve yasa maddesi içinde genel ifadelerle sahip olan cezaevlerinin yönetiminin, tüzük, yönetmelik ve genelgelerle yürütülür halde tutulması, şüphesiz oligarşik yönetimin istediği zaman ve istediğinde cezaevlerine yönelik uygulamaları değiştirebilmesinin koşullarını yaratmaktadır. Bu da, açık bir biçimde “keyfi yönetim”in varlığı demektir.

Cezaevlerine ilişkin sorunların uzun dönemli tek kalıcı çözümü, cezaevlerinin yöne-

[1] Bu, küçük-burjuva aydınlarının öncülüğünde bir mücadelenin yürütülemeyeceğinin somut bir kanıtıdır. Onlar, demokratik devrim mücadelesinde olduğu kadar, ekonomik-demokratik mücadelede de öncü bir rol oynayamazlar. Onlara, tekil bir mücadelede bile “çözücü” bir misyon yüklemek, bu gerçeklerin bir yana bırakılması demektir.

timinin ve tutsakların haklarının **demokratik bir yasal** güvenceye sahip kılınmasıdır. 1996 süresiz açlık grevi ve ölüm orucunda açık biçimde ifade edildiği gibi, “**tüm cezaevlerinde insani yaşam koşullarına uygun ve tek bir statünün oluşturulması**” talebi bu demokratik yasal güvencenin ifadesi durumundadır.

Ülkemizdeki cezaevi sorunlarının sür-git yapısı karşısında, demokratik bir cezaevleri yasasının çıkartılması öylesine kaçınılmaz bir hale gelmiştir ki, mevcut hükümetin Adalet Bakanı H. Sami Türk, Temmuz ayının son gününde Fikret Bila aracılığıyla “cezaevlerinde Batı demokrasilerinden esinlenerek iki yeni uygulamaya geçileceğini” açıklamak zorunda kalmıştır.

“Aracı” ya da Bakanlığın “halkla ilişkiler görevlisi” olarak da tanımlanabilecek Fikret Bila, “bakanın”, bu çerçevede, infaz hakimliği ile cezaevleri denetim kurulları oluşturmayı planladığını haber haline getirmiştir.

Adalet Bakanı H. Sami Türk’ün bu son açıklamaları, şüphesiz “hücre tipi cezaevleri” uygulamasına “kamuoyu” desteği sağlamaya yöneliktir. Ancak bu özel amaç, aynı zamanda cezaevlerinin yönetiminin yasal güvenceye sahip kılınması gereğinin de bir itirafı durumundadır.

Ancak Adalet Bakanı’nın Fikret Bila aracılığıyla yaptığı açıklamada yer verilen ifadeler, sadece uygulamanın “yasal” ve “toplumsal” denetimine ilişkindir. Asıl olan, bizzatıhi cezaevlerinin yönetiminin ve tutsakların haklarının tek bir demokratik yasaya kavuşturulmasıdır. Ve ancak bu yasadan sonradır ki, uygulamanın “yasal” ve “toplumsal” denetimine ilişkin kurumlar oluşturulabilir ve işlevsel olabilir.

Burada ana halka, cezaevlerinin yönetiminin ve tutsakların haklarının demokratik bir yasal güvenceye kavuşturulması olmakla birlikte, cezaevlerinin yönetiminin sürekli yerleştirilmesi ve yerel koşullara bağlanarak tutsaklara sınırlandırılmış haklar verilmesi yönündeki eğilimler kesinkes dışlanmalıdır.

Şüphesiz, oligarşik yönetimin kendiliğinden ve kendi kendine cezaevlerinin yönetimine ve tutsakların haklarına ilişkin demokratik bir yasa çıkartmasını beklemek safdillik olur. Onlar, böyle bir yasa çıkartmaya zorlanmadıkları sürece, kendilerine “konjonktüre uygun” olarak cezaevlerini kullanabilme olanaklarını veren statükoyu sonuna kadar koruyacaklardır. Böyle bir yasa çıkartmaya zorlandıkları koşullarda ise, olabildiğince mevcut statüyü yasal duruma getirmek yönünde ha-

reket edeceklerdir. Ancak her durumda, cezaevlerindeki mücadele, belirlenmiş ve belirlenmiş bir amaca yönelik olarak sürdürüleceğinden, her tekil mücadele bir önceki ve sonraki mücadeleyle bağlantılı sonuçlar doğuracak ve birbirinin üstünde yükselecektir. Böylece, cezaevlerindeki mücadelelerin, kitlelerin ekonomik-demokratik mücadelesinin bir parçası haline gelmesi sağlanacak ve bu mücadelelerin birbirinden yalıtılmasının önüne geçilecektir. (Bu durumda, dün olduğu gibi bugün de, cezaevlerinden “kamuoyunun duyarlılığı”na yönelik yapılan açıklamaların giriş bölümünde yer alan, kitlelerin ekonomik-demokratik mücadelesi ile cezaevlerindeki mücadelenin bir bütün oluşturduğuna ilişkin uzun açıklamalar gereksiz hale gelecektir.)

Yukarda da belirttiğimiz gibi, bugün siyasi tutsakların cezalarının infazına ilişkin koşullar, Terörle Mücadele Yasası’ndan Cezaların İnfazına İlişkin Yasa’ya kadar değişik yasalarda ve yasa maddelerinde belirtilmiştir. Terörle Mücadele Yasası’nın (3713 sayılı yasa) 16. maddesinde, siyasi tutsakların “ceza, tek kişilik veya üç kişilik oda sistemine göre inşa edilen özel infaz kurumlarında infaz edilir. Bu kurumlarda açık görüş yaptırılmaz. Hükümlülerin birbirleriyle irtibatına ve diğer hükümlülerle haberleşmesine engel olunur.” denilmektedir. Tüm hükümetlerin “hücre tipi cezaevi” uygulaması karşısında gösterdikleri “duyarlılık” ve aynılığın dayanağı bu madde olmaktadır. Böylece Terörle Mücadele Yasası, “hücre tipi cezaevleri”nin yasal dayanağı olarak, doğrudan cezaevinin nasıl yönetileceğinden, siyasi tutsakların hangi haklara sahip olacağına (daha doğrusu olmayacağına) kadar hemen herşeyi belirlemektedir. Bu somut durum bile, siyasi tutsakların mücadelesini, salt yerel düzeyde bazı hak gasplarına karşı mücadele olmaktan çıkartmakta ve demokratik mücadelenin önemli bir parçası haline getirmektedir.

Böyle bir “yasal” dayanağa sahip olan “hücre tipi cezaevi” konusunda Adalet Bakanı’nın son açıklamaları, yani cezaevlerindeki uygulamaların “yasal” ve “toplumsal” denetime açık hale getirilmesi (“globalizm”in dilinde “şeffaflık”) hiç bir değere sahip değildir. Terörle Mücadele Yasası’nda yer alan “hükümlülerin birbirleriyle irtibatına ve diğer hükümlülerle haberleşmesine engel olunur” hükmü, açık bir biçimde hükümlülerin haberleşme özgürlüğünün sınırlandırılmasını değil, tümüyle kaldırılmasını ifade etmektedir. Böyle bir hüküm, cezaların infazına ilişkin uluslararası ölçütlerde kabul edilen “bireysel hak

ve özgürlüklerin **sınırlandırılması**”yla temelden farklıdır.

Demokratik bir yönetim altında, temel sorun, bireysel hak ve özgürlüklerin devlet tarafından tanınması ve güvenceye alınmasıdır. Dolayısıyla, bireyin hangi koşullarda gözaltına alınacağından nasıl yargılanacağına ve bu süreçte hangi haklara sahip olduğunun belirgin ve kesin hükümlere bağlanması ne denli demokratik bir yönetimin önsel koşuluysa, aynı şekilde hükümlülerin hangi bireysel hak ve özgürlüklerinin ceza ve infaz kurumlarında sınırlandırılacağı ve ne ölçüde sınırlandırılacağına belirgin ve kesin hükümlere bağlanması zorunludur. Demokrasi, herhangi bir yasanın, **yürütme gücü** tarafından kolayca değiştirilebildiği ve istenildiği gibi yorumlandığı bir yönetim değildir. Bu bağlamda, cezaevleri, bireylerin tüm hak ve özgürlüklerinin ortadan **kaldırıldığı** yerler değil, bu hak ve özgürlüklerin belli ölçülerde **sınırlandırıldığı** yerler durumundadır.

Sorunun bu şekilde ortaya konuluşu, siyasi tutsakların mücadelesinin belirgin amaçlara sahip olmasını getireceği gibi, aynı zamanda kitlelerin demokratik hak ve özgürlükler konusunda belirgin bir bilinçle sahip olmasına da katkıda bulunacaktır.

Demokratik bir yönetimin ne olduğu konusunda belirgin bir bilinçle sahip olmayan bir halk, demokratik reformlar ile demokratik devrim arasındaki farkı kavraması olanaksız olduğu gibi, “reform” söyleminin demagojik niteliğini de kavrayamayacaktır. Bu çerçevede, siyasi tutsakların mücadelesi, aynı zamanda reformizme karşı bir mücadele niteliğine sahip olmaktadır. Böylece, siyasi tutsakların mücadelesi, siyasi gerçeklerin teşhirinin ayrılmaz bir parçası olarak, salt dönemsel değil, sürekliliği bir mücadele alanı haline gelir.

Siyasi tutsakların bu çerçevedeki mücadelesi, net bir programa sahip olunmasını ve hedeflerin net bir biçimde ifade edilmesini gerektirir.

Cezaevlerinin yönetiminden tutsakların haklarına kadar her konuyu kapsayan demokratik bir yasanın çıkartılması mücadelesi pek çok değişik eylem biçimlerini gündeme getirecektir. Oligarşik yönetimin bu alana yönelik her türden demagojisinin de, bu çerçeve içinde açığa çıkartılması olanaklıdır.

Örneğin, dün olduğu gibi bugün de, oligarşik yönetim, cezaevlerinin “güvenlik” sorunu ile tutsakların hakları sorununu bir ve tek olarak ele almakta ve kamuoyunu bu yönde koşullandırmaktadır. Bu demagoji, “güvenlik” in sağlanabilmesi için, siyasi tutsakların ala-

bildiğine zor ve sınırlı koşullarda yaşama alanının gerekli olduğu kanısını uyandırmayı hedeflemektedir. Cezaevleri firarlarının ya da firar girişimlerinin haberlerin ilk sıralarında verilmesinin nedeni de budur.

Tüm bunlar, siyasi tutsakların, uzun erimli ve programlı bir mücadelesini öngörmektedir. Oligarşik yönetimin mevcut yasal dayanakları ve keyfi yönetim tarzı, kaçınılmaz olarak (konjonktürel) cezaevlerindeki sorunları güncelleştirmekte ve **hemen** tavrı alınmasını zorunlu kılan sonuçlar doğurmaktadır. Gerçekleştirilen eylemler, bu durumun kaçınılmaz sonucu olmakla birlikte, “kazanımlar”, **geçici ve yerel düzeyde** kalmaktadır. Bu da, oligarşik yönetimin siyasi tutsaklara yönelik yeni bir girişimine kadar pek çok şeyin bir yana bırakılmasına neden olmaktadır. Somut gelişmelerin ortaya çıkardığı ivedilikler (“hemen” tavrı alınma zorunluluğu) ortamında, uzun erimli ve programlı bir mücadelenin gerekliliği ne denli ortaya konulursa konulsun hiç bir “değere” sahip olamamasının nedeni de budur.

Ancak, bu “değersizlik”, sorunun özünü değiştirmemektedir. Bazı tutsak ailelerinin Adalet Bakanı ile yaptıkları son görüşme ve Sincan “F-tipi” cezaevi “gezisi”, sorunun “konjonktürel” olmadığını çok açık biçimde ortaya koymuştur. “Hücre cezaevleri” sorununun, salt mimari bir sorun olmadığı Kartal cezaevindeki “mafya babaları”nın yaşam koşullarında ifadesini bulur. Sorun, mimari olarak “hücre tipi cezaevleri”nin yaşanabilir durumda olup olmadığı değil, bunun içinde siyasi tutsakların hangi haklara sahip olacakları ve bu hakların nasıl bir yasaya dayandırılacağıdır. Terörle Mücadele Yasası’nda ifadesini bulan, hakların ortadan kaldırılmasını esas alan bir cezaevi yönetim anlayışı, mimari yapının getirmiş olduğu ek avantajlarla, siyasi tutsakların birleşik mücadelesini engelleyebileceğini varsayacağından, çok daha cüretkar ve çok daha keyfi bir yönetim biçimi oluşturacaktır.

Böyle bir keyfiyet ortamında, planlı, sistemli ve merkezi bir faaliyet yürütmek durumunda olan devrimci örgütlerin, cezaevlerine yönelik konjonktürel saldırılarla, mevcut durumun öne çıkardığı temel sorunlardan uzaklaşmaları ve bugün görüldüğü gibi, ülkenin içinde bulunduğu somut koşullardan uzaklaşmaları kaçınılmazdır.

Tüm bunlar, somut koşulların yarattığı tüm “ivedilikler”e rağmen, uzun erimli bir cezaevi mücadele programının belirlenmesini **ivedi** hale getirmektedir.

ERİŞ YAYINLARI

Kitap ve Katalog
isteme adresi:

Postfach 2501
55514 Bad Kreuznach
Deutschland

İnternet Adresi:
www.kurtuluscephesi.com
E-Mail Adresi:
erisyay@kurtuluscephesi.com

